

memorantur. Illud peculiare pluisse sanguinem Ravennæ indiet. n, anno videlicet 839, circa quem videtur collocari baptisma Botrudæ.

III. Aliud ingens et Ravennæ visum prodigium narrat noster, quod sane observari meretur; Panes videlicet in furnis in lutum versos, et *Oblatas* fuliginè tinctas, et id præcipue in furnis episcopi accidisse. Oblatarum nomine nullus inficiabitur ab Agnello intelligi hostias, quas vocamus, pro missæ sacrificio paratas; easdem enim oblationum nomine vocat, easque quas *discerpere*, id est in sacra liturgia frangere sibi et populo pontifex debebat, « contra pontificem » ipsum « clamasse, et a se suum repulisse sacrificatorem ». In furno itaque Ravennæ coquebantur oblate. Duo hinc evinci posse crediderim. Primum oblatas pro sacrificio missæ diversæ formæ fuisse et differentis artificii a communi pane; Agnellus enim inter utrumque distinguit. Secundo

A oblatas easdem, licet ex azymis confectas, ad placentarum modum crassiores exstitisse nostris azymis, quæ ferrea forma non furno coquantur. Ad hanc rem spectant quæ habet Hincmarus Rhemensis in Capitulis ad presbyteros suæ Diocesis, anno 852 datis, ubi art. 7 statuit, « ut de oblatas quæ offeruntur a populo et consecrationi supersunt, vel de panibus quos deferunt fideles ad ecclesiam, vel certe de suis, presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido et convenienti, ut post missarum solemnias, qui communicare non fuerint parati, eologias omni die Dominico et in diebus festis exiæ accipiant. » Sic et quod legitur in Ritu monasterii Athanacensis, relato a Martene nostro in Tract. de Antiq. Eccl. Discip., etc., « finita videlicet missa in cœna Domini dandi pauperibus hostias non consecratas, sed benedictas in loco panis benedicti. » hæc in præsentem re doctiores perpendant.

APPENDIX

AD

AGNELLI PONTIFICALE.

LECTORI MONITUM.

In eodem Estensis bibliothecæ Codice, ex quo Agnelli librum Pontificalem descripsi, legebatur adita infrascripta brevis omnium Ravennatum episcoporum series per anonymum usque ad Opizonem Sanvitalium deducta, et inde copiosius a Paulo Scordilla Ravennatis Ecclesiæ præposito usque ad sua tempora continuata. Eam Agnello adijcere visum est, licet ex parte admodum jejuna, quod et illa scriptoribus Ravennatibus usui fuerit, Pauli autem continuatio plura non contemnenda contineat. Suis præterea locis nonnulla ex manuscriptis interijcere visum est, quæ plenior rerum et episcoporum Ravennatum historia læmen afferent. Eorum itaque omnium tenor est, qui sequitur.

INCIPIT CHRONICA.

Reverendi Patres, et præsules archiepiscopi Ecclesiæ Ravennatis [seriatim] sub compendio missi. Usque ad 1286 fuit opus unius, et usque in præsentem diem opera alius.

INCIPIT FELICITER.

Isti sunt reverendi Patres domini archipræsules Ravennates qui fuerunt a tempore apostolorum B Petri principis et Apollinaris ejus discipuli, qui fuit primus hujus sedis archiepiscopus, usque in præsentem diem, quo præest venerabilis Pater dominus Opizo de sancto Vitali de Parma, Dei et apostolica gratia sanctæ prædictæ sedis archiepiscopus, quo tempore currebant anni Domini quinquagesimus primus, nunc autem 1286, indictione nona, inter quos prædictos XII hujus Ecclesiæ præfuerunt instar XII apostolorum per varia tempora, non humana electi industria, sed potius superna adsciti clementia, super quorum capita cœlitus emissa requievit columba.

DE SANCTO APOLLINARI,

Archiepiscopo primo.

Apollinaris primus patria [natione] Antiochenus Græcis et Latinis litteris eruditus, apostoli Petri et

B ipsius Domini discipulus. Ab [Atque ab] ipso pontifex ordinatus, et Spiritum sanctum recipiens, osculo ab eo recepto missus est Ravennam, et ab urbe Roma quasi terdenis milliariis communiter cum eo ipso venit, ibique prædictus sanctam Ecclesiam Ravennæ, et ipsam urbem martyrio dedicavit. Vixit autem in pontificale solio annos XXVIII, mens. I, dies IV.

DE SANCTO ADERITO,

Archiepiscopo II.

Aderitus secundus, vir sanctus et timoratus a beatissimo Apollinare est presbyter ordinatus, et electione Columbæ in archiepiscopum consecratus. Defunctus autem et sepultus est in civitate Classis v Kal. Octobris.

DE SANCTO ELEUCADIO,

Archiepiscopo III.

Eleucadius tertius a beatissimo Apollinare diaconus consecratus, et ipse tanquam philosophus Græcis et Latinis litteris eruditus, multa volumina estruit. Defunctus et sepultus XVI Kal. Martii extra muros Classis, cujus doctrina floret officio sancta Ravennensis mater Ecclesia. Corpus istius hodie requiescit in civitate Papiensi.

DE SANCTO MARTIANO,

Archiepiscopo IV.

Martianus quartus a beatissimo Apollinare diaconus ordinatus, et simul cum prædicto [sancto] Eleucadio sepultus in prædicti beati Eleucadii ecclesia.

DE SANCTO CALOCERO,

Archiepiscopo V.

Calocerus V. Per eum Dominus magna mirabilia fecit, ejusque prædicatio utilis et magna fuit. Defunctus est et sepultus in basilica B. Probi confessoris, III Idus Februarii.

DE SANCTO PROCULO,

Archiepiscopo VI.

Proculus VI, qui suæ prædicationis dulcedine velut mellis esum populis tribuebat. Mortuus est autem et sepultus in basilica B. Probi, vel dicti Eleucadii, B prima die Decembris.

DE SANCTO PROBO,

Archiepiscopo VII.

Probus VII, a quo quicumque languidus ad eum venire potuisset, suis orationibus sanus revertebatur. Sepultus in ecclesia per eum condita infra civitatem Classensem, III Idus Novembris.

DE SANCTO DATHO,

Archiepiscopo VIII.

Dathus VIII, præcipuus animarum adquisitor, mortuus autem et sepultus, ut dicunt quidam, in ecclesia B. Probi.

DE SANCTO LIBERIO,

Archiepiscopo IX.

Liberius IX, charitate plenus, fons irriguus, omnisque philosophiæ tenuit principatum, sepultus, ut quidam dicunt, cum prædecessore suo.

DE SANCTO AGAPITO,

Archiepiscopo X.

Agapitus X, manuscula præbens pauperibus, divino superveniente mandato, sancta anima a carne soluta est, sepultus cum superius nominatis.

DE SANCTO MARCELLINO,

Archiepiscopo XI.

Marcellinus XI, justus et timoratus, cujus tanta corporis ordinamenta flagrarunt, ut pretiosissimæ myrrhæ incensum sepelientium nares sentirent. Sepultus est in basilica sancti Probi.

DE SANCTO SEVERO,

Archiepiscopo XII.

Severus XII, vir miræ simplicitatis. Defunctus est sub die Kal. Februarii, et sepultus est in ecclesia quæ sita est in civitate dudum Classis, non longe a regione quæ dicitur Salutaris. Omnes prædicti supra per Spiritum sanctum electi fuerunt mirabiliter.

A dreæ illius urbis sanetimonialibus. Folium in autographo deerat, facile tamen historica omnia eruuntur ex allegoricis et moralibus quæ vitæ auctor pro sæculi genio adjecit.

INCIPIT

VITA SANCTI SEVERI

ARCHIEPISCOPI RAVENNÆ.

Quotiescumque virorum gesta fortium, eorumque laudabiles proventus in ecclesiis recitantur, qui desiderio cœlestium flagrantès præmiorum infirmioribus proximis planiorem viam fidei reliquerunt, ob id procul dubio actitari creditur, quatenus ille divini amoris ardor, qui quotidie abundante iniquitate etiam in sanctis viris flatu quodam sinistro agente torpescere solet, iterum quasi gravissimo hausto flamine reaccendatur. Unde Ecclesia in Canticis: *Surge, inquit, Aquilo, et veni, Auster.* Hinc est quod nos pene idiotæ atque inertes pretiosissimi lili Christi beati Severi archipræsulis vitam, ordinationem, nec non et obitum sacratissimum qualicumque stylo palificare gestientes, simpliciter ea quæ de tanto viro ad nostræ parvitatæ notitiam pervolare potuerunt auribus fidelium intimare proposuimus, plus prospicientes illorum ædificationi et salutem, quam curiosorum pompaticæ urbanitati. Qui enim juxta Salomonem sophisticè loquitur, Deo per omnia odibilis invenitur, quia et semetipsum jactantiæ spiculo interimit, et insuper auditorum infirmitati minime consulit. Sed quia rei gestæ fidei anchoram annectere opus est more historiographi solito, tria in fronte narrationis instrumenti gratia ponimus, quibus ad contexendum propositum opus congruenter utendum est, id est personam, patriam, ac conditionem. Nam, ut de persona ejus paucis vera perstringamus, non sine divino quodam auspicio Severus est a parentibus vocitatus. Non enim si propensius inspicere etymologiam nitimur, severitatem, vel sævitiam sonat, sed potius paternam gravitatem, de qua Psalmista: *In populo, inquit, gravi laudabo te.* Nec immerito, quia futurus profecto erat et vitiorum extirpator austerrimus et virtutum corrasor avidissimus. Patria vero ejus satis omnibus in promptu habetur, quia civis Ravennas extitit, et sicut de Beato papa Gregorio dictum est, *Unde genus duxit, summum conscendit honorem.* Cujus autem conditionis fuerit, sanctissimæ ejus Vitæ summa comprobatur, quia vere Christianus erat, et columbinam vitam in simplicitate cordis agebat. Pauperem quidem vitam, cum Tobia gessit, quia divinam præsentiam timuit, et circumspectionem Omnipotentis semper cogitavit, quia omnia bona possedit, quia charitatem, quæ Deus est, omnimodè habuit. Quantum enim ad sæculi luxuriam pertinet, pauperem vitam duxit, quia, ut veracissimè fertur relatoribus, viri dum conjugis, quæ sibi jam dudum castissimo copulabatur matrimonio, non nisi lanificii opere sumptus quotidianos carpebat, hanc ut pote religiosus et orthodoxus Catholicus de labore manuum cum Apostolo vivebat, nullique hominum

AD SEQUENTEM
SANCTI SEVERI VITAM
MONITIUNCULA
Vitam adicere hic operæ pretium visum est, a non
nacho circa B. Petri Damiani ætatem conscriptam,
ex Hæctionario antiquo Ravennati: Commodatum hoc
habui opera illustrissimi ac reverendissimi domini
Cavalli Ravennatis Ecclesiæ archidiaconi, ab S. An-

vim vel fraudem inferebat, neque enim surda aure A volitaret, iterum iterumque revisit dilectum sibi caput ejusdem beati viri, ac si Spiritus sanctus specie tenus, quod in re erat, proderet, dicens: *Super quem requiescam, nisi super humilem, et quietum, et timentem verba mea?* Et iterum: *Ego diligentes me diligo* Unde et hoc venerabile proverbium jamdudum vulgatum est per universi orbis circulum: *Beata, inquit, civitas illa, ubi in electione pontificis Spiritus sanctus descendit in columbæ similitudinem, et ordinatur ille, super cujus caput requiescit.* Sapefactus super hoc omnis potentatus et clerus, et omnis qui huic divino spectaculo intererat, omnium bonorum ac dignitatum largitori Deo gratias egerunt. Tali namque modo ordinatus est beatus Severus Ravennatis Ecclesiæ episcopus, unctusque est oleo B exultationis, et unguento sacri chrismatis juxta morem pontificis. Tunc adimpletum est in illo quod Dominus dixit in Evangelio: *Apud homines hoc impossibile est, apud Dominum autem omnia possible sunt;* et juxta Pauli vocem: *Infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Ecce est quod Petrus apostolus: *Quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Dominum, et operatur justitiam, acceptus est illi.* Sed oh mutatio temporis, et oh nefas negotiationis! Redemptor itaque noster, ut ostenderet fidelibus suis quam sit damnabile officium negociationis, ingressus in templum omnes vendentes et ementes in illo vehemens ejecit, et facto de resticulis flagello, eos potentissime qui columbas vendebant de templo eliminavit. Antiquus autem humani C generis inimicus, qui jam juxta apostolum in membris suis mysterium operatur iniquitatis, qui que sedet cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem, iterum cum felle amaritudinis per Simonem suum venalem facit columbam, nec desinit per suos trapezitas emulare nummos iniquitatis, quo eos valeat profundius mergere in puteum perditionis. Ecce nemo jam nunc usquam episcopus eligitur, quia nec Ecclesiis permittitur, sed quod horribilius est omnibus monstris, et deterrima adulterii species, quæ primum locum obtinet. In pejus adhuc vivente aliqujus civitatis episcopo, ab aliquo indocto et depravato honor ejus concupiscitur, petitur, promittitur, D sacramento spes solidatur, pecunia impudenter datur, ut postmodum deterius vendatur, quod tam nefario ausu comparatur. Sed quia se hujus rei ratio consequenter per columbam ingressit ecclesiasticæ vigoris gratia, venditores ejus male meritos ut cupimus persequamur. Vides ne ut Simoni primo hæresiarchæ, cujus inter ipsa lactantis Ecclesiæ conabula apostolico mucrone triste caput amputatum est, ac deinde tot justitiæ faventibus Patribus apud ecclesiastica concilia perpetuo anathemate sepultum, alia rursus, quasi hydræ capita succrescant? Inde necesse est ut nostri nunc temporis episcopi apud omnipotentem Dominum, aut rari adsint, aut nulli. Hinc enim et propheta dicit: *Principes extiterunt, et non per me; ipsi regnaverunt, et non cognovi.* Quid ad hæc mussitant novelli et indocti quidam

quidem quomodo sciunt, sed minime sapiunt? Monachi, inquit, non habent licentiam prædicandi, tametsi sint auctoritate divina plenissimi, sed non est mirum, quia caro nescit spiritum. Veritas quippe amara est, et qui illam docere nituntur, amaritudine replentur. Ecce B. Severus propemodum idiota, et absque literis Spiritu veritatis attackus, efficitur doctor uberrimus, et monachus, qui ab incunabilis divinis literis studuit, tacere habet. Paulus apostolus hoc specialiter privilegii nactus est, ut quia ad pedes Gamaliel sacras literas didicit, Vas electionis et appellari et esse promeruit; unde et Doctor totius orbis specialis dicitur.....

Hic folium integrum deest.

suum, quem longe ante per revelationem Spiritus sancti præcivit, saluberrima sacramentorum perceptione muniret, convocato ad se totius urbis clero, nec non utriusque sexus populo juxta morem ecclesiasticum de integritate catholice fidei, deque unanimitate atque fraterna caritate obtinenda, prolixius secundum sibi datam sapientiam sermonem protulit. Quo finito firmata pace atque benedictione, stola ut erat pontificali trabeatus, populique frequentia hinc inde vallatus, proprium sibi jussit aperiri sepulcrum, quod videlicet vivus ingressus inter conjugem et filiam mira auctoritate se medium collocans, voce sonora, vultuque vigorabili valde, ultimum dormiturus in Domino se dedit, suaviterque se obcludi marmore jussit. Ibi quippe aliquandiu orans, pretiosam Deo animam atque in Ecclesie nido perfectam lætus reddidit, sique sarcina carnis exutus, cœlestis regni Capitolium est inceptus. Tali namque modo in pace Ecclesie defunctus est plenus dierum sub die Kalendarum Februariarum. Ex eo tempore usque in præsentiarum pius ac misericors Christus Redemptor noster ad ostendenda confessoris sui singularia merita, apud tumulum ejus innumera atque humanum modum excedentia operatur miracula, ubi nunc habetur in ejus honorem basilica, marmoreo tabulatu decenter ornata in civitate quæ dudum vocabatur Classis, haud longe a regione, quæ dicitur Salutaris, usque in præsens. De innumeris autem beneficiorum signis quæ Deus omnipotens per dilectum suum beatum Severum erga infirmos popalare dignatus est, unum, quod nostris solibus emicuit, fideli cautione depromimus, quatenus per hoc cætera commendentur, quæ nostræ pusillitati ignota habentur. Mulier quædam Ravennas, cujus nos vocabulum fugit, parvulum habens filium quotidiano febrium typo plus æquo laborantem, quem decrevit ob nimietatem continui doloris, citius recuperandæ salutis gratia Deo offerendum apud sepulcrum beati Severi archiepiscopi et confessoris. Quo dum amicorum adminiculo comitata pervenisset cum filio, prostraverat se suppliciter Deo, sanctoque suo Severo, attentionis pro salute parvuli orantes. Cumquæ spe bona incitati pernoctare in ecclesia deliberarent, partim profixitate noctis, partim constantia orationis, omnes lassitudine victi obdormierunt. Intempesta au-

tem noctis hora, cunctis inerti somno depressis, solus ille puer infirmus in stuporem versus vocem flebilem emisit, et cunctos excitavit. Qui circumspicientes, viderunt lampades, quæ antea extinctæ erant, congruo fulgoris lumine resplendere. Et cum cognovissent miraculum cœlitus emissi luminis, consternati mente, dederunt gloriam Deo et sancto Severo. Puer autem, cum in medio deductus fuisset, cœpit mater ejus interrogare eum, dicens, Quid tibi contigit, fili? At ille coram omnibus dixit: Vidi ex hoc sepulcro egredientem quendam gerontam apostolici habitu, niveo capillo decoratum, angelicam habentem vultum, qui tetigit me, et expavi. Infirmitas vero illa confestim recessit a puero, et ammodo febrium torris extinctus est in eo. Sed quorsum isthæc? Quia dubitari nequit quia omnia quæ ab omnipotenti Deo petere voluerit, dubio præcui absque mora consequitur. Hæc interim de tanto Ecclesie præsule dicta sufficiant cujus..... historix, ut erodimus, nullus sufficit stylus, etiamsi accedat Tullianus. Ecce, uti promisimus, novorum verborum phœneon evitavimus, quamquam et alia quatenus suppeterent, si non magis intendere placuisset benevolentie quam jactantia. Parvuli quippe parvulis scripsimus, legimus enim quia parvum parva decent. Cæterum docet nos Apostolus non alta sapere, sed humilibus consentire debere; et certe lex prohibet ne quis cæcram cæco offendiculum ponat. Non est utique regnum Dei in sermone, sed in virtute. Sed quia jam Favonio historiae stagnum salvis mercibus utendum enatavimus, libet paulisper intueri si qua in eadem historia quasi in concha lateat pretiosa allegorice margarita. An putandum est columbam facile et absque magna auctoritate de supero cardine ad terram usque delapsam? Non utique. Nusquam legitur columbæ adventus, nisi ob testificationem præsentia sancti Spiritus. Nullus quippe hæreticis relinquendus locus objurgationis, quæ sanctum Dominum Severum ad Ecclesie dedecus putant esse conjugio Agnorum, quique suæ cœnositatis facibus obvoluti, ignavi sunt omnimodis gratiæ S. Spiritus. Si quis legitur molle gustum nunquam probavit, cujus saporis non est mirum si nescit; at contra qui solo absinthio cæteris neglectis herbis omni tempore utuntur, his nimirum dulce amarum videtur, et cæteras herbas ejusdem putant esse amaritudinis, propter mordacitatem ejusdem saporis. De talibus namque scriptum est: *Væ his qui dicunt bonum malum et malum bonum.* Si cui ergo malum aliquid esse videtur, ipse sibi testis est, quia malus est, et quod ipse effectus est per privantiam, omnes indifferenter putat habere per naturam; qui autem omnia simpliciter intuetur, et incorruptis oculis omnem creaturam Dei bonam esse credit, ipse sibi testis est quia bonus est. Bonus ergo gaudet se a Deo creatum, malus vero sciat se sine Creatore esse, et ob hoc nihil. Nihil enim, excepto Domino, non erant unquam. Si ergo malus aliquid esset, quid rogo nisi bonum esset? *Et videt Deus,* inquit Scriptura, *omnia quæ faciunt.*

fecit, et erant non solum bona, sed etiam valde bona. A Hinc definire licet ea quæ sunt, bona esse, neque omnino esse si bona non sunt. Omnia igitur bona, non etiam justa. Beatus itaque Severus columbinis oculis omnia opera Domini inspexit, conjugium valde esse bonum, si quis eo legitime utatur, quia si bonum non esset, nequaquam mulier protoplasto in adiutorium creata etiam etiamque fuisset. Oculos quippe columbæ habuit filius columbæ, per quam significatur Spiritus sanctus; non quod aliquis fidelium iure dici queat filius Spiritus sancti, sed plane Dei Patris et matris Ecclesiæ per adoptionis gratiam. Unde Sponsus in canticis Sponsam alloquitur, *Oculi tui, inquit, columbarum.* Hos quidem oculos primi parentes nostri perdidit, quando exigente prævaricatione a Deo sunt derelicti, et aperti sunt amorum oculi. Postquam autem oculos columbarum perdidit, justo Dei iudicio confestim se erubescunt, quia jam mors intravit per fenestram carnalium oculorum. Verbi gratia, quando puer non contristavit Spiritum sanctum, columbæ oculos habere perhibetur, quia omnia quæ in mundo versantur, simpliciter intuetur; non enim membra sua erubescit, nemini irascitur, nulli machinatur dolos, nil impudicum cogitat, nulla illicita concupiscit, quia inhabitator Spiritus, qui illum incorrupta mente custodit, nihil horum novit. Si autem per divortia vitiorum ad concupiscentiam carnis vitæ exul prolabitur, iure jam erubescit, quia impletum est in illo quod Psalmista ait: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Spiritus enim adoptionis, quem beatus Severus in sacra renascentia suscepit, quasi columba in caverna maceræ, sic virtutum pullos in cordis ejus nidulo nutrit, nec ab eo recessit, donec in electione pontificis, quoniam mansitaret, hominibus innotesceret. Ecce qualiter homines christiani vitam postponunt cœlestem, postquam ab alto innocentie culmine, corrupta conscientia, incidunt in terrestrem et pecualem. Habuit ergo vir simplex et rectus beatus Severus conjugem, habuit et filiam, sed ante episcopatum. Numquid nam propterea episcopatu indignus extitit, quia uxorem habuit? Absit. Numquid, ut supra cervicem loquamur, beatus apostolorum princeps legali iure conjugium non habuit? Habuit plane, sed ante vocationem. Eadem denique ratione beatus Severus, Evangelii jam passim coruscante novitate, conjugio copulatus fuit, quia continentie votum non habuit, neque doctor orbis Paulus illum prohibuit, sed potius assensum dedit. Ecce Petrus ad apostolatam vocatus, et electus circumducit uxorem, sed non utitur, uxor quippe in sororem conversa est, quia vero oriente mundo Sole ordo temporum mutatus est. Ipse enim, qui dudum per legem mandavit eos qui sine semine remaneret in populo Israel, nunc jam terribiliter per Evangelium suum intonat: *Sint lumbi vestri præcincti.* Beatus quoque Severus, in episcopatum per columbam electus, uxorem cum ma-

gistro Petro simpliciter circumduxit, filiam virginem nutrit; nullo modo tamen uxore posthac usus est, quia Ecclesiæ Christi pastor et vicarius constitutus est. Recedant eminus malorum inventores, qui non intelligunt neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Quod autem vir sanctus de lanificii opere victum sibi quotidianum quæritabat, simplicitatem ejus sanctam commendat, quia nimirum decebat ut ovis Domini rationis, quæ illius Agni qui tollit peccata mundi erat vellere encœniata, non aliunde quam de ovium, mundorum videlicet animalium, tegmine suam suorumque sustentaret vitam. Erat quippe una ex his, nec qualiscumque, quas verus et æternus pastor Christus his verbis in Evangelio commendans, ait: *Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis; et iterum: Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient.* Est quippe, ut fertur, ovis naturaliter præ omnibus animalium mundissimum, et mansuetum, nec non et simplicitati deditum. Si enim aliqua est rationalis et irrationalis significativa collatio, quæ per accidens fit, iure in talibus similia similibus comparamus. Non enim vir tantus talentum vitam casu fortuito sortiri credendum est, sed futuri ejus officii certi videtur esse causa indicii, quippe cui deleganda erat cura pastoralis, qua et agnoscere cum Petro pascere evangelica obedientia deberet, et oves. Sic et in apostolorum Actibus legimus quod totius Ecclesiæ magister Paulus de labore manuum suarum vixerit, ut nulli auditorum suorum oneri esset. Erat autem scænofactoriæ artis. Numquid nam Paulus aliunde victitare non poterat, qui omnibus artibus plenus erat? Poterat utique; sed certi causa mysterii credimus actitari, ut quia prædicator egregius officia quæ fidelibus prædicavit, ne ipse reprobis efficeretur, operibus commendavit, modis omnibus oportebat, ut et manuum ejus labores vite et prædicationi ejus testimonium darent; et quia opus ipsum unde vivebat commigrantibus et peregrinantibus necessarium erat, hoc, quod ipse contemptum mundi persuadens scripturus erat, dicens: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus;* jam tunc quadam præsaga lingua officii sui æquum fuit ut significative loqueretur, ac si humana ratione ipsa obumbracula aperte se utentibus dicerent: Videte, o nautæ et viatores peregrini, instrumentum et vitem materiam teguriorum vestrorum, et ex ratione nostræ vobis cognitæ naturæ pendite celsitudinem dignitatis vestræ, quam opus noster atque consorter Paulus sine cessatione vos docet. Nos originem de aquis sumpsimus, et in ripis stagnorum nascimur, et tantæ levitatis atque expeditionis sumus, ut et facile a conviantibus asportari possimus, et tamen per nostrum ministerium optatum habeant obumbraculum. Vos autem, qui ratione uti potestis, et de aqua, et Spiritu sancto remanite per terrena oblectamenta, et mundi illecebras ves ondstare, quatenus liberati atque expediti sit

ven hujus peregrinationis viam percurrere, et ad æternam patriam quantocius remeantem pervenire. Ecce qualibus verbis opus Apostoli possessores suos alloquitur, unde vitam præsentis exilii transigere.... Eadem quippe licet de opere domestico beati Severi conducibiliter sentire, quatenus per ovina vellera suos ammoneant asseclas mansueta et simplicia gerere corda. Jam vero expositionis ordo rogat ut et hoc quoque lynceis oculis penetrare conemur, quidnam sibi velit, quod in hora divini officii in Spiritu rapitur, et funeri beati sacerdotis Geminiani interesse perhibetur. In hoc denique specialis domini miraculo æstimare non immerito possumus sanctum Domini Severum archiepiscopum per omnia beato Ambrosio æquiparandum, quia sicut ille beatissimus hierarcha sancti et gloriosi Martini episcopi natalitio deservivit, sic et iste beati Geminiani. Quod si quis amico conflictu obtendere velit, ob hoc dissimile aliquo modo haberi miraculum, quod inter Mediolanum et Turoniam laxiora terrarum spatia habeantur, noverit pro certo quod omnipotens Deus, qui in omnibus locis sine loco habetur, nec in maximis ampliatur, nec in minimis angustatur, quia centrum cœli, quod est, terra non est regnum ejus, qui difficile invenitur ubi sit, difficilius ubi non sit. Sed quia certum esse tempus in beato Severo scriptorum agente neglecto, non habemus quis eorum altero prior fuerit ætate, obvium nobis non est, tamen unum, idemque per omnia donum utrisque collatum esse, nullus, qui sano cerebro utitur, ambigere permittitur. Objicitur autem nobis fortassis hoc modo: Et qui, inquit, fieri potest ut aliquis de sacerdotum globo collibretur Ecclesiæ doctori Ambrosio? Quam utique objectiunculam, veluti quamdam novæ calumpniæ ansam citius solvimus, si sancti Spiritus morale laudem subtilius intueri curamus. Scriptum quippe de Spiritu sancto constat, quod sit multiplex et unicus. Multiplex ergo est propter multiformem gratiam, quæ omnibus dispensatur fidelibus, simplex autem ob indigregabilem divinæ essentia unitatem. Invenitur enim multiplex Spiritus sanctus, ob multiformis scientiæ donum in Ambrosio, qui post Vas electionis primatum obtinuit dominici sermonis; non tamen minoris auctoritatis invenitur in beato Severo unitatis simplicitate contento, quia unus atque idem est Spiritus, qui operatur omnia in omnibus. Unius quoque ejusdemque meriti exitisse gloriosos Patres Ambrosium, atque Severum, testatur in hoc facto simile donum. Sed et hoc quoque intueri libet quænam causa sit tantæ auctoritatis, quod vir Domini in filia sepultura corpus longe ante defunctæ conjugis corpusculum in latus mutari jussit. Sicut enim idem miraculum raro usitatum invenitur, ita non sine difficultate a nobis exponitur. Atamen quidquid illud est, quod interinet intellectibus nostris nequaquam silentio occultare integrum judicamus. Videtur quoque nostræ imperitiæ intelligendum, per omnia fore, hunc sanctum virum nequaquam impari esse ad resuscitandum conjugis corpus, qui hoc apud

A omnipotentem Dominum obtinere potuit, ut solo jussu tam cito se in latus versaret. Est nempe et aliud, quod intelligi utile videtur. Superius namque satis superque contra hæreticos atque Ecclesiæ æmulos lunato ense certavimus, qui ipsa conjugis infamia, ad nullam rem sanctum Domini desudaverit, ideoque necesse fuit ut et diabolus per suos complices, ut pote versipellis vafer, in propatulo confunderetur, et sancta ubique terrarum Ecclesia in tanto..... divini præconce gloriam, consequeretur. Ut enim verum fateamur cujus castitatis et continentia ante episcopatum extiterit, ipse evidenter Spiritus sanctus in electione ejus per columbam monstravit, qui tot secularis ordinis supervolitavit personas, et dilectum, sibi penetrale assignando revisit. Et notandum quod Spiritus sanctus, qui duodenarii amicus est numeri, in beato Severo corporalis præsentia modum fecit, quia juxta catalogum Ravennatis Ecclesiæ est quod decimus a sancto prædecessore suo Apollinare. Ut autem nihil in viscera apud nos remaneat, unde falsi homines occasionem clamitandi nancisci queant, videtur sacratissimus pontifex Ecclesiæ sue lateriter satisfacere pro dudum copulata sibi conjugis opinione. Quod enim prius flere dicitur quam miraculum perpetraret, recordari eum vite pristinae credendum est, quoniam christiana licentia conjugali catena ligatus legitur. Quod autem tam imperiosa auctoritate mandatum dedit, ut corpus ipsum tam celeriter se declinaret in latus, liquido ostendit quam immunis extitisset a contractu illius, ex quo effectus est episcopus. Novissime transitum ejus considerare eamus, et quam plenus esset virtutibus vir sanctissimus, aquilinis, ut sic dictum sit, oculis videamus. Descendit, inquit, vivus in defossam sepulcri locum, in qua sancta dudum conjux una requievit cum filia, ibique se medium colloans, obdormivit in pace. Quem namque vir iste quem in obitu suo est imitatus, nisi splendidissimum radium, Joannem Theologum, qui denique, ut ecclesiastica testatur historia, simili modo requievit in ultimo senio? Joanni quippe neminem possumus post coepostolos ejus comparare, quia totus mundus reclamare compellitur, sed tamen in hac mira virtute asserimus hunc virum cum Joanne habere participium. Beatus, et speciali prærogativa a Domina electus, et dilectus Joannes assumptus esse creditur; vir autem Domini Severus apud nos plenius in proprio titulo habetur. Habetur ergo in terris synecdochicus; præsolatur quietus e cœlis tempus generalis anastaseos. Qua de re omni devotionis instantia tantum ac talem studeamus venerari Patrem ac patronum, et quasi adhuc in carne nobiscum degentem, ita intueamur ejus absentiam præsentem, quia ut veritas pateat, præsentior nobis ad stare creditur, quam si vivus in carne haberetur. Enim vero summo et eterno Soli, qui lucem habitat inaccessibilem junctus in cœlis, nihil in creaturis agitur, quod oculis ejus nudum non appareat. Quapropter gaudeamus. Gaudeamus, inquam, et extitemus, et lætemur in Domino, quia hodie alternan-

tibus hymnodicis angelorum choris intravit pascua A
 æternæ hæreditatis, ubi una societas omnium bea-
 torum, ubi post labores et ærumpnas sæculi hujus,
 felix et suavis refectio est animarum sanctarum.
 Gaudeamus omnes, gaudeamus singuli, quia hiero-
 præses noster beatus Severus de sua jam securus
 immarcessibili gloria, ad cœli palatium hodie usque
 pervenit. Habemus in illo patronum dulcissimum,
 defensorem clementissimum, qui vota nostra et pre-
 ces qualescumque summo pontifici Christo Jesu Do-
 mino quotidie offerat, et ut pius advocatus se pro
 clientibus suis fidedicendo interponat. Illi modis om-
 nibus conscientiæ nostræ secreta pandamus, ut in
 illo die tremendi examinis sub suæ paternitatis nos
 parma defendat, et ad Judicis dexteram collocare
 contendat. Laus illi, et gratiarum actio, qui eum B
 ante sæcula in regnum prædestinavit, et in libro
 vitæ conscripsit, et per columbam Spiritus sancti
 animal in episcopatum elegit, in pace assumpsit,
 et in æternæ Hierusalem municipio perpetuo gratulan-
 dum introduxit; qui vivit, et regnat in trinitatis nomi-
 ne, unitatisque numine in sæcula sempiterna. Amen.

Sequitur Chronica.

DE LIBERIO,

Archiepiscopo XIII.

Liberius XIII. Orphanorum pastor præcipuus,
 largus eleemosynis, post obitum suæ vitæ officiosis C
 sime sepultus est.

DE PROBO,

Archiepiscopo XIV.

Probus XIV, pinguis divina gratia, et speciosus
 forma. Circa ultimam mortem positus, Angelorum
 contemplatus agmina, letus, exultans tendit ad si-
 dera, sepultus cum prædecessore suo.

DE FLORIANO,

Archiepiscopo XV.

Florianus XV. Justus homo, pater pauperum, tu-
 tor viduarum, magnus prædicator. Sepultus est in
 monasterio beatæ Petronillæ juxta muros Aposto-
 lorum.

DE LIBERIO,

Archiepiscopo XVI.

Liberius XVI, vir sanctus, lactifluam habens elo-
 quentiam. Suo tempore occisus est Valentinianus
 Augustus, et multi vulnerati. Sepultus est in mona-
 sterio sancti Puffionis; III Kal. Januarii celebratur.

DE URSO,

Archiepiscopo XVII.

Ursus XVII, qui fundavit ecclesiam quæ dicitur
 Ursiana, et in die Resurrectionis vitam finivit Idi-
 bus Aprilis, et in tali die ab eo dedicata est, et vocata
 Anastasis, et in ea sepultus est subius porphyre-
 ticum lapidem, ubi stat pontifex, quando missam
 canit. Sedit annos xxvi.

DE PETRO,

Archiepiscopo XVIII.

Petrus XVIII. Antistes fundator ecclesiæ Petriaræ,
 sed non consummator. Nulla ecclesia similis illi in
 ædificio, ubi dicuntur fuisse ccc altaria. Defunctus
 est pr. Kal. Augusti.

DE NEOM,

Archiepiscopo XIX.

Neom XIX. Fundator ecclesiæ S. Petri Majoris,
 et fundator Tricolis, sed non consummator. Illic fuit
 tempore orthodoxæ matris Gallæ Placidie. Obiit
 III Id. Februarii. Sepultus olim in basilica Apostolo-
 rum ante altare S. Petri apostoli.

DE EXUPERANTIO,

Archiepiscopo XX.

Exuperantius XX, vir grandævus, humilis et mitis.
 Ipsius tempore ædificata est ecclesia S. Agnetis.
 Obiit III Kal. Julii. Sepultus est in antedicta basilica
 ante altare sub porphyretico lapide.

DE JOANNE,

Archiepiscopo XXI.

Joannes primus XXI. Sanctissimus, qui vidit an-
 gelum. Hic quatuordecim civitates in archieratica
 potestate a Valentiniano catholico rege huic Eccle-
 siæ acquisivit. Obiit nonis Junii, sepultus est in ec-
 lesia S. Agathæ Ravennæ nonis Junii. Sedit annos
 xvi, menses x, dies xviii.

DE PETRO RAVENNATE,

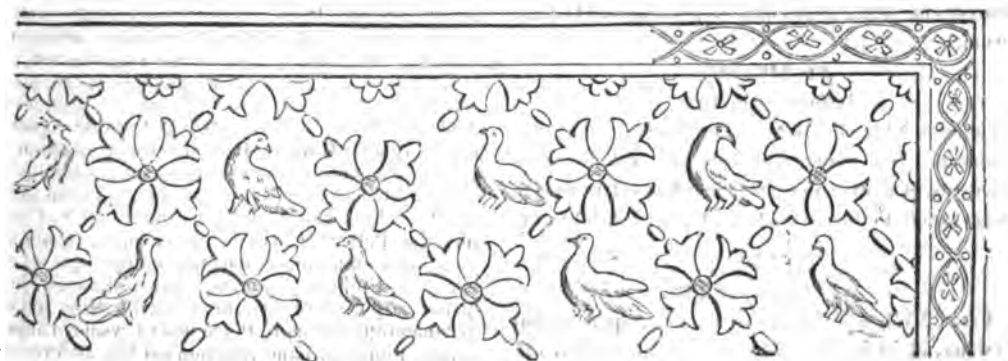
Archiepiscopo XXII.

Petrus XXII. Ravennas antistes, qui et Chryso-
 logus dictus. Ante eum nullus in pontificibus sa-
 pientia sibi similis fuit, et post eum non surrexit.
 Corpus ejus sepultum est Imolæ in majori ecclesia.
 III Non. Decembris celebratur festum. Qui electus
 fuit, et confirmatus in archiepiscopo circa annos
 Domini 429.

ADNOTATIO.

Est sacellum in superiori archiepiscopali palatio
 antiquo, musivo opere eleganter ornatum, quod ex
 monogrammate Petri nomen exprimente communis
 existimatione a D. Petro Chrysologo ædificatum
 creditur. Nonnullis in locis musiva exciderunt, ma-
 xime autem supra altare, ubi pictoris opera scripti
 sunt versus, quos lectos quondam in oratorio S.
 Andreæ a Chrysologo constructo testatur Agnellus,
 et ex Agnello Rubeus. Bene Lectori consultum pe-
 tavi, si ædiculæ ornamenta tribus æreis tabulis in-
 sculpta hic darentur. Inter sanctos, quorum imagi-
 nes testudinis latera quatuor ornant, est S. Cassia-
 nus, cui Petrum Chrysologum devotione quam ma-
 xime addictum fuisse constat, quippe qui ad ejus
 ecclesiæ titulum diaconus olim ordinatus, juxta
 ipsius corpus obire demum voluerit. Hinc solidum
 argumentum pro opere Petro ipsi Chrysologo adju-
 dicando. Plura in banc rem non est hic addere, cum
 pluribus opus illud illustret eruditus ac doctus ami-
 cus dominus abbas Ferrus Foro-Corneliensis patri-
 cius in suo opere ad patriæ illustrationem egregie
 exarato, et propediem edendo. Tabulæ hic loci com-
 pingendæ signantur litteris A, B, C.

TAB. A.

AD SEQUEM

S. BARBATIANI VITAM.

MONITUM.

Sequentem Vitam sancti Barbatiani ex antiquo Ravennati Lectionario descriptam hic inserendam censui, cum in editis desideretur. Sunt quædam quibus temporum ratio repugnat, uti Bonifacii et Eulalii schisma compositum cum Valentiniani Placidie filii adventu Romam; hic enim, cum schisma illud abortum est, fortassis nondum natus erat. Rubeus, ad annum 425, Placidie et Valentiniani Romæ degentium pietatem laudat, qui Barbatianum inviserint, Romæque Ravennam cum honore deduxerint. Hæc autem, ut puto, ex conjectura narravit. Cæterum omnia quæ de sancto Barbatiano Rubeo eidem luculento sermone illustrantur, ex hocce veteri Vita desumpta fuisse nullus dubito. Notari meretur frequens oblationum mentio ad missam sancti Barbatiani delatarum, eisque privatis votis satisfactum quod alias recentioris ætatis ea qua sanctus iste sernit quis suspicetur. S. Petrus Chrysologus Librifici adjuncto laudatur. At de his satis.

INCIPIT

VITA S. BARBATIANI

CONFESSORIS

Iustum quidem arbitror miraculorum narrationem aggressus in primis quæ domestica sunt Augustarum civitatum exponere, in quibus sanctorum ammirabile certamen exactum est, et veneranda eorum mirabilia exorta sunt, et ut miracula quæ narrationis tenent exordium tante plebi talique magnæ civitati vera hæc [fuisse] in diebus nostris testificati sunt, etiam his præbeant fidem quæ subsequenda dicenda sunt. Quamobrem, cum Zosimus papa urbis Romæ jussu Dei suæ vitæ cessasset episcopatum, facta est dissensio in clero sedis apostolicæ, et elegerunt duos episcopos, unum nomine Bonifacium, et alium [alterum] Eulalium. Bonifacium vero ordinaverunt in basilica Constantiniana. Audiens hoc Galla Placidia Augusta cum filio suo Valentiniano Augusto, dum sederent Ravennæ, retulerunt Honorio Augusto Mediolani sedenti, qui ambo [continuo] Augusti missa auctoritate hoc præceperunt, ut ambo de urbe Roma exirent. Qui ambo expulsi, veniens in proximo sanctus dies Paschæ [Quibus expulsis veniente in proximo sancto die Paschæ], tunc Eulalius præsumpta audacia introivit in urbem Romam, et baptizavit, celebravitque Pascha in basilica Constantiniana. Quo audito Augusti miserunt et respuerunt [expulerunt Eulalium de urbe Roma et miserunt] eum in Campaniam, ibidemque vitam finivit. Bonifacium vero revocaverunt, et constituerunt eum pontificem. Eodem tempore Galla Placidia Augusta una cum Honorio et Valentiniano Augustis venientibus [veniens] Romam apud [ad] limina sanctorum apostolorum, ubi et multa dona obtulerunt. Tunc diffamatum est apud eos quia ab Antiochia adventi sunt duo viri in urbem Romam, unus nomine Timotheus, et alius [alter] nomine Barbatianus, presbyterii honore fungentes, timorati Deo, facientes mirabilia, et ægroti [ægrotes] per sacras suas præces salvificabantur [salvificantes], unde speciales ab omnibus hominibus attendebantur,

A et dum ab ipsa Augusta requisiti fuissent, jam sanctissimus. Timotheus presbyter migraverat ad Dominum ante quartum inquisitionis suæ diem. Cujus corpus a quadam nobilissima fœmina vidua sepultum fuerat, conditum aromatibus, et diligenter dispositum cum magno gaudio et honore, ut sanctis concederet fieri in Vaticano monte, qui dicitur Aureus, ad cujus sepulcrum male habentes homines salvi facti sunt, et dæmones fugati sunt. Et multa mirabilia ad laudem et honorem Domini nostri Jesu Christi ibidem quotidie operantur.

Sanctissimus vero Barbatianus presbyter, et confessor Christi, adplicuit se in cimiterio Callixti, et ibi occulte demorabatur, et facta inquisitione ab Augusta propter sanctissimum virum, eo quod nolebat se principibus ostendere, invenerunt eum clam latentem in sua cellula, et cum magno honore perduxerunt eum ad Augustam. Et dum ipsa eum intuita fuisset, agens gratias [Quo viso Augusta congaudens egit gratias] Deo, quia meruisset eum invenire. Cui sanctissimus vir Barbatianus talem dedit salutationem. Pax tibi, Galla Placidia Augusta, famula Christi, et victoria filio tuo Augusto [filiis tuis Augustis]. At ubi responderunt omnes, amen, accedentibus Augustis ad invicem se salutaverunt, et dum requisissent ab eo, a qua patria Romam venisset, tunc ipse confessor Christi ab Antiochia cum Timotheo viro sanctissimo asseruit advenisse. Et data oratione tunc postulata est eum [asserit se venisse. Igitur data oratione postulabat] Augusta, ut manipulam suam, quæ dolore pessimo oculorum urgebatur, suo adjutorio eam adjuvaret, non tantum in hoc, sed [ob hoc quantum] ut ejus comprobaret opinionem, quæ sonuerat. Ille vero nihil aliud asseruit, nisi quæ bona sunt, ut proficiant in oculis ejus. Et dum ab ipsa recessisset, ad cellulam pervenit [perveniens], qui prostratus in oratione oravit ad Dominum. Et elevans se, faciale suum, quod habebat, cum aquarum humore infusum, puellæ direxit, ut oculos suos extingeret. Quæ dum mandatum adimplens suos extersit oculos, omnis tumor sanguinis, et caligo, cunctis videntibus, qui ibidem fuerunt, demonstratum est, ita ut [fuerant, cessarit, et ipsa statim sane facta est, ac si] nunquam in suis oculis aliquam maculam habuisset, et hymnis, atque laudibus assidue Domino nostro Jesu Christo gratias referre nullo modo cessabat. Sed [et] de reliquis mirabilibus, quæ idem sanctissimus vir gessit ad inlustranda corda omnium credentium in Dominum [Domino] referimus.

Fuit vir unus nomine Gallogenis natione Græcus, quidam ab Augusto Valentiniano jussus fuisset festinus per scalam descendere, compeditus est, et desuper terram cecidit, pedeque contrito periclitabatur pedibus, et tibiis, et ossibus diminutis. Qui dum medicorum præsidia conspexisset ad succurrendum invalida, dumque fere jam ipsius pedes, et tibie ossa paulatim cadendum diffliuerent, carnibusque cum affluenti sane liquefactis, ad sanctissimum virum Barbatianum deportatus confugit, ut de hoc sanitatem

supplicans inveniret. Qui dum intuitus eum [Quem dum] conspexisset sanctissimus Christi confessor, aspiciens in cœlum, et prostratus cum lacrymis oravit Dominum. Et elevans se ab oratione, jussit ad se claudum deportari, et dans orationem super eum, signum sanctæ crucis [ante] faciens, redintegrata sunt damnata ossa dilapsorum [et illa hora sanus factus est]. Et post actam ammirabilis sanitatis ægritudinem, fuit vir unus nomine Isidorus, qui de pulmone fuerat graviter cruciatus, pro qua ægritudine nullas medicorum poterat ei remedium sanitatis præstare, sed omnia, quæ illi faciebant, contraria existebant, et cum jam putrefactus fuisset, paulatim expuebat in flegma, atque in sanguinem resolutus, finem vitæ ex hoc expectabat sibi venire. Et dum in hoc [propter hoc] Isidorus se ipsum despicens et cognoscens, quod nullam sanitatis spem [ab hominibus] accepisset, abiit ad beatum Barbatianum silentio mane, ut de ejus manibus benedictionem perciperet, et salutis sibi recuperaret remedium. Quem dum sanctissimus vir exquisisset, in lacrymas vultus ejus deventus est [inquisisset, et infirmitatem ab eo indicatam audisset, lacrymatus est diutissime], et humo prostratus Dominum deprecabatur, ut illi salutem sui corporis pristinam redonaret. Qui surgens ab oratione, modicam citri petiam ei porrexit. Qui ipse ægrotus, quod ab eo acceperat [quam ægritum], grate suscepit, et libenter comedit. Qui cum adhuc extremum citri, quem comedebat, manderet [Quumque adhuc extremam partem citri manderet], illico in vomitum motus est, et turbatus est, et una cum cibo vermem, qui ejus pulmonem vel viscera comedebat, abjecit. Qui eum eiciens, pariter et ægritudinem abstulit, et sanitatis firmitatem continuo recepit.

Post ammirabilem vero curationem Isidorii, Minatis infirmitatem in medium proferamus, ut vestris auribus audientes Dominum nostrum Jesum Christum laudibus et hymnis glorificetis. Hic autem Minas, quem memoravimus, infirmatus est graviter, eratque ejus infirmitas febris vehemens, quæ intestanter [instanter] eum atque flagranter aggressa est, et fere omne corpus ejus humore extinguens ad empsicheam emensitatem desiccationemque produxit. Ad quam ventris desiccationem discipuli medicorum deferebant antidota et cibos qui ventrem solverent, et nihil ei quæ dederant profuerant, sed deterius habebat, et graviter ei nocuerunt. Qui dum per bis septem dies perpressus periculum, ut [et] ultra ferre non valens, ad sanctissimum virum Barbatianum in cellulam, ubi se applicuerat, confugit, et eidem vitam mortemque committens, [et] quando ad eum venit, non pedibus, neque furibō venit, in quo deportantur ægroti, [quia] nec sedere poterat, nec ambulare, sed in lectulo jacens a sedecim hominibus vice [per vices] portatus est. Qui venientes ad ipsum sanctissimum virum Barbatianum, humo prostrati portitores postulantes [postulaverunt], ut eum salvum faceret. Qui confestim [Christi vero confessor] ut vidit eum, misertus est ei, et oculos suos

ad cœlum levans, oravit diutissime; et post orationem expletam, tollens unam caricam, et signum sanctæ crucis desuper fecit, et detulit illi ægroti, ut comederet. Qui dum confestim cum magno gaudio recepisset et comedisset, de præsentī sanitatem adeptus est, et perfectam salutem potitus est. Et fidei præco ab ipso missus gratiam sanctissimi viri colaudabat, et in suis humeris lectulum sumens, in quo ad veniendum subvectus est, deportabat. Et in hoc imitans illum opere, qui in Probatice piscina languens jacuerat, quem Christus post triginta et octo annos salvificans, ait: *Tolle grabatum tuum, et ambula.* Ipse jusserat ineffabilem virtutem et opus ammirabile, quod in eo pertulerat [tollere grabatum suum, et ambulare ipsum miserat, ineffabilem virtutem, et opus B-adorabile, quod ei sanctus præstiterat, patefaciens].

Eodem tempore fuit vir quidam nomine Geddes, qui habebat in inguine fistulam. Ad hoc spectaculum [hoc spectaculum] ad sui considerationem nos attraxit [attrahit]. Passio vero languoris fistula, quam habens [habebat] in inguine ex eo gignitur [nata est], quod flagella perpressus, et humoris effluatibus guttis, et ibidem ex toto corpore collectis, et hoc supplicio impeditus salutem [humoresque confluentibus guttibus ibidem ex toto corpore collecti sunt. Ex hoc supplicio eximi penitus] cupiens medicorum adhærebat vestibulo frequenter, et jugiter procedens ad eos deducebatur. Dum vero omnium experientiam accepisset, omniaque impendens, et non fuisset liberatus a fistula, ad sanctissimum virum Barbatianum veniens noctu, non habens medicum qui ei continuisset [continuasset] curam, et aurum habens, neque argentum, sed ad ipsum virum, qui non indigens [indigebat] mercedibus, sed magis inopes nutrit, et infirmis præstat beneficia, pervenit. Qui dum advenisset [ad quem dum venisset], vulnus suum illi [illico] sanctissimo Patri ostendit, et in oratione prostratus Dominum deprecatus est. Qui elevans se ab oratione, porrexit eidem de manu sua confectum cataplasma, quod accepit, tam ad eradicandum fistulam quamque ad complendum ipsam vulnus. Quo vero superposito, et fistula siccata est, et cavitas statim repleta est, et ad honorem et laudem sancti Christi confessoris sanus effectus est.

Sed alia miracula, quæ per sanctissimum confesorem Christi Barbatianum Dominus operatus est, in medium proferamus, et divini medici disciplinam, et virtutis gratiam, quæ ei a Deo concessa est colaudantes ad Minantem lordum [loripedem] transibimus. Hic canendi Barbatiani martyrio faciente velox pedibus erat Minas [hanc in laude Barbatianam materiam habentes. Velox pedibus erat minas] tanquam si una caprea in agro juxta sanctam Scripturam dicentem; Asahel illum, qui per velocitatem pedum in Scripturis esset ammirabilis. Qui deo velocissimus cursibus uteretur, lopes conversus est de eripede [longam incurerat ægritudinem, in qua lopes factus est de eripede], et de longa tandem vix exiliens ægritudine non tamen evasit ejus perni-

ciem, sed immobilis permansit lectulo, etiam non erectus de ægrimonia. Medicis vero longam quidem infirmitatem prædicentibus, et desperantibus eum ægritudine, quæ ex morbo illo progenita fuerat, in somnis apparuit ei visio [deest visio] sanctissimi viri Barbatiani orationibus liberari. Et subito vigilans, aliorum pedibus ad ejus cellulam deportatus est nocturnis horis. Qui dum confidenter perrexisset, videns eum confessor Christi oravit ad Dominum, et nervam [Forte, herniam, Bacch., forte, ignaviam] illam abjecit, et velocitatem pristinam recepit in Christo Jesu Domino nostro.

Sed et post hoc miraculum sanitas Theodori accedat in medium, qui ipse Theodorus ægrotans oculo- rum corporis orbitate. His quidem dolens Theodorus, et non inveniens diligentiam competentem [dolore, et non inveniens diligentiam competentem], in utrisque oculis induit tenebrosas [tenebrositas] cicatrices. Qui dum abiisset ad medicos, et esse insanabiles didicisset, ad sanctum Barbatianum se portare jussit, unam spem credulitatis affatur, quia si apud eum jungi potuero. Sed dum ad ejus cellulam properasset, obsecrans sanctissimum [in via sibi spem credulitatis affatus, quia si ei jungi potuero salvus ero. Dum autem ad ejus cellulam pervenisset, obsecratus est] virum, ut aliquantos dies in ejusdem demoraretur cellula. Quem sanctissimus Pater refutare noluit, sed ibidem idem orans gratissimum fructum adeptus est. Post hæc sanctissimus [demoraretur cellula cui sanctissimus Pater annuit, sicque ibidem idem infirmus orans in brevi fructum salutis taliter adeptus est. Sanctissimus] confessor Christi Barbatianus præcepit ei ut ad fontem egrederetur, aquam in situla efferendum [afferri ad eundem]; cui respondit: Cæcus sum, videre non valeo, et quomodo ire possum ad aquam hauriendam? Cui respondit B. Barbatianus: Vade tantummodo. Qui dum egressus fuisset, tamen non aspiciebat quæ pergeret. Ipse vero sanctissimus confessor Christi in orationem prostratus, pro eodem viro Dominum deprecabatur, ut lumen oculorum suorum reciperet. Sed ejus misericordia, qui eum inspiraverat [et] ad veniendum edocuerat, impletam situlam aqua attulit ei, qui benedicens, et dans ei, faciem ejus jussit lavari, qui dum lavisset, statim sicut squammæ piscium, tales [deest tales] ab ejus oculis ablatae sunt. Et elevavit vocem maximam cum lacrymis, agens gratias Deo, qui per orationem sanctissimi viri inluminatus est. Et hoc personatur [et hæc personuerunt] in omni regione urbis Romæ ad honorem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Eodem tempore Galla Placidia Augusta cum filio suo Valentiniano Augusto Ravennam perrexerunt; Barbatianum vero sanctissimum presbyterum cum magno honore secum detulerunt. Honorius vero Augustus, rediit Mediolanum. Qui cum ingressus fuisset civitatem Ravennatensem, palatium, istam contulit, ipsi venerabili viro orationem suam, in quo

ipse Dei famulus a fundamentis una construxit [et in honore beati Joannis Baptistæ sanxit], in quo et monachorum regulam confirmavit, cum quibus die noctuque jejuniis et orationibus Domino serviendo minime cessabat. His itaque gestis fuit vir unus nomine Julianus de nobili genere ortus, quia audiens quod vir sanctissimus præstaret singulis beneficia, perrexit cum oblationibus obtinendum, ut missarum sibi solemnia celebraret ad liberandum ejus filium suis sanctis orationibus, quia ejus guttur scrupulæ circumdederant, et maximas cutes habens, minime valebat suam cervicem erigere, intantum, ut jam ulcera foris apparent, et sanies putredinem emanaret. Qui dum completam missarum [completum missarum solemnium] orationem fecisset, prostravit se ad pedes sanctissimi viri Barbatiani, et cum lacrymis eum rogare cœpit, ut suo filio curam sanitatis adhiberet, quia per nullius artis medicinam vel aliis dictantibus valuisset eum liberare. Ad hæc beatissimus vir elevatis oculis ad cœlum, et data oratione ingressus est suam cellulam, qui sumens unum emplastrum [emplastrum hic et infra] in manu cum cera, et diminutum panem mistum cum oleo, jussit ejus filium adduci. Et facto signaculo crucis super emplastrum, posuit super durissima vulnera, statimque crepuerunt, et coram omnibus [omnibus astantibus] qui ibidem fuerunt ceciderunt plusquam sexaginta septem vermiculi, sicut annuerantibus [a numerantibus] eos dicebatur. Et collecti sunt oranes ab ejus genitore, et per multos dies suspende- runt, eos demonstrantes cunctis pro credulitate, quod factum fuerat ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, quod per istum sanctissimum virum mirabilia facta sunt.

Per idem tempus, dum divina inspiratione a Galla Placidia Augusta crecta fuisset ecclesia B. Joannis evangelistæ Christo dilecti discipuli, in nimia cogitatione devenit Augusta, cum suo filio, pro eo quod nullæ reliquæ ipsius apostoli corporis inveniebantur. Tunc accersitum pariter sanctissimum confes- sorem Christi Barbatianum, inuito consilio, ut vigiliis et orationibus Dominum obtinendum ipsius Christi sancti discipuli reliquæ demonstrarent [demonstrarentur]. Quod factum est [Quo facto] assiduis pernoctationibus Dominum deprecandum minime discesserunt. Qui, dum oratio expleta fuisset, abierunt paululum requiescere, dum et tanquam sopore [et dum tanquam sopor] somni ad sanctissimum confessorem Christi accessit, qui nec fortiter dormiens, nec vigilans plenus, vidit hominem in veste præclara ambulantem vultu angelico, et thurribulum in manu gestantem incensum Domino mittendum, et expergefactus existimabat se visum vidisse. Qui cum apertis oculis eum alacriter [clariter] intuitus fuisset, silenter perrexit, ubi Augusta dormiebat, et ipse eam contingens, ut vigilaret. Quæ dum evigilata fuisset, digito suo ipse sanctissimus Barbatianus virum illum quem viderat eidem Augustæ demonstravit, quia ipse [quæ et ipsa] fervens animo

erat in Domino. Erecta est de loco illo, ubi jacebat, et adcurrentes [ad eum] cum magno gaudio, ad pedes ejus provoluta eum tenere volebat. Qui subito ab oculis ejus sublatus est, et sandaliam, quam in dextero pede habuerat, in ejus manibus reliquit. Quæ ut vidit hoc ammirabile mysterium Augusta, cum magno gaudio elevans vocem, conlaudans Dominum Jesum Christum, qui Sanctus (*sic*) in mirabilibus sancti sui apostoli operatus est. Unde miro [nimio] gaudio repletus [est] Augustus ejus filius, vel cuncti audientes, qui in hoc [hac] Deo amabili Ravennatum mysterii [Deest mysterii] civitate manebant. Et post hoc sacramentum mysterii consecrata est ipsa sancta ecclesia, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, in honore [honorem] beatissimi Joannis evangelistæ. Sanctissimus vero Barbatianus amplius a cunctis venerabatur hominibus, et cuncta quæ facta fuerant per ipsum confessorum Christi omnibus per se ipsa Augusta enarrabat miraculum. Qui ipse venerabilis vir ad suam reversus est cellulam.

Post non multum tempus, dum ipse Dei famulus in suo demoraretur monasterio, fuit quædam mulier nobilissima intra hanc Ravennatum urbem nomine Theodora, quæ nimia perpessa infirmitate devenit [per quam in magnam defectionem venit], habens sanguinis fluxum, cui medici et singuli homines curationes facientes nihil ei ad adjutorium fuerant [adjutorium profuerat], sed omnia ei contraria extiterant, in tantum, ut minime se valeret sursum erigere, vel ambulare. Quæ ut audivit de mirabilibus sanctissimi viri Barbatiani, quod multi per eam salvi facti fuerant, posuit spem suam atque confidentiam in Domino, et ait intra se, Quid faciam? Credo omnipotenti Deo, si abiero ad eum, salva ero. Unde suos vocavit parentes, ut ad januam cellule monasterii B. Barbatiani eam perducerent. Quæ dura abiisset, notum factum est beatissimo viro Barbatiano de adventu mulieris ægrotae, et elevat [elevans] se ab oratione, pergens [pergit] ad januam monasterii cum cæteris deservientibus ipsius venerabilis loci, et dum intuitus eam fuisset, dans orationem, ait mulieri: Dominus noster Jesus Christus, qui sanitatem a Veronicæ mulieri præbuit, et eam a fluxu sanguinis liberavit, in ipsius nomine et fiducia tibi dico surge, et vade in domum tuam. Quod dum in auribus ejus continuo personatum fuisset, sana effecta est, et abiit in domum suam sanissima, tanquam si nullam habuisset malitiam [maculam], et benedicens Dominum, qui sic per sanctissimum virum mirabilia operatus est.

Quod audientes populi, magnam admirationem in Dei famulo habebant; unde ab eodem die Theodora assidue cum oblationibus veniebat, obsecrans missarum sibi celebrare [celebrari] solemniam, petens benedictionem sanctissimi viri. Et dum ipsa diutius ipsum dignum opus adimplens minime discedebat, vir ejus nomine Ursicius protervus atque malignus,

* Hæc antiquior, quam viderim, Veronicæ mentio matronæ. BACCH.

diabolico spiritu instigatus, zelo ductus de ipsa sua conjugem. Et dum matutinis horis ad ecclesiam [Beati Joannis Baptistæ] pergeret, et eleemosynas, quas ab Augusta acceperat, pauperibus erogaret, et non longe a fluminis ponte appropinquaret, obceclatus adstitit juxta parietem domus post columnam saxeam, ut sanctum virum transeuntem evaginato gladio percuteret. Qui erecto brachio, nec percutere valuit, nec deponere, sed arefacto brachio, et manum rigidam detinebat, et mens illius mutata est. Qui beatissimus vir pertransiit adimplens quæ cœperat. Mane vero primo diluculo venientes populi invenerunt pertinacem illum virum, tanquam mutum, et brachium ejus rigidum tenentem, et in manu sua tenentem [habentem] gladium. Mirabantur tamen omnes, et nullus agnovit pro quo ei contigisset. Qui, dum hora diei tertia jam præterisset, et ad ecclesiam reverterentur, [reverteretur] Christi Dei famulus, dum hoc factum cognovisset, elevatis oculis sursum ad cœlum cum lacrymis ingemuit, et dans orationem, statim in se reversus est, et lingua resoluta est, statimque cecidit ad pedes sanctissimi viri Barbatiani, deposcens ut ei hoc peccatum dimitteretur. Cui sanctus vir dans benedictionem, perrexit ad suam cellulam. Qui ipse Ursicius omnia innouit in populo de malo quod gesserat, et cunctus populus reddebat Deo laudem, qui sic in servo Dei operatus est mirabilia. Unde recurrit hoc nuncium in palatium, nunciatum est Gallæ Placidie Augustæ, et filio ejus Valentiniano Augusto, qui et ipsi gratias Deo dederunt. Ab eo dein [eodem] die amplius cellulam sui monasterii minime est egressus, sed in suo sancto ipso monasterio demorabatur [demoratus] vigiliis et orationibus Domino referre gratias minime cessabat, et multi, qui [ad eum] occurrere veniebant, beneficia sanitatisque gratiam recipiebant. Quo tempore cupiens Augusta habere ejus benedictionem, quotidie ipsius viri sanctificatione participabat benedictionem.

Et dum ecclesia B. Stephani primi martyris in mœnibus post muros civitatis Ariminensis ab ipsa Augusta construeretur, et ipsa illic ad supplendam eam cum suo filio Augusto demoraretur, sanctissimus vir et confessor Christi nocturnis horis dum evigilasset, in ipsis vigiliis infirmatus est. Qui Domini Dei omnipotentis jussu cum finis vitæ ejus appropinquaret [quum finem ejus appropinquare videret], nunciatur sanctissimo Patri Librifico Petro Ravennati episcopo, dum esset ipse in suis vigiliis intra sanctam ecclesiam, quod idem sanctissimus confessor Christi Barbatianus migravit [migraret] ad Dominum. Qui sub omni celeritate misit nuncium ad Augustum [Augustam] ut ei indicaret finem rei. Quæ ipsa Augusta cum filio suo quantocius properantes venerunt, et introeuntes cellulam in qua ipse Dei famulus, et confessor Christi jacebat. Ipse vero sanctus vir dum intuitus eos fuisset, dans orationem, et benedictionem pro eis et pro omnibus cre-

dentibus in Domino, ut potuerat, tanquam eructans per tres vices, migravit ad Dominum. Qui sanctissimus Pater Petrus episcopus lavit corpus ejus, et condivit aromatibus inæstimabilibus cum omni diligentia, sicut mos antiquitus sancti condiebantur, una cum Galla Placidia Augusta, et filio ejus Valentiniano Augusto. Qui in optimo loco sepelierunt eum in monumento novo, quod noviter in saxo marmoreo mirifice incidi præceperat, juxta altarium beatissimi Baptistæ Joannis. Sepelierunt eum sub die secundo Kalendarum Januariarum, ubi multi nobiles et ignobiles advenerunt, et multi ægroti sanitatem pro ejus sacris precibus adepti sunt. Ipsa vero Dei famula Galla Placidia Augusta, una cum filio suo Augusto egressi [reversi] sunt ad opus ecclesie sanctæ perstruendum, quod se Domino nove-

rant [voverant] esse adimpletuos, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Deo Patre regnat in cœlis in unitate Spiritus sancti modo, et semper, et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ADNOTATIO.

Celebris est apud Ravennates memoria consecrationis ecclesie S. Joannis evangelistæ, quæ narratur in hæc S. Barbatiani Vita. Ejus rei historia exstat adhuc expressa in marmore opere anaglyptico supra portam majorem frontis ejusdem basilicæ. Reverendissimus P. Thomasius, quem hic cum omni honoris obsequio ob pietatem ac sacram in primis eruditionem, et eo in me collata amoris signa, laudatum volo, dono humanissime dedit ejus operis delineationem, quam hic ære incisam duabus tabulis adjicere placet. Porro ex duplici alterius tabulæ typo eidem Reverendissimo Patri Ravenna transmissa, secundum accuratiorem seligere placuit hic exhibendum.

ADMONITIO IN SEQUENTIA DOCUMENTA.

Ad hæc eadem tempora spectat infrascriptam A præmissimum monumentum, cui lubet nonnulla præmittere. Exemplum hoc ex autographo in papyro Ægyptiaca descripto mihi paravi, quod ut viderem humanissime curavit eximius vir illustrissimus dominus Joannes Gallianus de Coccapanis serenissimi Mutinæ ducis a secretis, exhibuitque dominus comes Andreas Sora ex cymeliis generosissimæ gentis Sanbonifacianæ. Papyrus, in qua documentum conscriptum est, ejus est structuræ quæ narratur Allatio in Animadvers., num. 66, ejusque speciei. quæ Plinio teste amphitheatrica dicebatur, lib. XIII, cap. 12.

Cum papyrus mutila sit, et plurimis in locis corrosa, vix assequi potui documentorum sensum. Illud agnovi, agi in eis de fundis, eorumque redditibus in Sicilia per tribunum et conductores diversos administrari solitis, quorum cura committitur Sisinnio cuiuspiam post Pyrri tribunum recessum. Epistola prior Sisinnio ipsi scripta videtur. Secunda hominibus in fundis illis degentibus. Tertia Eleutherioni et Zosimo præcipuis conductoribus, quibus omnibus in-jungitur ut Sisinnio obediant, et ratio datur mittendorum reddituum Ravennam.

Mutilum est scribentis nomen, præfixum tertio documento. Ex historia Ravennate Lauricium novi-

mus celebrem Theodosii Augusti ævo, quem majorem domus imperatoris vocat Agnellus noster. Foris an igitur is est, qui hæc scripserit? Tribuni officina Siciliæ redditibus præpositum videtur adstruere res augustam hic actam; at aliunde constat per ea tempora Ecclesiam Ravennatem ampla latifundia in Sicilia habuisse, quæ per rectorem administrabantur.

Notæ consulares, quibus nomina debitorum et rationes consignantur, spectant ad annos æræ vulgaris 443 et 444. Quare hæc sunt antiquissima documenta, quæ in papyro Ægyptiaca supersint, quæque observaverint in hanc diem doctissimi harum rerum scrutatores, inter quos videatur Mabillonius de Re Diplom. lib. I, cap. 8.

Forma characterum est eadem cum testamento (ut vocant) Julii Cæsaris, de qua vide laudatum c. v. pag. 344 et 460.

Dum hæc scriberem, edidit doctissimus Mabillonius hæc eadem documenta in appendice aurei operis de Re Diplomatica. Cogitabam itaque de his omittendis; at cum ex collatione mei autographi, quod ipse ex apographo descripsi, facta cum editis a Mabillonio, viderim nonnulla in Mabillonianis deesse, obtenta a viro humanissimo per epistolam recudendi venia, utraque hic dare operæ pretium duxi.

EXEMPLUM

DOCUMENTORUM RAVENNATUM

PRO FUNDIS SICILIENSIBUS.

Desunt in principio aliqua.

..... et conductores, vel homines nostri..... vena..... feliciter..... Siciliam perveneris duodecimæ, et tertiadecimæ indictionis..... massæ Fidilianæ, quam ille..... profligavit discussis omnibus..... undecima indictione..... ecies rationes, ut quidquid per illius negligentiam perditum, vel corruptum, est tua industria corrigatur, atque nobis reformetur, nihilominus..... profic..... aut..... ipsa ra..... dem relictis scire possimus si... d..... a procur..... ut dum a nobis alius fuerit directus fide industriæ tuæ..... nostræ..... Ante omnia de fundo Pacilaico, quem Tranquillus in temp..... jori quondam sub certa depactione fiduciæ nexu obligaverat juxta cautionem, quam tecum portaveras, quam ipsi Pyrro refudisti, qui a proxime..... cio quibusque eorum personam ignoramus dicitur occupatus, et licet auct..... ut domus nostræ reformetur, vel cer..... nis quis tibi ci..... functi satis..... a debito, ut in hac parte prudentiam tuam ostend..... profligaveris, quoniam cautionem ipse tecum habes majorem..... quam tibi adquiras, quos solidos cum pensione quartadecimæ indictionis de præteritis temporibus quidquid sollicitudine tua exactum fuerit..... e deferas, vel certe..... periculo..... di..... idoneos..... bus..... omnia documenta, quæ Pyrros egerat diriges debit..... rigoris servata justitia exiges, ut cum nobis satisfactum fuerit de..... nu ejus habita moderatione judicare possimus, quæque tamen..... solertia, ut omnia requirantur, ne in aliquo nobis, aut secundæ sententiæ..... dispendium adferatur. Simili modo..... de peculi..... a Clodian..... nandum esse jubemus ad conductores etiam, vel actores, et simul..... stri literas dedimus, ut admonitione no-

C *Ex Mabilloniano exemplo.*

Comonitorium Theodosii Junioris pro Sisinnia, cui res a Tranquillo extortæ fuerant, sed per Pyrro tribunal jussu imperatoris restituta. Datum consulatu Theodosii Junioris, et Albini

..... dem relictis scire possemus..... ut dum a nobis alius fuerit directus, fidei, industriæque..... noster..... Ante omnia de fundo Pacilaico, quam Tranquillum in temp..... ori quondam sub depactione fiduciæ nexu obligaverat juxta..... nem, quam tecum paraveras, quam ipsi Pyrro refudisti, qui proximo... nescio quibus, quorum personam ignoramus, dicitur occupatum elic. auct..... ut de mei nostræ reformetur, vel cer..... quis vel obvi..... facti satisfacit debito: ut in hac parte prudentiam tuam ostend..... profligaveras, quoniam cautionem ipse tecum habes majorem.... tibi adquiras, quos solidos cum pensiones quartadecimæ indictionis presentis temporibus quidquid sollicitudine tua exactum fuerit.... e deferas, vel certe fide, et periculo..... di... bus cum omnia documenta, quæ Pyrros egerit, dirigas debita..... rigoris servata justitia exige; ut cum nobis satisfactum fuerit di..... ejus habeat moderationem judicare possimus

quæque men..... Ille jura omnia requirantur, ne in aliquo nobis, aut secundæ sententiæ..... dispendium adferatur. Simili modo peculia Clodiana..... andum esse jubemus. Ad conductores etiam, vel actores et..... nostri literas dedimus, ut admonitione no-

tione nostra pro utilitate nostri..... obsecundent jussionibus. Vide ergo rursus, aut traditas, aut desideria..... desideria intercedat, et novi ante nos excogitare ipse facias spec..... domui nostræ necessaria, si novis fuerit..... enta, quæ..... dra..... cum feliciter opportuno tempore disponat transmittite..... nias, qui Ravennæ ad urbem mittatur, et in horreo nostro..... tur. Et manu Domini subscriptio. Opto multos annos bene valeatis.

Aliud rescriptum ejusdem argumenti.

..... jus vir in Ast.....

de nostra incolumitate gaudere. Illud etiam admonemus, ut Sisinnio conducta..... diliana mari..... dispositione conductorum vestrorum ejus jussionibus co..... indetis, cui post egressum Pyrry tribuni ad omnia, quæ minime..... procurant..... commonitorio nominis nostri curam and..... mus, et nemo vestrum rebellis con..... ne in exemplo disciplinæ ultione prosternatur..... quidquid enim nemo..... jus pro nostris commodis egerit, ex lectione commonitorii nostri grav..... esse scibitis. Opto bene valeatis,

Item aliud.

..... jus vir in Eleutherioni et Zosimo cond..... dissentientibus utilitates nostras ab initio lacescari non habetur ambiguum..... cessionis coegit, ut Pyrrum tribunum in tempore ad Siciliam miserem..... triennium reversus, diverso tempore corporali tædio detentus edocuit..... omnimodis prodesse minime potuisse. Et quia Sisinnium qui adversus eundem..... illa deposuerat, et occasionem adventus ejus præsentem invenit, necesse fuit..... omnia agenda et corrigenda injungeremus, ut universa exacta, remota fraude..... quartædecimæ indictionis ad nos pensiones, aut ipse feliciter deferret..... transmittat. Quid igitur illi a nobis injunctum sit, lecto commonitorio nostro..... Videte ergo memores salutis vestra, ut pro nostri utilitate obsecundetis..... jussionibus de fundo Pacilaico nihilominus actionem memorato Sisinnio manda..... jus. Participato itaque consilio, et solatio agite, ut omnium rerum indemnitas..... is. Item subscriptio. Opto bene valeatis.

Fragmenta de executione commonitorii imperialis.

..... ni Siciliensis..... Ind. XII, cons. Maximia, reg. patri V. V. C. C., et Bonifacio..... præsentem relegi Pyrry..... cessa Emporitana per Zosimum, et Cuprionem sol. n. DCCLVI.....

..... dus Ariniara sive murus per supra scriptos — sol. n. CXLVII..... one tritici, sive hordei, quod aute barbarico fisco præstare — sol. n. LXXV.....

XIII, consulatu D. N. Theodosi Aug. XVIII, et Albini v. c. inferendi per suprascriptum Pyrrum — solid. II. CLXXV.

et de reliqua Zosimi juxta relationes epistolæ tribuni Pyrry — solid. VIII.

stra pro utilitate nostri..... s obsecundent jussionibus. Vide ergo ne rursus..... desideria..... intercedat, et novitate nos..... ipse facias..... pec..... domui nostræ necessaria..... si navis fuerit inventa, quæ ad Ravennatem portum feliciter opportuno tempore disponat transmitti..... nias, qui Ravennæ veniat ad urbem mitti curet in horreo nostro..... ur..... domini subscriptio. Opto multos annos bene valea...

..... s ur..... it.....

..... no de nostra incolumitate gaudere, illud etiam admonemus, ut Sisinnio conductori..... diliana manente dispositione conductorum vestrorum ejus jussionibus..... indetis, cui post egressum Pyrry tribuni ad omnia, quæ minime egit procuranda commonitorio nominis nostri curam mandavimus, ut nemo vestrum rebellis con..... ne in exemplo disciplinæ ultione prosternatur, quidquid enim memo..... jus pro nostris commodis egerit, ex lectione commonitorii nostri gratum..... esse scibitis. Opto bene valeatis.

..... ricus v. c. Eleutherioni et Zosimo conductoribus..... dissentientibus, utilitates nostras ab initio lacescari non habentur ambiguum..... cessionis..... coegit, ut Pyrrum tribunum in tempore ad Siciliam miserimus..... triennium reversus diverso tempore corporali tædio detentus edocuit se..... comodis prodesse minime potuisse, et quia Sisinnium, qui adversus eundem..... illa deposuerat occasione adventus ejus præsentem invenit, necesse fuit..... omnia agenda et corrigenda injungeremus, ut universa exacte, remota fraude..... igeret quartædecimæ indictionis ad nos pensiones, aut ipse feliciter deferret..... transmittet. Quid igitur illi a nobis injunctum sit, lecto commonitorio nostro agnoscetis. Videte ergo memores salutis vestra, ut pro nostri utilitatibus..... obsecundetis jussionibus. De fundo Pacilaico nihilominus actionem memorato Sisinnio mandamus. Participato itaque consilio, et solatio agite, ut omnium rerum indemnitas..... r..... It subscriptio B. V.

..... ni Siciliensis, qui damn..... ab ind. XII, cons. Maximi ter..... Paterni v. v. c. c. conlo..... Bonifacio præsentem..... ibus..... singulis..... dare debent.

D Ita. ....massa Emporitana, per Zosimum et Euprionem — solid. n. DCCLVI..... fundus Annianus sive..... rus per ss — sol. n. CXLVII.

..... on tritici, sive hordei, quod ante barbarico fisco præst — sol. n. LXXV..... fundi operæ per ss — sol. n. LII..... cullius conlocante Sisinnio sol. n. CCXLV..... sufradilianensis per Sisinnium sol. n. CCXLV..... sucassitoria per Eleutherionem, Zosimum et Ebandum — sol. n. n..... ss qui de ind. XII inferendi sunt solidi CCCXXV.

..... XIII cons. D. N. Theodosi Aug. XVIII, et Albini v. c. inferendi per ss. Pyrrum — sol. II. CLXXV.

..... faciunt omnes qui de indictione XII et XIII per tribunalum Pyrrum inferendi sunt auri sol. IIIICVL, et de reliqua ..... Zosimi jux ..... lationis epistolæ trib. Pyrry

— — sol. m̄ccc̄..... faciunt tanq̄ de pensionibus ind. A
 XII et XIII, quam de reliqua Zosimi, qui ..... tribu-
 num Pyrrum inferendi debent rationibus D. N.....
 v. c. Laurici solid. n̄ vīc̄..... cx..... Rave-
 nnae — solidi m̄xxvī.....
 tiendus — solidi M..... Gratiano ..... Cassio na.....
 m̄p̄ri ind. XII et XIII.
 .... n̄ de — solid. m̄xxxviī, untes
 ind. — — sol. n̄ D
 cum sportula et interpondiis ..... tuor intulit, vel
 erogavit tribunus Pyrrus solid. m̄xxvī..... ent,
 quos inferre debet tribunus Pyrrus de — sol. n̄. vīcl̄.
 ..... Sol. n̄ m̄ccccxxxiiiī..... creto debebit
 Eleutherionis — sol. n̄ m̄cl̄xxxiiī. requirendum.....
 opera sua egerit, vel detulerit.
 ..... vero Tranquilli, qui Sisinnio ..... cessit de
 — sol. m̄ccccxl̄.
 Const..... us ..... l ..... parte solidos acceptos Sisinn-
 ius ..... dine conductoribus ..... testimoniis adpro-
 bav̄it. —

Sequitur Chronica.

DE AURELIANO,

Archiepiscopo XXIII.

Aurelianus XXIII, insignis vir, ætate juvenis, se-
 nior sensu, et omni gratia elegantior, post pauca an-
 norum curricula defunctus est in pace vii [vii] Kal.
 Junii. Sepultus est in ecclesia Apostolorum juxta
 ambonem in loco ubi beatus requievit Neon.

DE ECCLESIO,

Archiepiscopo XXIV.

Ecclesius XXIV: Secundum varios ædificator ec-
 clesie sancte Marie Majoris, ejusque tempore con-
 structa est ecclesia sancti Vitalis martyris a Juliano
 argentario Nulla ecclesia in Italia similis. Expensa
 sunt in ea xxvi milia aureorum solidorum. Sedit an-
 nos III, mens. vi, dies viii. Jacet in ecclesia sancti
 Vitalis. Obiit annos vite LXII [anno DLXII].

DE URSICINO,

Archiepiscopo XXV.

Ursicinus XXV, humilis vir, ejus tempore con-
 structa fuit ecclesia S. Apollinaris a Juliano argen-
 tario. Nulla ecclesia similis illi, eo quod in nocte
 pene, ut in die, coruscat. Sepultus est in basilica
 beati Vitalis [martyris], ante altarium sancti Nazarii.
 Sedit annis III, mens. vi, dieb. viii.

DE VICTORE,

Archiepiscopo XXVI.

Victor XXVI, pulchra facie et alacri vultu. Ædifi-
 cator Tricolis, et non consummator. Fecit autem et
 civorium ex argento supra altario sancte ecclesie
 Ursiane, et census totius Italie propter hoc largitus
 est, quod scriptum est centies viginti librarum ar-
 genti justo pondere. ^a Obiit xv Kal. Maii [Martii]
 circa annum Domini v. c. lxxviii [dlxxviii]. Sepultus est
 in ecclesia predicta S. Vitalis infra monasterium
 sancti Nazarii. Sedit annos vi, mens. xi, dies xi.

DE MAXIMIANO,

Archiepiscopo XXVII.

Maximianus XXVII, longinqua [longæva] statura,
 calvus capite. Ædificator multarum ecclesiarum,
 quas longum esset enarrare. Consecravit ecclesiam
 Classensem. Obiit viii Kal. Maii [Martii]. Requiescit
 in monasterio S. Andree apostoli.

^a Recentiori manu. Bacca.

^b Recentiori manu. Ib.

^c Recentiori manu. Ib.

^d Recentiori manu. Ib.

^e Recentiori manu. Ib.

vero Tranquilli, qui res Sisinni exorsit, de solidis a.
 DCCCL. constectus, legentium ..... solidos acceptos
 Sisinnius ..... vidisse conductoribus Ecclesie Rava.
 testimoniis approbavit. —

DE AGNELLO,

Archiepiscopo XXVIII.

Agnellus XXVIII, rubicundus facie. Aquisviva
 archiepiscopus argentam ecclesie Revenna. Edi-
 ficavit monasterium sancti Georgii ibidem. Quo tra-
 pore expulsi sunt Franci de Italia, et mortuus Jus-
 tinianus Augustus Constantinopoli. ^b Obiit p. Kal. Aug.
 v. c. lxxvi [dlxxvi]. Sedit ann. xiii, mens. i, dies viii.
 Sepultus est predictus Agnellus in ecclesia S. Ag-
 the majoris, ac [alias] martyris.

DE PETRO SENIORE,

Archiepiscopo XXVIII.

Petrus senior XXVIII, grandævus ætate, fuit se-
 nior sensu et corpore. Fundavit ecclesiam beati Se-
 veri confessoris, sed non consummavit, circa an.
 Domini v. c. lxxviii [dlxxviii]. Eo tempore occupata
 fuit Venetia a Langobardis, et absque bello capti
 sunt. ^c Obiit die xvi Kal. Septembris. Sepultus est in
 civitate Classensi in arca magna saxea in eccle-
 S. Probi. Sedit autem annos viii, mens. ii, dies viii.

DE JOANNE ROMANO,

Archiepiscopo XXX.

Joannes [II Romanus] XXX, consummator et con-
 secrator ecclesie sancti Severi. Sedit annos xii,
 mens. ...., dies xviii.

DE MAURITIO,

Archiepiscopo XXXI.

Mauritius XXXI, ^d al. Marinianus. Natus est [Ra-
 tione] Romanus, in omnibus valde decorus. Depo-
 predicti Joannis predecessoris sui. Ipsius tempore
 visum est terribile signum in cælo, et Theodoricus
 rex Francorum cum Lothario patruæ suo bellum
 commisit. ^e Obiit die x Kal. Novembris. Sepultus est
 in arca [Leg. ardea] beati Apollinaris extra muros
 D Classis, qui consecratus fuit a B. Gregorio papa circa
 annum v. c. lxxxvii [dlxxxvii].

DE JOANNE.

Archiepiscopo XXXII.

Joannes Classensis XXXII. ^f Joannes terrus. Hic
 plenus corpore, pulchra [pulcher] forma, et omnium
 bonorum sectator. Sepultus est in arca beati Apo-
 llinaris. ^g Hic sedit annis Domini vi. c. v, tempore
 Phocæ imperatoris ^b.

^f Recentiori manu. In.

^g Recentiori manu. In.

^b Not. marg., Hic sedit annis v, mens. x, diebus
 xviii. Floruit Joannes Classensis circa annum Domini
 606.

DE JOANNE,

Archiepiscopo XXXIII.

Joannes III, XXXIII. Sepultus est in arca beati Apollinaris. Iste fuit tempore Bonifacii papæ, et usque ad ipsius tempora et Phocæ imperatoris Constantinopolitana Ecclesia prima erat. ^a *Tunc currebant anni Domini vi. c [dc] nonaginta tres.* Sedit ann. xviii, mens. vi, dies viii.

DE BONO,

Archiepiscopo XXXIV.

Bonus XXXIV. Iste Bonus nomine, et operibus fuit. ^b *Obiit die vii Kal. Septembris.* Sepultus est in basilica B. Apollinaris martyris in Classe.

DE MAURO,

Archiepiscopo XXXV.

Maurus XXXV, qui excommunicavit papam. ^c Iste tempore Constantini imperatoris liberavit Ecclesiam suam de jugo Romanorum servitutis. ^d *Maurus fuit circa annos Domini vi. c lxxviii [dclxxviii].* Hic sedit annis xxviii, mens. x, diebus xviii. Sepultus est in arca beati Apollinaris.

DE REPARATO,

Archiepiscopo XXXVI.

Reparatus XXXVI. Senior ætate. ^e Iste non sub Romana se subjugavit sede. Sublevavit in paupertate sacerdotes. Mortuus est igitur iii Kal. Augusti, et sepultus in ecclesia beati Apollinaris. Sedit ann. v, mens. viii.

DE THEODORO,

Archiepiscopo XXXVII.

Theodorus XXXVII. ^f Iste juvenis ætate, terribilis forma, horridus aspectu, et omni fallacia plenus. Obiit iste ferocissimus cum multa auctoritate sacerdotum 18 mensis Januarii. Sepultus est in arca beati Apollinaris. Sedit ann. xiii, mens. iii, dies xx.

DE DAMIANO,

Archiepiscopo XXXVIII.

Damianus XXXVIII, Qui suscitavit mortuum. Obiit [m] Idus Maii. Sepultus est in ecclesia beati Apollinaris. Sedit ann. xvi, mens. ii, dies xvii.

DE FELICE,

Archiepiscopo XXXIX.

Felix XXXIX. Iste fuit fons irriguus, Pater optimus, predicator egregius, multorum voluminum confitor. ^g *Obiit 25 mensis Novembris circa annum Domini vii. c lxxxiiii [dccc].* Sepultus est in ecclesia beati Apollinaris. Sedit ann. xvi, mens. viii, dies xlii.

DE JOANNE,

Archiepiscopo XL.

Joannes, ^h *quintus*, XL. Hic sapientissimus fuit, humilis et mansuetus. Ipsius temporibus ecclesia Petriana tremotum cecidit circa annum Domini viii. c [dccc] expletis missarum solenniis. Sepultus est in Ecclesia beati Apollinaris. Sedit ann. viii, mens. . . . . diebus . . . . .

^a Id impie et falso scriptum ab Agnello suo loco notavimus. Id. — Recentiori manu. Id.

^b Recentiori manu. Id.

^c Hæc schismatica ex Agnello descripta sunt. Id.

^d Recentiori manu. Id.

^e Hæc ex Agnello. Id.

^f Hæc Agnelli sunt. Id.

^g Recentiori manu. Id.

^h Recentiori manu. Id.

ⁱ Falsus hic est vel ineptissimus. Sergius uxoratus

A

DE SERGIO,

Archiepiscopo XLI.

Sergius XLI. Juvenis ætate, decorus forma. Iste hinc fuit, et sponsam habuit, quam post regimen Ecclesiæ suscepit ⁱ. Tempore ipsius Zacharias papa ivit in Franciam, petens præsidia a rege Francorum, ad expellendum Langobardos, quia Austolphus rex Italiam duriter opprimebat. Qui Sergius invasor Ecclesiæ fuit, et ab omni populo Ravennate depositus est. ^j *Alii dicunt de Sergio, videlicet: His vero peractis contigit post aliquantum tempus, Sergium archiepiscopum Ravennatem de hac vita migrasset, et statim surgens Michaelis scribarius ipsius ecclesiæ, qui nullo sacerdote ali fungebatur honore, profectus est Ariminum ad Mauritium, et congregans ipse nefandissimus Mauritius exercitum, et una cum præsidio Desiderii regis Langobardorum properavit, et ingressus est Ravennam, et brachio forti elegit prædictum Michaelium, et in episcopo Ravennanæ introduxit Ecclesiæ, et Leonem archidiaconum, qui electus erat in episcopo, Ariminum deportans, ibique in arca custodia mansurum idem Mauritius detinere fecit.* ^k *Sicque prædictus Leo in monasterio S. Agathe martyris postea adductus ibidem post triduum ob dolorem oculorum suorum effoditionem vitam finivit.*

DE LEONE,

Archiepiscopo XLII.

Leo XLII. Iste ex isto fuit ovili, non multum pro-cera statura. Sepultus fuit in . . . . .

DE JOANNE,

Archiepiscopo XLIII.

Joannes, ^l *sextus*, XLIII. Sepultus est in arca beati Apollinaris. Qui sedit annis vii, mens. i, et diebus iii.

DE GRATIOSO,

Archiepiscopo XLIV.

Gratiosus XLIV. Israelita humilis et mansuetus. Suo tempore Carolus Francorum rex venit Ravennam invitatus ab ipso ad prandium, et celebravit prandium cum eo. Iste ^m *prophetavit circa annos Domini viii. c x [dccc]* de his quæ accidere debebant civitati Ravennæ. Obiit die 23 mensis Februarii. Sepultus est in ecclesia beati Apollinaris. Sedit annos iii, dies xi.

DE JOANNE XLV.

Joannes, ⁿ *septimus*, XLV.

DE VALERIO,

Archiepiscopo XLVI.

Valerius XLVI. Quatuor [quarto] Kal. Februarii in Classensi civitate celebratur festum.

DE MARTINO,

Archiepiscopo XLVII.

Martinus XLVII. Iste longam staturam et grande caput habebat. Mortuus est Pipinus Langobardorum rex. Istius etiam tempore Stephanus papa veniens Ravennam celebravit in ecclesia Ursiana, et ostendit sandalia Salvatoris, quæ omnis populus vidit.

DE PETRONACIO,

Archiepiscopo XLVIII.

Petronacius XLVIII. Qui juravit honorem Caroli

fuit ante regimen Ecclesiæ, nec illud suscepit, nisi uxore dimissa. Id. ex ipso Agnello perspectissimum est. Id.

^j Recentiori manu. Id.

^k Hoc postremum perperam de Leone Ravennate narratum. Vide Anastasium. Id.

^l Recentiori manu. Id.

^m Recentiori manu. Id.

ⁿ Agnello ignotus. Id.

imperatoris. Hujus tempore Andreas, qui et Agnellus A abbas sanctæ Mariæ ad Blachernas, et sancti Bartholomæi floruit, qui composuit Codicem Pontificalem (^a qui fuit *Ecclesiæ Ravennatis presbyter cardinalis*). Item istius tempore repertum est corpus beatissimi Maximiani archiepiscopi Ravennatis Ecclesiæ.

DE GEORGIO,

Archiepiscopo XLIX.

Georgius XLIX. Populares Gazas omnes ecclesiasticas confregit, cryptas dirupit, et thesauros prædecessorum suorum extraxit. Et ut siliam Lotharii de fonte levaret, magnas opes exinde expendit. Ejus tempore factus est meridie sol tenebrosus nimis per universoni mundum usque ad horam nonam. Obiit die 24 Januarii.

DE DEODATO,

Archiepiscopo L.

Deusedit quinquagesimus.

DE JOANNE

Archiepiscopo LI.

Joannes VIII. Hic fecit deferri corpus S. Apollinaris ad ecclesiam sancti Martini in Cælo Aureo timore Agarenorum, qui asportaverant civorium argenteum de ecclesia Classensi.

ACTA CONCILII ROMANI.

MONITUM.

Cum ex cathedralis Mutinensis insigni tabulario nactus essem acta hujus concilii, et hæc in editis conciliorum collectionibus vix indicentur, bene posse hic edi existimavi. Exemplar hoc est seu summarium eorum quæ pro episcoporum Ravennati metropoli subditorum indemnitate in concilio illo acta fuerant contra Joannem Ravennatem episcopum. Plura hujus apographa ex concilii præscripto facta hinc videre est, quorum singula singulis episcopis missa sunt, ut decretorum memoria ad posterum transmitteretur. Hæc autem cum editis collata plurimum lucis eorum temporum disciplinæ affundent. Ea sunt quæ sequuntur.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Pontificatus Domini Nicholai summi pontificis, et universalis papæ anno 4, imperii piissimi Augusti Lodovici anno 11, die octavodecimo mense Novembris, ind. 10. Capitula quæ in sancto concilio a beatissimo Domino Nicholao papa Romæ collecto statuta atque canonicè firmata sunt contra Joannem Ravennatem archiepiscopum.

Caput primum. Episcopos per Æmiliam non consecres, nisi post electionem cleri et populi.

Caput secundum. Eisdem quoties ad apostolicam sedem venire voluerint, nequaquam prohibeas. Sed et nullam dationem contra canonicam auctoritatem ab eis exigas.

Caput tertium. Prædia, quæ præceptis dirruptis a jure sancti Petri ad jus S. Apollinaris transtulisti, et per emphyteosim vel libellum ea singulis hominibus contulisti, diligenter exquire, et inventis ipsis emphyteosim vel libellum dirrumpe, et ad jura S. Petri cujus fuerunt restitue, et talem ultra facere nunquam præsumas.

Solicitudinem omnium Ecclesiarum Dei circumferentes convenit nos universorum necessitatibus con-

^a Recentiori manu. BACCH.

sulere, et omnibus vulneribus salubria conferre remedia; Dominicarum quippe ovium pastores sumus. Sed tanto nobis præ cæteris specialiter præsens cura major incumbit, quanto vicem illius gerimus, cui divino oraculo ipsæ oves specialiter commendantur, cui et præcipiens ait: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Et ideo sanctitas vestra (vobis episcopis in Æmilia commorantibus) a Joanne archiepiscopo Ravennate multis impulsionibus queritur agitari. Debemus manum apostolatus nostri vobis quantocius porrigere, et quia vos ex illis fratribus estis quos sanctus Petrus conversus est confirmare, necesse est ut a tantis ejus impulsionibus vestram fraternitatem eruentes, in petra quam ipse confessus est, ne ulterius . . . . . valeatis, statu-

B mus. Constat autem sanctitatem vestram, una cum fratribus et coepiscopis Æmiliæ regionis pontificio nostro lamentabiles querelas flebili voce coram synodo, quam Romæ celebravimus, exposuisse, cui cum numero, Campaniæ videlicet, Tusciæ, et Pentapoleos, et aliarum regionum sanctissimorum episcoporum cœtu, et ipsum Joannem archiepiscopum interfuisse dignoscitur. Oppressio vero injuriarum, quibus a præfato archiepiscopo vos querebamini affectos, prima fuit, quam perhibuistis, eundem Joannem archiepiscopum Ravennatem per binos annos semel episcopia vestra circuere, et tandiu per singula residere, quousque ipsa paupertas, quæ ad utilitatem episcopii et sustentationem clericorum, et pauperum, et gubernationem familiarum, ac susceptionem peregrinorum, atque restaurationem basilicarum, vel episcopii, hinc inde separatur, cum suis hominibus illam consumat, et non antea inde recedere, quam ab episcopo loci illius ad archiepiscopum et familiares ejus quæ non debentur dona non modica tribuantur. Insuper omni anno, quod in toto mundo minime invenitur, colonicio more, herbices et oblatas, vinum et pullos, et ova archiepiscopo, et ad suum archiepiscopii similiter, et ad archidiaconum, et ad vicedominum, et ad arcarium, et ad majorem cubuli, et ad cartularium, et ad scrinarium, et ad defensores, et ad cubicularium, et ad majorem domus tribus pro omnibus his supradictis omne annualiter sine intermissione ad unumquemque supradictum redditum, sicut tributarii facere. Plebes quoque vestras, et titulos, ac curtes, atque monasteria episcopii vestri pertinentia ad gubernationem vestram, alienare et sibi subjicere, et delere. Aliud autem non minori querimonia asseruistis, vos compelli ab eo episcopia vestra deserere, et more populorum, Ravennæ per singulos menses alternis vel mutatis vicibus ministrare, et infantuli parochiæ vestræ illis diebus sine chrismate obire. Clericos præterea quos cumque novatur alicujus utilitatis existere, pro suo libitu asseverastis ad vestram subjectionem et disciplinam eum esse subtrahere solitum. Nec minus magno clamore firmastis quod idem archiepiscopus vos non dimittat, quoties ad limina apostolorum ample-

ctenda vel ad sedem venire vultis. Quas nimirum querulas voces et inauditas assertiones reverendissimi episcopi, qui in eodem residebant sancto concilio audientes, omnes pariter clamaverunt hæc præter canones fieri, et ut in perpetuum prohibuissemus præsulatum nostrum supplices postulare. Quapropter tam perniciosam gravamina, et tam mala consuetudo in Ecclesia Dei tyrannice cum pullulasset, dolentes maxime cum contra omnes sanctorum Patrum regulas, et contra omnem Ecclesiarum Dei morem, in sola Ravennate metropoli a præsumptoribus sint temere usurpata, ne aliis metropolitanis episcopis talia præsumendi occasio remaneret, et Ecclesie Dei tali inficerentur exemplo; statuimus una cum omni sancto concilio hoc vobis et vestris successoribus, imo a vestris sanctis Ecclesiis penitus rescandam. Unde coram eodem reverendo concilio, ipsi Joanni archiepiscopo, et omnibus suis successoribus interdiximus, et de unaquaque præsumptione pronuntiatis capitulis, promulgatisque sententiis, apostolica auctoritate præcipimus, videlicet ut tale quid ulterius nequaquam nec ipse, nec ejus successores agere præsumant, quæ scilicet capitula apud nos retinentes, exemplaria eorum vobis pro futuris temporibus retinenda mandavimus. Sed quoniam fraternitas vestra apostolatam nostrum pro futura cautela, et propter omnimodam securitatem suam, præceptum auctoritatis nostræ vobis specialiter vestrisque successoribus episcopis in perpetuum mittendum obnixè poposcit; inclinati precibus vestris per hujus præcepti seriem præcipimus expresse, jubemus atque omni interdictione prohibemus, ut nullus ammodo, et deinceps archiepiscopus Ravennæ ad vestra episcopia sine voluntate vestra accedere temptet, vel aliquam pecuniam a vobis exigere, vel res ecclesie vestræ, aut monasteria vestra, sive plebes, aut titulos, sive prædia per quodvis ingenium diripere audeat, neque vocare Ravennam præter tempora a Patribus definita, quibus concilia episcoporum bis in anno celebranda sanxerunt, vos ullo modo præsumant. Hoc præ cæteris suppressimus, ut illud quod trigesimo dicunt, Ravennæ ullo modo vos facere, aut cogere audeant. Itaque nec dationem aliquam archiepiscopis Ravennatibus sit licentia a vobis, vestrisque successoribus episcopis ammodo, et deinceps, id est in perpetuum exquirendi, nec non et vobis licentiam tribuimus, ut quoties pro beatorum apostolorum amore, vel pro visitatione apostolicæ sedis præsulum more decessorum vestrorum Romam occurrere vultis, nullum impedimentum vobis archiepiscopus Ravennæ, nec palam, nec occulte, facere præsumat, sed Deo comite vobis occurrere liceat. Sed et hoc decernimus, ac diffinimus, ut cum statutis temporibus archiepiscopus Ravennas vos ad concilia convocaverit, nullo modo vos diutius retinendi licentiam habeat, ita ut ultra xv dies pro gravi necessitate Ravennæ nullo modo remoremmini. Secundum saluberrimum S. Leonis papæ decretum nec licentiam habeat clericos matricis ecclesie vestræ, vel diocæ-

seos, absque vestra voluntate a vestra disciplina et subjectione subtrahere. Sed neque ecclesias, neque plebes, neque titulos, nec monasteria episcopo vestro pertinentia a vestro regimine, et ditione, ac ordinatione, eis licitum sit auferre. Siquidem vobis vestrisque successoribus episcopis manere decernimus, tam quidem clericos, quam omnia Ecclesie vestræ regendi, fruendi ac ordinandi licentiam. Archiepiscopo vero Ravennati nullam volumus habere super vos valitudinem, vel facultatem, præter quam sacri canones præcipiunt. Sane si in aliquo tempore quilibet Ravennas archiepiscopus prænotata gravamina super vos renovare, vel reducere temptans per longa jam tempora, hæc vos solvisse affirmare conatus fuerit, et tale jus in vos habuisse Ravennatem archiepiscopum ante multa tempora probare nisus extiterit, nulla talis assertio vires obtineat, nec possit longitudo temporis suffragari, quod constat præter justitiæ regulam perniciosè diu fuisse præsumptum; præcipue cum sacri canones doceant non minus malam consuetudinem quam perniciosam corruptelam esse vitandam. Proinde decernimus ut nihil exhibeatis archiepiscopo Ravennati, qui per singula tempora fuerit, nisi quod canones sancti præcipiunt, quodque cæteri episcopi per Liguriam et Venetiam, atque Istriam, suis metropolitanis exhibere probantur. Archiepiscopum autem Ravennatem nihil a vobis exigere debere censuimus, nec in vos aliquid jus exercere diffinimus, nisi ut superius libavimus. Si quis autem archiepiscopus Ravennas ammodo et deinceps contra nostræ apostolicæ auctoritatis præceptum, vel contra hujus decreti tenorem in toto vel in parte venire temptaverit, et vobis vestrisque successoribus episcopis superius prohibita injunxerit, vel tulerit, vobisque aliquid de præsignatis oneribus imposuerit, et non in omnibus hujus pagine textui obedierit, sit sententia Dei omnipotentis, beati que Petri, et Pauli apostolorum principum, et apostolica auctoritate anathematis innodatus vinculis, et tanquam contumax sacrorum canonum, et apostolicarum violator institutionum, ab omni sacerdotali alienus in perpetuum existat officio. Hæc vero, quæ superius scripta continentur, in perpetuum confirmamus, ac roboramus, salvo duntaxat honore, et subjectione sanctæ Romanæ Ecclesie, atque docibili reverentia, et congruo pontificum apostolicæ sedis obsequio.

Cujus præcepti tenori scripto per manus Leonis scrinarii indictione subscripsit decima.

Nomina autem episcoporum qui huic sancto concilio intersuerunt, consenserunt et subscripserunt, hi sunt, videlicet:

Ildebrandus Verulinus.
 Joannes Velitri.
 Petrus Gabo.
 Magister Porti.
 Arsenius Ortano.
 Petronacius Albano.
 Liutprandus Clusinus.

Petrus Aretinus.
 Geremias Sabroni.
 Rago Niarasis.
 Robertus Nocerinus.
 Arigisus Fulinatus.
 Joannes Foreboninus.
 Leodrosius Marsicanus.
 Colo Reatinus.
 Arnulphus Bellue.
 Osipus Pestorensis.
 Anselmus Camortinus.
 Lanatriensis Petrosinus.
 Dominicus Eugubinus.
 Justinus Gallicanus.
 Silianus de Humana.
 Articularius Sinogallia.
 Joannes Faestriensis.
 Raguel Pensauriensis.
 Joannes Ficoclenis.
 Dominicus Callisinus.
 Joannes Falaritanus.
 Martinus Narniensis.
 Leo Amerinus.
 Aldericus Tibertinus.
 Dominicus Centuncufensis.
 Andreas Nepesinus.
 Paulus Corninus.
 Otto Rosselanus.
 Stephanus Montefeletanus.
 Petrus presbyter Viceagens *Romanæ Ecclesiæ.*
 Joannes archidiaconus Romæ.
 Adrianus presbyter Rom.
 Leo presbyter Rom.
 Romanus presbyter Rom.
 Petrus presbyter Rom.
 Lunicius diaconus Rom.
 Joannes diaconus Rom.
 David subdiaconus Rom.
 Benedictus subdiaconus Rom.
 Salomon subdiaconus Rom.

Nomina quæ sequuntur erant in latere sinistro pagellæ Bacchinianæ e regione eorum quæ supra.

Leo Sylvæ Candidæ.
 Sergius Balnearicius.
 Landulphus Capuanus.
 Petrus Spolitinus.
 Donatus Fesulanus.
 Petrus Florentinus.
 Joannes Tuscanensis.
 Rastaldus Suanensis.
 Bonifacius Bilarinus.
 Martinus Priverinus.
 Joannes Subtrinus.
 Sergius Abinensis.
 Leo Gajetanus.
 Leo Tiburtinus.
 Petrus Urbanus.
 Joannes Terracinus.
 Petrus Ferentinatus.

A Joannes Ariminensis.
 Joannes Signinus.
 Georgius Trajectanus
 Rodericus Castello-felicitatis.
 Lepardus Ancona.
 Dominicus Trive.
 Neo Aratinus.
 Constantinus Ferrariensis.
 Apollinaris Bobiensis.
 Romanus Faventia.
 Petrus Imolensis.
 Leopertus Aforiensis.
 Florus Cæsenatis.
 Joannes Forumpopuliensis.
 Apollinaris Livienis.
B Leo Orbertano.
 Aldualdus Balneregiensis.
 Paulus subdiaconus Rom.
 Benedictus subdiaconus Rom.
 Martinus subdiaconus Rom.
 Donatus subdiaconus Rom.
 Georgius subdiaconus Rom.
 Petrus subdiaconus Rom.
 Romanus subdiaconus Rom.
 Leoninus subdiaconus Rom.
 Stephanus subdiaconus Rom.
 Elia olacionarius Rom.
 Joseph primiscrinus Romanus.

Sequitur Chronica.

DE ROMANO,
Archiepiscopo LII.

Romanus de Calcinarina nuncius LII.

DE DOMINICO,
Archiepiscopo LIII

Dominicus LIII. Ublatella.

DE JOANNE,
Archiepiscopo LIV.

Joannes IX. LIV.

DE JOANNE
Archiepiscopo LV.

Joannes X. LV. qui fuit papa nonus. Hic convocavit Ravennæ synodum LXXIV episcoporum, ubi [Stephani] Stephani papæ contra Formosum reperta [ca] fuit, et [ut] habemus in Chronica Marticap. Joannes nonus papa.

ANOTATIO.

Liutprando Ticinensi inter Joannem IX et X sunt recentiores Petrum paucorum mensium episcopum. Synodus Ravennæ coacta est a Joanne Romano pontifice, qui Stephano successit, a Joanne qui Marotie opera ad summum pontificatum ascendit. Sedebat autem tunc Ravennæ archiepiscopus Joannes IX, cui Petrus successit.

DE CONSTANTINO,
Archiepiscopo LVI.

Constantinus LVI.

DE PETRO ,

Archiepiscopo LVII.

Petrus Bononiensis LVII, qui rexit Ecclesiam quadraginta sex annis.

DE HONESTO ,

Archiepiscopo LVIII.

Honestus LVIII. Hujus tempore gloriosum corpus B. Ursicini martyris translatum est ad ecclesiam Ursianam, cujus Honestus antistes, et hujus sanctitate portæ Classensis ecclesiæ miraculose aperiebantur.

DE JOANNE PAPIENSE ,

Archiepiscopo LIX.

Joannes XI. Papiensis LIX.

DE HERBERTO ,

Archiepiscopo LX.

Herbertus sexagesimus antistes.

MONITUM

AD

SEQUENTEM CONSTITUTIONEM.

Celebris hic est Gerbertus ex monacho Floriacensi archiepiscopus primum Rhemensis, postea Ravenas, inde Romanus pontifex Silvestri II nomine. Plura de ipso scripta sunt. Placet hic ex Farfensi laudatissimo Codice exhibere Othonis III constitutionem contra alienantes bona Ecclesiarum, quam a Gerberto dictatam ex inscriptione facile credo. Notabile ex inscriptione eadem illud est, habitam Romæ synodum anno ibidem indicato 998, Septembri mense, et in ea actum esse de Arnulpho Mediolanensi archiepiscopo, qua de re nil alibi memini me legisse. Notandum hic etiam est Chronicæ hujus auctorem, qui pro Gerberto Herbertum scripsit, infra fabulam Gerberto afflictam Giberto tribuere. Inscriptio autem, et constitutio, de qua supra, est quæ sequitur.

Incipit constitutio sacræ legis domini Othonis imperatoris data xii Kal. Octobris, ind. 12, anno 3 pontificatus domini Gregorii V pape, promulgata per manus Gerberti S. Ravennatis Ecclesiæ archiepiscopi in ea synodo in qua Mediolanensi episcopo Arnulpho nomine papatum ablatum est in basilica B. Petri, quæ vocatur ad Ccllam Auream, et subscriperunt omnes qui adfuerunt episcopi.

Otho Dei gratia Romanorum imperator Augustus cos. S. P. Q. R. Archiepiscopis, abbatibus, marchionibus, comitibus, et cunctis iudicibus in Italia constitutis in perpetuum. Comperimus quod episcopi et abbates Ecclesiarum possessionibus abutantur, et per scripta quibuscumque personis attribuant, et hoc non ad utilitatem Ecclesiarum, sed pecuniæ, affinitatis et amicitiae causa. Dumque eorum successores, pro domorum Dei restauratione ac reipublicæ officio, nostroque obsequio, commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur, seque imperata non posse perficere revera demonstrant. Proinde quia status Ecclesiarum Dei annullatur, nostraque imperialis majestas non minus patitur detrimentum, dum subditi nobis debita non possunt exhibere obsequia, constituimus, et imperiali edicto firmamus, ut omnia scripta, sive libelli nomine, sive emphyteusi prolata fuerint quid de Ecclesiis Dei, sive aliquo modo, effici non possit. Obcunte actore,

A obeat, solusque detrimentum habeat, qui se eo scripto obligavit, atque vinxit, nec omnino ad eum superscripti damna pertineant, qui ei in regimine successit; sed sit ei libera facultas, omnia quæ per libellos vel alia qualibet scriptura abalienata fuerint, in proprium jus Ecclesiæ revocare, et ita ordinare, ut Deo et nobis debitum obsequium valeat exhibere. Nam cum regibus et imperatoribus ea quæ regni et imperii sunt, nisi se viventibus dare non liceat, exceptis Ecclesiis, quomodo abbatibus, et episcopis res Ecclesiarum per tempora suorum successorum distribuere liceat? Omne quippe jus, sive lex, sive quodlibet scriptum, vel quælibet consuetudo, si contra Ecclesiæ utilitatem fuerit, in irritum deducenda sunt: nec nostra auctoritate debent firmari, quæ contra imperii auctorem et propagatorem probantur inferri. Hoc ergo solum scriptum pro lege in talibus causis habeatur, quod Ecclesiæ Dei prosit, et nullo modo obesse possit. Quod si aliquis contra hanc constitutionem nostram ire tentaverit, tanquam rebellis iudicetur, et sit ei anathema, maranatha, nisi resipiscat, ab universis episcopis, qui huic imperii nostri edicto subscriperunt, vel assensum præbuerunt, sive præbituri sunt. Amen.

*Sequitur Chronica.*DE NEOMUTO,
Archiepiscopo LXI.

Neomutus LXI. Antistes.

DE FEDERICO,
Archiepiscopo LXII.

Federicus LXII. In eo anno, in quo mortuus est, rex Henricus rex maximus primus venit in Italiam.

DE ARNALDO,
Archiepiscopo LXIII.

Arnaldus LXIII. Antistes.

DE ERIBERTO,
Archiepiscopo LXIV.

Eribertus LXIV. Antistes.

DE GEBEARDO,
Archiepiscopo LXV.

Gebeardus LXV. Hujus electio præsentata fuit Corrado imperatori anno Domini 1026, et a suffraganeis, clero et populo Ravennati subscripta. Iste ædificavit ecclesiam beati Andreæ apostoli in Ravenna, ut habetur in aliis Chronicis, et multa alia bona fecit. Obiit prædictus Gebeardus archiepiscopus Ravennatis anno Domini 1044, qui jacet in monasterio sanctæ Mariæ de Pomposia in Pado veteri diocesis Comaclensis in capitulo fratrum sub lapide marmoreo opere musaico, impressis his versibus, videlicet

Pontificis magni corpus jacet hic Gebeardi,
Per quem sancta domus crevit, et iste locus.
Plurima donavit, quæ tali lege legavit;
Quæ patitur Judas, raptor ut ipse luat.
Christo funde preces, lector, dic miserere.
Obiit anno Domini mxxiv.

et nota, quod multum ampliavit dictum monasterium Pomposianum, ut habetur in Chronicis suis.

DE HIMFRIDO,

Archiepiscopo LXVI.

Himfridus LXVI. Antistes.

DE HENRICO,

Archiepiscopo LXVII.

Henricus LXVII. Antistes.

DE GIBERTO

Archiepiscopo LXVIII.

Gibertus LXVIII. Hic primo fuit archiepiscopus Rhemensis deinde Ravennas, postmodum papa nominatus Silvester III. Homagium diabolo fecit, et male finivit, ut totum habes in Gibronica Martiniana [in capitulo Sylvestri II]. Post hæc heus sequentia adduntur per modum notula; non quod iste non fuit, de quo facta est mentio. Guibertus vero de Parma ex cancellario imperatoris in regno Italico, defuncto Ravennate archiepiscopo per [inclimentum] imperatricis electus est. In ipsa Ecclesia postmodum ab Alexandro papa, licet invidio, multorum instantia consecrationem obtinuit. Cui postquam consecrationis manum imponeret propheticus repletus spiritu idem pontifex sic fertur dixisse: Ego quidem jam delibor, et tempus resolutionis meae instat. Tu vero hujus sacrosanctæ Ecclesie totam [acerbam] senties ultionem de cætero.

(II) NOTATIONI

Interseruntur hic a Rubeo Ricardus, Otho, Hieremias, quorum prior legitime a Gregorio VII consecratus dicitur, et Ricardus ex conjectura vocatur, quod in quibusdam Gregorii pontificis litteris capitali littera R. indicatur. Ob id apud Ughellum Ricardus nuncupatur, Otho ac Hieremias subintrusi creduntur. Hieremia Rubens Gualterium sufficit; Ughellus vero Philippum ex eiusdem chartæ fide archiepiscopum interjicit. « Hanc canonicè electum haud leve argumentum » esse ait, quod asserit Mathildæ reginæ, « quando credibile non est catholicæ sedis feminam studiosissimam in sui consortium vitio electum schismaticumque admittere voluisse. Verum unde noverimus Mathildem illam catholicæ sedis feminam studiosissimam obierat anno præcedenti 1115. Cum igitur et hic ab hujus Chronicæ auctore sit omisus, facile credo ipsum inter intrusos numerandum. Id aperte ex Gelasii litteris Rubeo relatis ad Gualterium datis comprobatur.

DE GUALTERIO,

Archiepiscopo LXIX.

Gualterius LXIX. Vir religiosus atque eloquentissimus, qui Ecclesiam rexit Ravennæ xxiv annis, mensibus vi, diebus viii. Obiit autem in Idibus Februarii anno Dominicæ incarnationis 1144.

DE MOISE,

Archiepiscopo LXX.

Moises LXX. Vercellensis, vir optime literatus, bonus Ecclesie rector, qui rexit Ecclesiam Raven-

• Et fallitur barbarus chronice scriptor, Gibertum cum Gerberto confundens, et vulgares indignosque de Silvestro secundo rumores sequitur. Fama docti pique pontificis in tuto posita ab eminentissimo Baronio, a Ciaconio, et novissime a reverendissimo P. ac abbate Andrea Rainerio in sua S. Anselmi eruditâ Panegyri historica, non indiget ut plura hic

A natem annis x, mensib. iii, diebus xxiv. Obiit autem vii Kal. Novembris, feria quarta, anno Dominicæ incarnationis 1154, tempore Anastasii papæ quarti, anno secundo Federici regis mensis 3, quando primo venit in Italiam. ^b Nullus in pontificibus nostris literatior eo; fuit instructus legibus, tam divinis, quam humanis, multisque aliis scientiis decoratus. Plurima bona huic Ecclesie contulit. Viic libras in expignorando possessiones Ravennatis Ecclesie expendit. De isto archiepiscopo reperi in quodam instrumento antiquo sic: « Anno Dominicæ incarnationis 1144, tempore Lucii papæ II [Lucii III]; et Conradi regis, indictione 7, ingressus est Moises electus archiepiscopus civitatis Ravennæ in die prima mensis Junii, quæ tunc fuit quinta feria. Susceptus est ab omnibus cum honore maximo. Sequenti vero mense consecratus est in civitate Faentina [Ferentina] a prædicto apostolico in die SS. Processi et Martiniani, quorum festum tunc fuit die Dominica. » Et denique istud erat in quodam scrineo ecclesie Ravennatis. De isto archiepiscopo ita reperio, quod hic pon-

Litteræ Eugenii papæ ad electum Placentinum.

Eugenius episcopus servus servorum Dei dilecto filio Joanni Placentino electo salutem et apostolicam benedictionem. Nobis non exstat incognitum, et tua [et a tua] non credimus, excidisse memoria, quod tam per litteras nostras Placentinæ Ecclesie, quam viva voce te præserte dedimus in mandatis, ut proxime præterita S. Lucæ festivitatis nostro te conspectui præsentari, ven. fratri Moysi Ravennati archiepiscopo respondero, et quod diceret justitia exsequi, præpara... [preparata]. Verum quia præfato termino ad nostram venire præsentiam, vel responsales litteras transmittere, quæ aliquam rationabilem causam ostenderent, subterfugisti, prædecessorum nostrorum privilegiis, et scriptis, eorum, et nostris diligenter inspectis, communicato fratrum nostrorum consilio, judicavimus, ut tu, et successores tui Placentini electi a Ravennate archiepiscopo tanquam metropolitano proprio consecrationem sine contradictione suscipiant, et ei obedientiam et reverentiam sine molestia difficultatis exhibeant. Per presentiam itaque [a nobis] scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus usque ad octavas Epiphaniæ præfatum fratrem Ravennatè archiepiscopum adeas, et ab eo tanquam metropolitano proprio consecrationem accipias; quod si non feceris ex nunc te ab administratione Ecclesie Placentinæ suspendimus. Datum Pisis v Idus Novembris.

Alia littera ejusdem Eugenii ad clerum et populum Placentinum c.

Eugenius episcopus servus servorum Dei dilectis adjiciam. BACCH.

^b Not. marg. De isto Moise archiepiscopo tali invenio in aliis chronicis. Circa annos Domini 1184. Lucius III papa natione Tuscus Moysen Vercellensem in archiepiscopum Ravennæ confirmavit, cujus corpus requiescit in ecclesia Ursiana Ravennæ. BACCH. Ecclesia Placentina subest Ravennati.

filiis, clero et populo Placentino salutem et apostolicam benedictionem. Sicut obediens per obedientiam virtutum custodiam tenet; ita inobediens per inobedientiam peccatorum cumulum introducit. Est enim quasi peccatum ariolandi, repugnare, et velut scelus idololatriæ est nolle aquiescere. Per præsentia itaque scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ven. fratri nostro Ravennati archiepiscopo, tanquam metropolitano vestro, obedientiam et reverentiam deferatis, ne super vos [irata] querela ad nostras aures pervenire debeat, et nos inobedientiam vestram punire districtius compellamur. Datum Pisis v Idus Novembris.

DE ANSELMO,
Archiepiscopo LXXI.

Anselmus LXXI. Hamelburgensis episcopus. Huic successit, et ea die, qua Fridericus ab Adriano IV coronatus est in ecclesia S. Petri, pallium suscepit. Mortuus est in principio obsidionis Mediolani secunda feria, scilicet secunda die post festum beati Laurentii sub annis Domini 1227.

DE GUIDO,
Archiepiscopo LXXII.

Guido LXXII. Præsul.

DE GERARDO,
Archiepiscopo LXXIII.

Gerardus LXXIII. Hujus tempore repertum fuit corpus beatissimi Christi martyris Apollinaris ab Ildebrando cardinali et legato apostolico, ut habemus in legenda translationis B. Apollinaris.

DE GUIELMO,
Archiepiscopo LXXIV.

Guielmus LXXIV ^a.

DE GUIDOTO,
Archiepiscopo LXXV.

Guidotus LXXV ^b.

DE GUGLIELMO [GUGELMO],
Archiepiscopo LXXVI.

Guglielmus LXXVI.

DE ALBRETO [ALBERTO],
Archiepiscopo LXXVII.

Albretus [Albertus] LXXVII.

DE ÆGIDIO,
Archiepiscopo LXXVIII.

Ægidus LXXVIII.

DE UBALDO,
Archiepiscopo LXXIX.

Ubaldu LXXIX ^c.

DE SIMEONE,
Archiepiscopo LXXX.

Simeon LXXX. Obiit sub anno Domini 1227.

DE THEODORICO,
Archiepiscopo LXXXI.

Theodoricus LXXXI. Vir corpore et animo pulcher, fuit tempore Friderici Secundi imperatoris. Iste accepit investituram archiepiscopatus a Friderico Se-

^a Hic Rubeo et Ughello omittitur. BACCH.

^b Rubeus hunc Gherardum vocat, Ughellus Uvidonem, de quo plura ex S. Antonino et Bellova-

A cundo imperatore. Obiit anno Domini 1250, die lunæ 5, exeunte Decembri, apud Forbivium, cujus corpus delatum est Ravennam, et sepultum juxta magnas portas ecclesiæ in arcâ in qua Moyses bonæ memoriæ archiepiscopus extitit tumulatus anno Domini 1248, die octavo, intrante Junio. Rediit Dominus Theodoricus archiepiscopus Ravennæ [Ravennam] cum omnibus civibus Ravennæ, qui erant exteri sui [extrinseci], et reversa est Ravennæ ad fidelitatem Ecclesiæ.

DE PHILIPPO,
Archiepiscopo LXXXII.

Philippus LXXXII. Electus Ecclesiæ Ferrariensis. Vir strenuus et sapientia multiplici decoratus. Qui propter ipsam strenuitatem legatione multoties functus est pro Ecclesia Romana. Quo officio utens inter cæteras probitates Paduam cepit cum exercitu suo, quem habebat, de manu Ezelini de Romano perfidi tyranni in Marchia trivisana. Circa annos Domini 1256 dictus archiepiscopus legatus Brixie capitur et traditur Ezelino, quem carcere tenuit. Hic ordinavit portari arca [arcam] sanctorum quæ est in ecclesia Ursiana. Obiit circa annos Domini 1270; iste fuit de domo de *illis de la Fontana* civium Ferrariæ.

DE BONIFACIO,
Archiepiscopo LXXXIII.

Bonifacius LXXXIII, de ordine Predicatorum, ampliatus honorum Ecclesiæ, valde diligens, de natione de Lavania, pulcher orator, per bonæ memoriæ Gregorium papam X, nuncius fuit ad regem Francorum Philippum IX, et postea per eundem papam in concilio Lugdunensi de eo fuit hujus Ecclesiæ legatus. Et fuit in Francia [provisum huic ecclesiæ. Legatus etiam fuit in Francia], in Guasconia una cum archiepiscopo Montisregalis, qui postea fuit Capuanus, et demum Aquileiensis patriarcha, pro procuranda relaxatione illustris memoriæ Caroli principis Tarentini, qui postea fuit Hierusalem, et Siciliæ rex, qui detinebatur a rege Arragoniæ carceratus. Bona temporalia Ecclesiæ multum auxit. Sedit in archiepiscopatu xxii annis, vel circa. Mortuus in vigilia natiuitatis domini Orioli 1295 [die 25 decembris]. In habitu ordinis Prædicatorum usque prope Ravennam per homines in grabato portatus, sepultusest in ecclesia Ursiana juxta altare B. Mariæ Magdalenzæ, quod fundari fecit in mausoleo pulcherrimo, quem [quam] vivens fecit asportari de S. Laurentio extra muros Ravennæ. Qui Bonifacius archiepiscopus fecit concilium in Ravenna super factis civitatis Acri, quæ capta fuerat a Saracenis, quæ dicitur Acon.

DE OPIZO,
Archiepiscopo LXXXIV.

Opizo LXXXIV, de Parma de prosapia de sancto Vitali. Hic antea fuerat Parmensis episcopus; bonus

censi. Id.

^c Post hunc Rubeus et Ughellus Picinimum archiepiscopum laudant. Id.

curialis, et largus, latus corpore, et pinguis; filius A militis, mater vero natione Januensis, soror bonæ memoriæ Innocentii IV papæ. Hic literatus diversis scientiis, et in agendis expertus. Magnanimus fuit multam, et magnos bonorum temporalium distributor, pius ad pauperes fuit. Prius Ecclesiæ Parmensis canonicus extitit, ac deinde Tripolitanae Ecclesiæ per v annos electus præfuit. Per prædictum patrum suum Innocentium IV, ad Ecclesiam Parmensem est translatus, ubi præfuit per XLIV annos per [cum magna seculari potentia, ac fama. Et deum post quadraginta quatuor annos per] Bonifacium papam VIII, ad sedem Ravennatem translatus est anno Domini 1296.

Usque huc facit memoria ista Chronica de istis archiepiscopis, videlicet usque ad Opizo de sancto B, Vitali archiepiscopum, qui fuit circa annos 1286 [1296], ut apparet in exordio istius operis.

CONTINUATIO

PAULI SCORDILLÆ.

Reliqua de Opizone.

In qua (sedē videlicet Ravennati) cum confectus esset senio, et debitis aggravatus potissime servitio, per eum Ecclesiæ Romanæ præstito, non profuit, immo tradidit argentam Azzoni Marchioni Estensi, quam postmodum nullatenus recuperare potuit, et de qua multum redarguebatur a Romana sede, et ob hoc in curia Romana citatus, variis tribulationibus anxius et infirmitatibus aggravatus pauperrimus in urbe veteri vitam finivit anno Domini 1500, indictione 3, 12 die Septembris, et sepultus est in ecclesia Fratrum Minorum juxta altare majus.

DE RAYNALDO,

Archiepiscopo LXXXV.

Raynaldus LXXXV, de Mediolano de domo de Corrigio [Al. de Concoregio, Bacch.]. Hic, antea fuit episcopus Vicentinus homo sanctæ et honestæ vite, qui multa miracula fecit. Circa annos Domini 1514 de mense Augusti, tempore Domini Raynaldi archiepiscopi, constructa est de novo tota navis ecclesiæ Ursianæ. Eius tempore balena Ravennæ reperta est in ripa maris. Obiit anno Domini 1521, die 18 Augusti. Sepultus est in ecclesia majori de Ravenna in arca juxta altare S. Mariæ in medio ecclesiæ.

DE RAYNALDO,

Archiepiscopo LXXXVI.

Raynaldus LXXXVI, de Polenta. Iste fuit per Ostasium ejus consanguineum interfectus.

DE AIMERICO,

Archiepiscopo LXXXVII.

Aimericus LXXXVII, de castro Luci, capollanus domini papæ, fuit comes Romanus, qui translatus est ad episcopatum Carnotensem, et subsequenter cardinalis S. Rom. Ecclesiæ.

• Alii 1503, die S. Agnæ, in mense Januarii. Bacch.

DE GUIDO,

Archiepiscopo LXXXVIII.

Guido de Tripoli de Reggio. Vir literatus, modicum vixit, qui sepultus est Bononiæ in ecclesia Fratrum Minorum ante cancellos, anno Domini 1355, in mense Septembris.

DE FRANCISCO,

Archiepiscopo LXXXIX.

Franciscus LXXXIX, de Venetiis, de domo de Ca Michele, postea translatus ad archiepiscopatum Candiæ in insula Cretensi.

DE NICOLAO.

Archiepiscopo XC.

Nicolaus XC, de Canale de Pergamo, translatus postmodum ad archiepiscopatum Patrensem.

DE FORTUNATO,

Archiepiscopo XCI.

Fortunatus XCI, de ordine Fratrum minorum, natione Caturcensis, tenuit sedem archiepiscopalem fere annos VII, et mense IV, postmodum patriarcha Gradensis Ecclesiæ, et Ravennæ administrator, et subsequenter cardinalis S. Rom. Ecclesiæ.

DE PETROCINO,

Archiepiscopo XCII.

Petrocinus XCII, Ferrariensis, doctor magnus et profundus, orator magnus et consiliarius [consiliator] bonus, magnæ justitiæ et veritatis. Iste fuit monachus in monasterio S. Bartol prope Ferrariam, de vili satis genitus progenie, deinde postmodum abbas S. Cypriani de Torcello prope Venetias, postmodum assumptus in episcopum Torcellanum, deinde in archiepiscopum Ravennatem electus, et consecratus tempore Urbani [papæ] V. Iste, ut audivi, de quadam arca, quæ est prope campanile ecclesiæ S. Joannis Baptistæ in ingressu ecclesiæ ad manum sinistram, extrahi fecit quædam ossa mortuorum, quæ vulgo reliquias sanctorum putabantur, et quia in jam dicta arca scriptura reperta non fuerat [fuit], quemdam ejus compatriam nomine Joannem de Porcellinis defunctorum intus poni fecit. Post quæ, omni nocte in dicta ecclesia rumores maximi et clamores audiri sinit, et fertur, imago diaboli, prout depergitur quædam moniali Virginula, quæ sæpius ecclesias visitabat, pluribus et diversis vicibus, desuper jam dictam arcam visa est; ita ut, necessario inus dicti Joannis ac ejus ossa, exinde sunt ablata, et ossa priora, velut erant primitus, in dicta arca fuerunt detecta. Iste Petrocinus reformavit constitutionem capitulorum cardinalium, et cantorum, quæ semper reformationes in contemptum abierunt, et nullatenus observantur, et quatuor beneficia, quæ mansueti inuocantur, in ecclesiâ Ursiana posuit, quarum mansueti missas diebus non festinis alternis hebdomadis cantant, quod opus peroptimum fuit. Pro Ecclesia Romana in Romandiole rector fuit, quæ rectoria vulgariter conus Romandiole nominatur, et diu in dicta rectoria stetit, et dum ad caritativum fastidium aspi-

raret, consultum fuit ei per Curiales Romanæ curiæ, de quibus confidebat, qui tamen aulico more eisdem non offensum invidabant, quod rectoriæ Romandiolæ renunciaret, ut papa facilius ipsum ad cardinalatus dignitatem promoveret, quod et ipse fecit. Dumque summus pontifex disposuisset dominum Petrocinum in cardinalem assumere, amici tandem ipsius astitere, dicentes: Quomodo sufficiens erit ad regendum in Ecclesia Romana, cum rectoriam Romandiolæ renunciaverit, se insufficientem reputans. Quod audiens papa distulit, ipsi quoque in cardinalem non promovit. Iste tamen videre voluisset corpus Elisei prophete, quod in monasterio S. Laurentii in Casarea requiescit, una cum aliquibus discretis clericis et laicis, cæmentariis et miratoribus, arcam dicti Elisei aperiri fecit. Quod videri non bene audi, nisi quod a domino Petro de Zabaronibus legista sensit, dictum Petrocinum videri corpus dicti Elisei indutum stola candida, in manu sceptrum tenens, et caput ornatum tæara rotunda, faciem habens barbaram barba longa satis alba. Postquam aperturam Petrocinus archiepiscopus cum aliis, qui eidem astiterunt, non diu vixit, præter unum cæmentarium nomine Rehesium, quem vidi, et in ejus operibus habui, et doleo quod inmemor ipsum de prædicti beati Elisei corpore alisque non interrogavi. Sedit autem hic Petrocinus annis vir mensibus v, dieb. xxi, sepultusque est in ecclesia Ursiana in arca magna, et artificiose incisa, ubi corpus optimi Bonifacii de Lavania archiepiscopi requiescit, quæ est juxta altare B. Apollinaris martyris.

DE PILEO.

Archiepiscopo LXXXIII.

Pileus LXXXIII, natione nobilis de Foro Julii ex progenie nobilium de Prata de castro Prate oriundus. Vir grammaticus satis, sed in alia liberali scientia nullatenus fuit eruditus, vel juris canonici, vel civilis, vir mendax, [et omni fallacia plenus, expensor, et] consumptor maximus. Hic prius Paduanæ Ecclesiæ fuit episcopus, postmodum ad Ravennatem sanctam translatus Ecclesiam, et demum per Gregorium XI papam in ecclesia Romana in cardinalem assumptus. Iste rogatus Jacopi de Alpinis de Parma Ravennatis Ecclesiæ archidiaconi, et aliorum, nostræ Ecclesiæ Ravennatis officium vetustissimum removit, nullo tamen clerico refragante saltem publice, officiumque Romanæ curiæ primus introduxit, quo et hodie utimur. Qui Jacopus archidiaconus in divinis prædictæ Ecclesiæ solicitator optimus fuit, morbo podagræ, quo premebatur, nullatenus obsistente, quam plus [foerit] in ejus juventute. Senio tamen gravatus archiepiscopo deserente prælibato [archiepiscopum deserens prælibatum] in ecclesia Ursiana pro eodem vicarius et negotiorum gestor fuit, et apud ipsam resedit in regione Gazzii juxta plateam ecclesiæ quæ vulgariter forum Boum nominatur. Tandem finivit vitam anno Dominicæ Nativitatis 1412, quo et valida fuit ubique pestilentia, sepultusque est in pace ante frontem Ursianæ ecclesiæ in loco ubi

A dicitur *le Laste* in quadam arca saxea. Pileus iste domesticus primo fuit, et vobis Domini Guidonis, quondam domini, Bernardini de Polenta Ravennæ domini, et vicarii generalis pro Romana Ecclesia in eadem civitate, ejusque districti; demum jus nomine Ravennatis Ecclesiæ et dignitatis archiepiscopalis in eadem civitate prætendens, in inimicitiam priorem amicitiam convertit. Et dum de castro Luci veniens Ravennæ civitatem ingredi voluit, intrare per custodes portæ Adriane non est permissus, sibi que dictum fuit, ut expectaret tantum, quod licentia dicti domini Guidonis impetraretur. Quo verbo admirans archiepiscopus cum prius et sine licentia civitatem ingrederetur, indignatusque, equorum frenâ revolvens Lucum reversus est, et nusquam apud sponsam ejus Ursianam Ecclesiam resedit, quam tamen pauca quidem residentiæ consolatione visitavit. Dum autem iste pecuniis indigeret, misit nuncios ad dictum dominum Guidonem, ut ei mille ducatos mutuaret, eique castrum Luci pro pigore spondit; quo Guidone nuncios archiepiscopi in Lucum ducente per verba, idem Pileus ad dominum Nicolaum marchionem Estensem sapientia, virtutibus et potentia virum illustrissimum nuncios pro eodem negotio destinavit. Quod audiens marchio prælibatus ei dictam pecuniam celeriter mutuavit, et Luci castrum in pigore accepit, quod postmodum Ravennas Ecclesia nunquam habuit, sed per dictos marchiones detentum fuit usque ad tempus Nicolai Junioris marchionis Estensis, ejus gubernatores incante perdidit, ut infra legatur in Historia Cosmatis archiepiscopi. Similem et aliam alienationem idem archiepiscopus fecit de castro Ariolfi in Sinibaldum militem de Ordelaffis Foroliviensis civitatis dominum, et de aliis castris Ecclesiæ Ravennatis multas barattarias fecit, quibus non dubium animam ipsius in districti Judicis examine fuisse punitam. Cumque, mortuo Gregorio papa XI, iste Pileus presbyter cardinalis titulo S. Praxedis adversus Urbanum VI papam cum aliis cardinalibus conspirasset, Urbanus septem ex ipsis capiens, ligatosque secum ducens, Januæ nimio ferri et lapidum pondere in stabulo quodam interemit, et alios archiepiscopos et prelatos conspiracy prædictæ conscios trucidari et diversis penarum generibus occidi jussit, quod idem de Pileo et aliis cardinalibus fecisset, si eos capere potuisset. Pileus vero Ravennatam ecclesiam desolatam relinquens, et libros, et jocalia multa dictæ ecclesiæ secum portans, una cum aliis cardinalibus Romanæ Ecclesiæ Anagninam fugit, et demum in civitatem Fundorum appellentes, ibi consilio et suggestionem Nicolæ de Neapoli in utroque jure doctoris famosissimi advocati consistorialis viri nefandissimi, Robertum XII apostolorum presbyterum cardinalem Geben. in antipapam eligunt, et cum eodem electo se in Avenionensem civitatem omnes transtulere; propter quod idem Pileus, et alii cardinales dignitate cardinalatus omnibusque beneficiis eorum a dicto Urbano privantur, uno solo restituto, videlicet Bartholomæo de

Mezzavachis de Bononia cardinale Reating, quem A tamen in conspectu omnium publice dehonestavit, turpiter ipsum in sessionibus omnium etiam infimorum ultimum colloquendo, quod idem Bartholomæus pacifice semper tulit, nullum verbum effundens malum, nec quidquam profani auditum est ex ore ejus. Schisma jam dictum in Ecclesia Dei antiquatum per triginta tres annos et ultra duravit, et adhuc viget. Causa tanti schismatis, ut audivi, fuit quia idem Urbanus, dum fuisset electus, conditionaliter, ut renuntiare deberet, dum a cardinalibus incitaretur, idem cepit eos male tractare, quosdam beneficiis spoliare, quibusdam penam metam in equis et familiaribus; propter quod indignati cardinales de ipsius Urbani morte tractare coeperunt; propter quod ad jam dictam eorum privationem et anticipatam electionem devenit. Ut tamen legentibus non desit veritas, Gregorii XI tempore, qui Avanione morabatur, ecclesia Romana in Italia partibus agitata, et omnes ipsius civitates et castra peribante, Gregorius Romanus devenit, omnia reformare desiderans, et credens, ibidem diem extremum claudit; quo mortuo Romanus populus armata manu volens amplius papatus dignitatem in manus transire Francigenarum clamant, papam Italianum petentes, et ad sancti Petri palatium eurrunt. Cardinales in papam cardinalem sancti Petri eligant, qui trihus in sede papali stans nunquam acceptare voluit, iustitiamque Romano populo, cardines Urbanus, qui tunc Bartholomæus de Brignano nomine vocabatur, archiepiscopusque Barensis erat, Romanæ Ecclesie cancellarium regens, ad conditione prædicta, quod cessante populi funere renunciat, id papam eligant, et acceptant, et inthronizant, sibi quoque postmodum velut papæ supplicat, et rationem omnimodam exhibent.

... ..

Resoluitur hæc ex codice Estensi: Urbanus vero, si verum diceret, hæc est, «obtentio papam in nullam conversionem, et multa et multa regina Apulie Joannæ infert, omnibusque ipsius regine petitionibus assensum denegat. Cardinales male tractat, et omnes terrales quæ omnia schismatis horrendæ causa fuerint impulsiva, de quibus aliqua sub breviloquio transire nolui, sed narabo. Cardinali predicto S. Petri in prandio jecur cum pulmone edi cum foenitillis conditum pro exenit fecit, dicendo quod quilibet bene videt, papa sibi foenitillum destinat, hoc iam admissum optinam. Cui cardinalis responsum exhibet: « Non bene video, verum dicit; et pejus est, quia papatum non tenui, quod si fecissem Urbanus p. pa non esset. » Cardinali autem duodecim apostolorum Gebennensi pullum sine alis truncatis tamen exeniat, dicens: « Amputabimus et alas ipsi, sociisque suis. » Cui responsum præbet cardinalis: « Alas habemus ego et socii, et volabimus non tantum per hanc urbem, sed per totam mundum, si erit necessarium. » Nicolaum vero de Neapoli, qui ad mensam positus fuerat, et supra Octonem de Brusvich militem predictæ Joannæ Apulie reginæ maritum publice reprehendit, dicens: « Domine Nicolae de Spinellis, non vides tu, dominum Octonem maritum reginæ dominum tuum sedere sub te? Surge in mala hora. » Et similiter edentem Nicolaum ter de aliis viris nobilibus fecit. Nicola vero in prandio illo bolum non comedit, co-

Revertamur ad Pileum nostrum. Pileus diu cum Roberto, qui se Clementem VII nominabat, stetit. Denum Robertus ipsum legatum Romam mittit post mortem Urbani pape, ut pro Ecclesia contra Bonifacium substitutum Urbano acquisitionem faciat. Qui Pileus magnas pecuniarum quantitates expendit suo more solito, et demum post multa per ipsum et suos peracta mala cum Bonifacio papa VIII, Urbano substituto concordat, qui Bonifacius ipsum ad cardinalatus honorem restituit, et uti prius presbyter cardinalis S. Praxedis (nunc episcopus Tusculanus nuncupatur.) Tandem senio jam affectus moritur, vidique ipsius sepulcrum in Urbe in ecclesia S. Mariæ Novæ, cum duobus aliis cardinalibus ibi sepultis. Fertur modo mihi ipsius ossa ad ecclesiam Patavinam translata, ipsiusque funus ibidem esse honorabiliter tumulatum.

DE COSMATE,

Archiepiscopo XCIV.

Cosmas XCIV, natione Sulmonensis, de vili conceptus prosapia, de progenie de Melioratis, satis decora forma, calvus in sincipite, alacri vultu, doctor decretorum, et in civili sapientia peritus, licet non magistratus, et rerum experientia doctus, homo boni consilii. Tempore quo fuit in minoribus Bononiæ studens, fuit tempore Joannis de Lignano utriusque juris, et septem liberalium artium doctoris famosissimi. Hic, dum Joannes de Lignano fuisse ad Urbanum papam VI orator transmissus pro communitate Bononiæ, cum dicto Joanne Romanam profectus est ad Curiam, quem Joannes de Lignano cordialiter præfato summo pontifici commendavit. Quod Urbanus audiens secum Cosmatum retinuit, et processu temporis ad partes Angliæ collectorem apostolicum destinavit; qui, persecutione schismatis ad-

gitans et inter arcana mentis iracundiæ revolvens, qualiter de Urbano vindictam sumeret, quod et fecit. Nam cardinalibus consuluit, ut alium eligerent in papam, quod et fecerunt, ut supra dixi. Sed vae tibi, Nicola! cur Dei tunicam inconsutilem lacerasti! non pœnas evades: indubie anima tua denique cruciabitur in profundum inferni, et in extremum infra, si dici permittitur. Fratri Thomæ de Ghifono generali ministro ordinis Fratris Minorum ad dictum Urbanum oratorem per Joannam reginam prælibatam decretum, et cum pompa multa et familiarium et equitum, aliud agit non honestum. Interrogat enim fratrem Thomam fingens: « Quis es tu? » et ille: « Beatissime Pater, frater Thomas de Ghifono sum generalis Minorum, orator filie vestræ Joannæ Apulie reginæ. » Cui Urbanus: « Non decet cordonem beati Francisci cum tali transire pompa. Per... per... clamat Urbanus publice, « ego humiliabo te. Quid petis? » At ille prudentem ambasciatam exponit reginæ dominæ suæ, orans ut coronare dignetur dominum Octonem ipsius maritum reginæ in Apulie Regem. Cui Papa. « Quid, diabole, vult ista femina? Ego nolo, nec quod peti habebit. » Revertamur, etc.

Paulus iste Scordilla, qui hæc vigente adhuc schismate scripsisse proficitur, nimis Urbano pontifici max. infensus, vel ob exactoratum sacerdotio, et cardinalitia dignitate Pileum archiepiscopum suum, vel animo ad schismaticos inclinato, multa ex factiosis fortasse ingenio miscet, quæ caute legenda.

versus Urbanum invalescente, de qua supra dixi in
 precedentis historia pontificis, sæpissime papam
 per litteras [et pecuniis] visitavit, quod Urbanus
 gratissimum habens cogitabat intra se qualiter Cos-
 matum aliquo retributionis beneficio decoraret. Va-
 cante [Vacanteque] sancta matre nostra Ravennate
 Ecclesia, quæ agia nominatur Anastasis, ob priva-
 tionem Pilei supranominatæ, Cosmatum ad ipsum
 regimen promovit, ceteras possessiones hinc Ravennate
 habere non potuit, quoniam Guilo de Polenta miles
 et dominus civitatis Ravennæ, præfido Roberto
 Chrismatæo adhererat, et cum quodam Lamberto
 dicitur Andegavensi, qui cum quadraginta quinque
 militibus armatorum venerat tempore Pilei, ut se
 Apulix regem faceret, concors erat. Qui tamen Lu-
 dovicus ad petitionem reginæ Apulix per Ravennæ
 partes transitum faciens, dictum Guidonem in ejus
 opinionem reduxit. Ob hoc quædam orta est discor-
 dia maxima inter Galeottum de Malatestis militem
 dominum Arimini, et dominum Guidonem, et sub
 velamine Romane Ecclesiæ, et Urbani papæ nomi-
 ne civitatem Cervensem, eastrum Potentæ, et Gu-
 gliamelli, quæ dicitur Guidonis ditione et imperio re-
 gebantur, sursum et vi aufert a dicto Guidone, et
 huic civitati Ravennæ multa mala intulit. Dumque
 noctis tempore cogitabat per scalarum aditum Ra-
 vennæ civitatem invadere, totus populus in morbis
 febrium febribus percussus jacebat. Multi tamen sub-
 dit Galeotti prædicti moros civitatis ascendentes
 civitatem ingressi sunt. Quod audiens dominus Gui-
 do de Polenta Bernardinum ejus filium primogeni-
 tum ad civitatis defensionem destinavit. Pavore vero
 Bernardinus non modico territus fugit, ejusque pa-
 tri civitatem hostes ingressos nunciavit [denuntiavit].
 Guido autem turbatus filium baculo verberat, et
 cum quibus valuit genibus hostes aggreditur, eos-
 que de civitate repellit, quorum repulsioni viriliter
 insistunt in turri Presbyterorum Leonardus de
 Fossola prepositus, et Laurentius de Ludonaro
 cardinalis hujus Ecclesiæ. Quinque tandem ex ho-
 stibus capti, qui sub questionum examine positi,
 et cur eorum propositum non adimplevissent, inter-
 rogati, responsum dederunt: Audivimus civitatem
 agritudinum morbo sepastam, sed dum per scalarum
 ingressum faceremus, vidimus armatorum millia
 intra civitatem Ravennæ cum vexillis albis, et si-
 gno crucis ruberæ signatis, unde distulimus, timen-
 tes non modicum. Qui demum quinque laqueo prope
 turrin Presbyterorum, ubi antiquitus fuit arx, sive
 castrum Romanum Ecclesiæ, et ubi fecerant aditum,
 suspensi sunt. Dominus Galeottus autem de
 Malatestis prædictus castrametatus, una cum ejus
 exercitu nedum in monasterio, sed in ecclesia S.
 Laurentii in Casarea, morbo corripitur, et inde
 discedens, versusque Ariminum tendens diem ex-
 tremum claudit, unde illud evangelicum venit super
 eum: *Ut quid templum meum fecistis speluncam la-
 tronum.* Non tangerent igitur laici christos Domini,
 licet mos sit Ravennatibus in contrarium in ejus-

dem civitatis ecclesiis operari. Hujus Cosmati tem-
 pore Urbanus in urbe moritur, et Petrus de Toma-
 cellis de Neapoli in Bonifacium IX ordinatur. Qui
 paucis diebus elapsis Cosmatum in presbyterum
 cardinalem assumit Sanctæ Crucis in Hierusalem,
 et ei Ravennatem commendat Ecclesiam, qui do-
 mino Guidone de Polenta de domino civitatis Ra-
 vennæ deposito nunciis pro tenuta mittit. Filii vero
 domini Guidonis prædicti, qui paulo ante dictæ ci-
 vitatis vicariatum intervencu domini Alberti mar-
 chionis Estensis eorum avunculæ Bonifacio impe-
 traverant, per decem annos duritate possessionem
 Ecclesiæ manuteneri permittunt [Ravennatis man-
 tenere promittunt]. Cosmatas inde ad paucos dies
 Barnabam de Leonessa decretorum doctorem vica-
 rium Ravennæ destinavit, virum utique sensu et
 corporis audacia, nec non et armorum pericia con-
 spicuum. Qui Bonifacius castra Ravennatis Ecclesiæ
 de manibus Ubaldini, et Antonii de Ubaldinis, et
 Astorgi de Manfredis viriliter manu armata occu-
 porat, auxilio tamen Caroli, et Malatestæ fratrum
 de Malatestis, quorum Cosmatas satis domesticus
 fuit. Quorum tamen Barnabam ad petitionem com-
 munitatis quorundam et in armorum brocha manducan-
 tium, et blicio, vitaratas et vicem aditus dicto-
 rum castrorum removerunt in eo fuit Barna-
 bas autem discedere non disposuit, sed quendam
 ejus impudum abbatem Antonium de Borasio cano-
 nicum Captivum ejus detractione inhumaniter tor-
 quet et cruciat, et per testiculos appendit. Qui tan-
 dem Barnabas cum dicto Cosmato in arbitrio com-
 proquavit, qui cardinalis per sententiam in magnis
 pecuniarum quantitatibus condemnatum. Demum
 Barnabas, hinc dicitur, Caroli ad Malatesto con-
 silis Romani prospera, ibique carcere traditur. Mi-
 jus exempli memoriam, quæso, qui doctorum ser-
 vituti insistunt. Amor enim domini, vinumque yasi
 [yasi] serotinus, optimum usque mane dimissa,
 turpiter exarescunt. Hujus Cosmati tempore defun-
 cto domino Alberto Estensi Marchione, Azd Esten-
 sis marchio hostiliter Mutinensium territorium inva-
 dit, indeque discedens, se ad Barbani castrum Ro-
 manorum ditionis tunc Joannis comitis de Cujus
 personam transferit. Timores autem domini Phi-
 lippi de Robertis, et Joannes a Sale, Azonis mar-
 chionis adventum, oratore quendam Joannem de
 S. Georgio ad dictum Joannem comitem destinavit
 [destinavit], prout, ut Azonem prædictum, veli-
 terficere, vel ejus neci consentire, quod si facere
 velit ipsi castrum Luci et Consiliis promittunt.
 Joannes autem id promittit, Azonem tamen hujus
 rei consensum facit, et quædam familiarem dicti
 Azonis Theotonium nomine occidit, vestibus dicti
 Azonis indutum, et ei similes non modicum. Qui
 Joannes dicta castra [Luci], et Consiliis di-
 cto Joanni comiti tradit. Negotio vero discompro-
 Joannes de S. Georgio capitur, et omnes stipendia-
 rij Nicolai junioris marchionis armis et bonis omni-
 bus hostiliter spoliatur. Sed quid ad laceratam

Ravennatē Ecclesiam, cujus bona unusquisque, A prout potest, invadit? Inde ad dies Cosmatus Ecclesie Ravennati renuntiat, et Joannem ejus nepotem per Bonifacium ordinari sollicitat, et procurat, qui forte filius ejus fuit. Mortuoque Bonifacio in papam Innocentius VII eligitur. Ante ejus electionem Romanus populus dominium urbis de manu Innocentii violenter accepit, et populariter regunt. Post paucos vero dies dum cives Romani XIII numero Pontemollem a papa instanter petierunt, Ludovicus ejus nepos omnes tredecim trucidavit, et mactavit, et de fenestris domorum sancti spiritus de urbe ad terram deiecit; unde commotus populus omnes aulicos spoliavit, papa vero Viterbum fugit, et demum rediit in sedem, et dominium urbis, et Campaniam Ladislao regi Apulie sponte relaxat, et in ejus potestatem B dimittit. Ipse ad paucos dies moritur, sepultusque est in quadam capella [capellula] prope capellam auditorum in ecclesia S. Petri in Vaticano ad manum dexteram ingressus dicte capelle, cujus corpus terra tegitur, et similiter Bonifacii VIII [IX] ejus predecessoris.

DE JOANNE,
Archiepiscopo XCV.

Joannes XCV, [natione] Sulmonensis nepos Cosmati predecessoris proxime nominati. Statura pusillus, oculos habens parvos, magnum os, et maguos dentes habens, variolosus in facie, albi coloris, doctor legum, videt earum medicam habuerit notitiam, simplex simplicitate non tamen colom-bina, sed ultra, et taliter, quod potius vitium quam virtus potuerit appellari, expensor maximus bonorum Ecclesie, potius incuria servientium ei, suaque, quam prodigalitate [immittente] vitio. Hic velut ejus avunculus, seu patruus, Ecclesiam suam personaliter nunquam visitavit, sed aut Ferrarie, aut Bononie, aut Romę moram traxit. Tempore hujus maxima est orta contentio inter cantores et cardinales Ecclesie Ravennę, asseverantibus cantoribus se ita sicut cardinales ad altare argenteum, ubi est civorium Victoris archiepiscopi, ubi requiescit corpus C archiepiscopi debere, et posse celebrare; cujus ritus seminator fuit Servideus primo cantor [hujus ecclesie], nunc vero abbas monasterii sancte Marie in Cosmedin, cognominis vocatus et Bagatella, propter ejus cavillatiles ambra-tilas, et pueriles, vel quod illam artem noverit bagatandi. Qui Servideus ad dictam Joannem archiepiscopum Bononię accedens privilegium pro cantoribus impetrat, ut ita sicut cardinales celebrare valeant. Quos audientes cardinales Bononiam properant, quos audiens archiepiscopus privilegium prius concessum revocat, mandaturque cantoribus, quod de capere huius celebratio non audeant, quod mandatum facit Lucas de Cantarellis de Reggio dicti Joannis vicarius, Furiala potius mente, quam solebri habita deliberatione. Servideus impetratus omnium risui patet omnibus. Postquam autem abbas efficitur, cujus promotionis ego Paulus Scordilli

doctor decretorum, prepositus hujus almę Anastasis, pars magna fui, ecce retributionem quam ille gratissimus per antiphrasim Bagatella prabet. Altera die post ejus benedictionem novum zizania seminat in me, et cantores, quorum fuerat [confirmatus], et cum canonicis provocat abbates, ut eam moveant adversus cantores dicendo, quod in processionibus cantores prosequi debeant abbates, deinde cardinales. Quo facto cantores condolent, cum semper mixtim cum cardinalibus sint ire soliti. Quam rem dicit Joannes archiepiscopus Angele-rio de Monte Fano doctor decretorum ejus vicario audiendam remittit, qui aliquibus testium veterorum receptis [testimoniis] per ejus literas cantores in quasi possessione sequendi abbates fore pronun- tiat; unde enjuscunq; ut prius, Servideus, alias Bagatella risui patet. Alia quidem postea seminat, et in omnibus velut ignis, et imperitus cadit, atque succumbit. Demum Joannes in cardinalem presbyterum Sanctę Crucis in Hierusalem per ejus avunculum vel patruum assumitur, et a vinculo, quo Ravennati Ecclesie tenebatur, absolvitur. Cle- rus denique populusque Ravennas hoc audientes Bertrandum de Anasiano decretorum doctorem, eminentis scientię, sacri palatii apostolici audito- rem, in archiepiscopum eligunt, qui fuerat hujus Ec- clesie Ravennatis presbyter cardinalis, cujus elec- tionem Innocentius carnalitate motus confirmare distulit, distulitque Bertrandum, ut silendi mate- riam haberet, subdiaconum ejus fecit, et multa ei- dem [beneficia] contulit. Hic Joannes molitus est Argentam castrum de manibus domini Nicolai mar- chionis Estensis, et Lucet castrum de manibus Lu- dovici et Manfredi committit de Cunico per litigium capere [seripere], sed tandem opera ejus redierunt in nihilum, postquam [post que] ad Romanam curiam se transtulit; ibique usque ad mortem In- nocentii resedit. Mortuo autem Innocentio substi- tuitur Gregorius XII, qui prius presbyter cardina- lis Sancti Marci fuerat [nomine Angelo Correrio de Venetia], qui ceteris promisit, et vovit cardinali- bus et Beo, quod renuntiaret papati, unde exinde antio sequeretur, multosque ad Benedictum antipa- pam [XII], nomine vero Petrum de Luna solenni- ter invitavit, et quantum foris videri potuit unioni in pelliculo operam dedit, renuntiare paratus in civitate Sabne, que [quod] ex antipapa facere paratus erat. Tandem ostata [hortatur] attentium suorum Anto- nio Correrio et Gabrielis Condulmerii, et Joannes Dominici de ordine Predicatorum, suggestionibus- que ipsorum seductus eosdem Gabrielem et Joan- nem Dominicum, et Jacobum de Utino, contra for- mam voti, promissionis et juramenti, cardinales creat et facit, et a tanto sancto opere unionis dis- cedit, in libere dictam propheta palmigraphi mortuiter patefecit: Si mei non fuerint dominasi, tunc immaculatus ero, et exandaban a delicto ma- gis. Propter quam novorum cardinalium creatio- nem factam, ceteri cardinales in civitate Lucana a

Gregorio fugiunt, et ab eodem appellant ad Christum, et ad futurum concilium, ac ad papam novum futurum, de novo eligendum, et a papa male informato ad ipsum melius informandum. Cui appellationi Gregorius non defert, quinimo omnes secrete privat præter Antonium Tudertinum cardinalem presbyterum Sanctæ Prædixedis, qui solus cum dicto Gregorio remansit. Gregorius vero Senas properat, de Senis Ariminum. Audiens clericus popularisque Ravennas. . . . . Joannis commendatarii Ravennatis ecclesiæ prius tamen archiepiscopi, me Paulum Scordilli doctorem decretorum, præpositum hujus ecclesiæ, rogatu tamen magnifici domini Opizonis de Polenta, in archiepiscopum Ravennatis Ecclesiæ unanimiter, et nemine discrepante ipsorum, eligunt. Quam electionem Gregorio Ariminum missam sub procuratore Joannis de Refellis legum doctoris [Gregorius] confirmare distulit, negligentia tamen dicti Joannis, qui abbatiam monasterii Classensis pro Benedicto ejus filio perquisivit, memor illius: *Agris propriis sitientibus, alieni irrigandi non sunt.* Gregorius autem de Arimino discedens Utinum properat, contra quem Antonius patriarcha Aquileiensis guerram ingentem et validam facit. Gregorius inde discedens, Cajetam properat. Cardinales, cum quibus et Antonius Tudertinus cardinalis Sanctæ Prædixedis contra Gregorium convocato concilio, et citato Gregorio, et antipapa Benedicto, ipsos et ipsorum quemlibet privatos denunciant, et Pisis Alexandrum V, prius Petrum XII, Apostolorum presbyterum cardinalem eligunt, qui Alexander Cretensis natione fuit ex progenie de Filardis, et de ordine Minorum. Qui Alexander veniens Bononiam parvo tempore papatu gaudens Bononiæ diem extremum claudit, et in Minorum ecclesia Sancti Francisci tumulatur usque in hodiernum diem. Post hæc cardinales se in conclavi includentes Baldassarem Cossam de Neapoli diaconum cardinalem Sancti Eustachii in Joannem papam XXIII eligunt. Post cujus electionem Joannes cardinalis noster commendatarius, primo tamen archiepiscopus, vitam est universæ carnis ingressus, et in sacristia majoris ecclesiæ Bononiensis [nova] sepelitur, vilissimis satis pro ipsius animæ commendatione paratis [peractis] exequiis. Post ejus decessum Malatesta de Malatestis Cæsenam dominans castrum Ripæ Urriani [Ursianæ], et Trideroni, et Surcinolæ [Tuderani, et Surivolæ], et alia subripit, exinde ammoto vicecomite Ravennatis Ecclesiæ. Profecit autem iste Joannes, ejusque avunculus, vel patruus Cosmatus [modicissimum] hujus Ecclesiæ, fructusque [tantum] permaximos habuerunt, aliter tamen quam nunc ante districtum judicem de administratione reddunt rationem. Verumtamen opto ipsorum animas, et aliorum defunctorum more Christiano ad cœlestem Hierusalem evolare. Hujus Joannis tempore Apollinaris de Gracchis [Gnacobis] abbas monasterii Sancti Apollinaris Novi, inspiratus, ut idem

PATROL. CVI.

A asseruit, in somnis a B. Apollinari martyre Christi gloriosissimo, ut corpus ejus effoderet et notum faceret, sub altari majori dicti monasterii fregit, et quoddam foramen fecit, et ibi quandam arcam ligneam reperit, in qua corpus, sive cadaver quoddam repertum est habens occiput capitis confractum, et totum corpus sindone quadam coopertum erat, et sub capite dicti cadaveris erat quædam lamina plumbea visu vetustissima, in qua tales litteræ intus sculptæ, et cavatæ erant artificiose, videlicet: *In hoc sarcophago requiescit corpus sanctissimi ac beatissimi martyris Christi Apollinaris depositum a Joanne archiepiscopo.* Quod negotium tactum est supra in historia translationis ipsius beatissimi Apollinaris. Nunciatum istud fratri Gualterio de Galeata ordinis Eremitarum episcopo Bononiensi ac vicario generali dicti Joannis, negotium vidit. Cum quo ego Paulus Scordilli doctor decretorum, præpositus dictæ ecclesiæ Ravennatis fui, et multi alii quamplures clerici. Frater Gualterius rem Joanni domini suo nunciat; Joannes vero se provisurum optime per literas pollicetur. Tandem nihil agit, et sic negotium mansit infectum.

De Thoma archiepiscopo XCVI.

Pro Appendicis hujus eponide apponere hic tandem volui quatuor æreis laminis descriptam sedem pontificum Ravennatum, quam vidi in archivo archiepiscopalis ecclesiæ. Ea lignea est imaginibus anaglyphicis opere ornata ejus materie, quæ facile ebur imitetur albicans. Imagines lemniscis concluduntur variis animalium aviumque figuris circumdatæ.

Tabula prima signata E integram sedem cum suis dimensionibus representat.

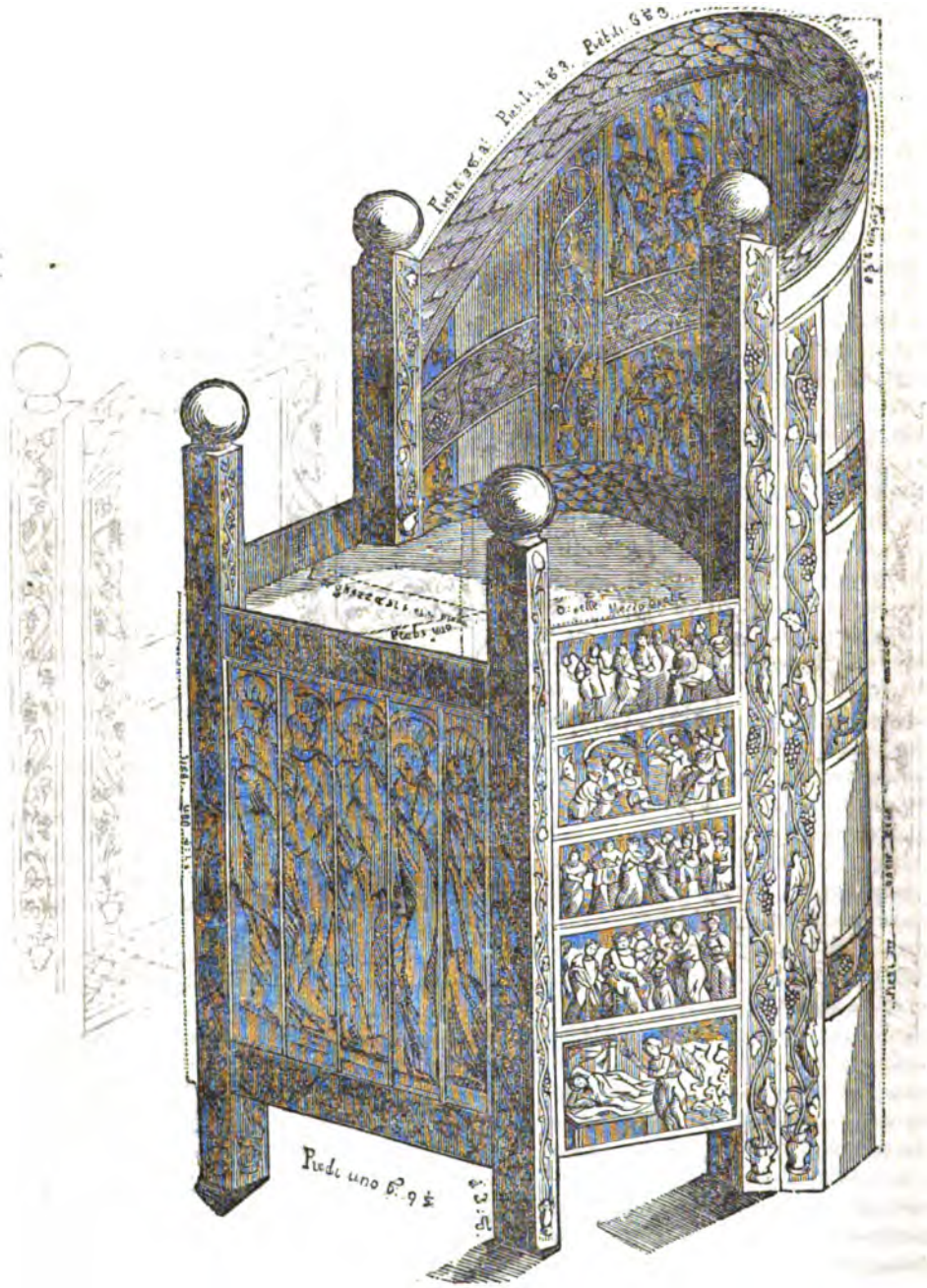
Tabula secunda signata F partem convexam exteriorem exhibet. Ex imaginibus superant, quo tribus alveolis continentur. In superiori Christus a Joanne baptizatur in Jordane; in aliis duobus idem panes piscesque multiplicat, et post resurrectionem cum discipulis manuciat. Conjector in ea sedis parte Christi Domini vitam expressam, cujus catena excidere.

Tabula tertia signata G continet bina latera sedis, in quibus Josephi historia per partes expressa est.

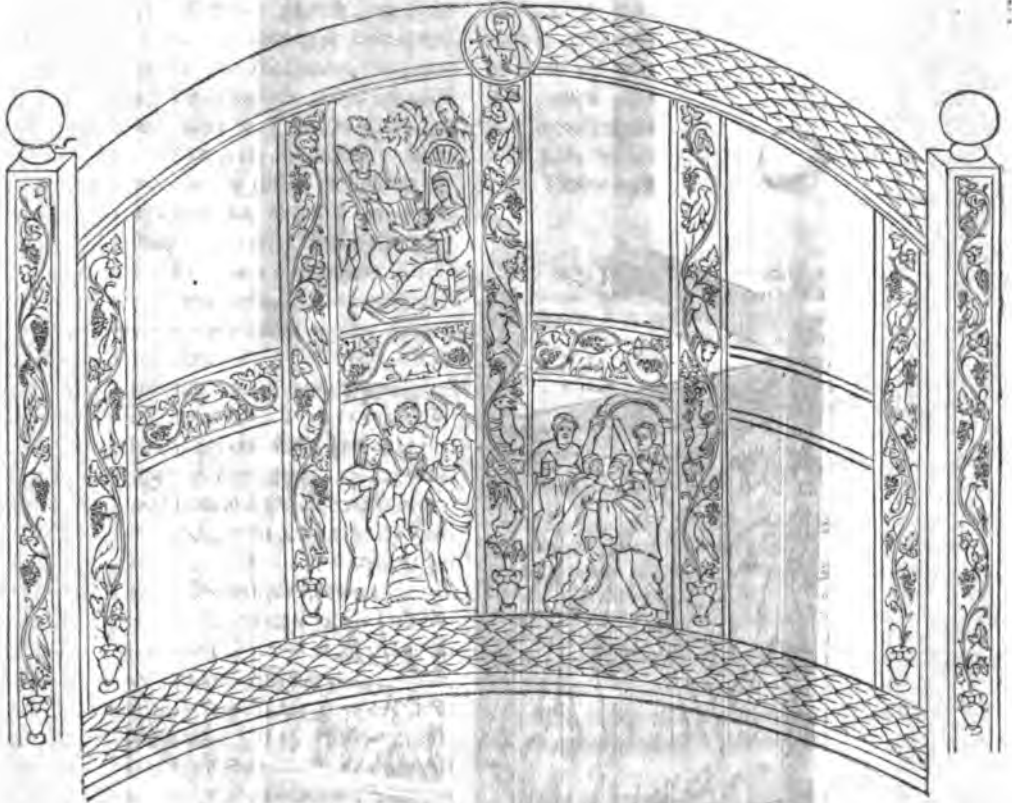
Tabula quarta signata H habet partem inferiorem sedis, et in medio Christum Dominum, qui dextera benedicit, sinistra vero orbiculum tenet, in quo ovicula. Præfert autem pastoris et sacerdotis figuram. Ad ejus latera duo hinc, duoque inde evangelistæ. Supra Salvatoris caput est monogramma, ex quo mihi videor videre facile exculpi posse litteras quæ conficiant MAXIMIANUS EPISCOPUS. Operis totius ingenium si periti ad ejus episcopi aetatem referri posse crediderint, gratulabor mihi ipsi, qui rem acu tetigerim.

Pars intima satis conspicua est in priori tabula, qua patet figuras perisse, et quæ remanent ad Christi nativitatem referenda. Et hæc brevi manu notanda eruditus salivam movere poterunt, ut intus in tempus inquirent quo sedes hujusmodi parata fuit.

TABULA E.

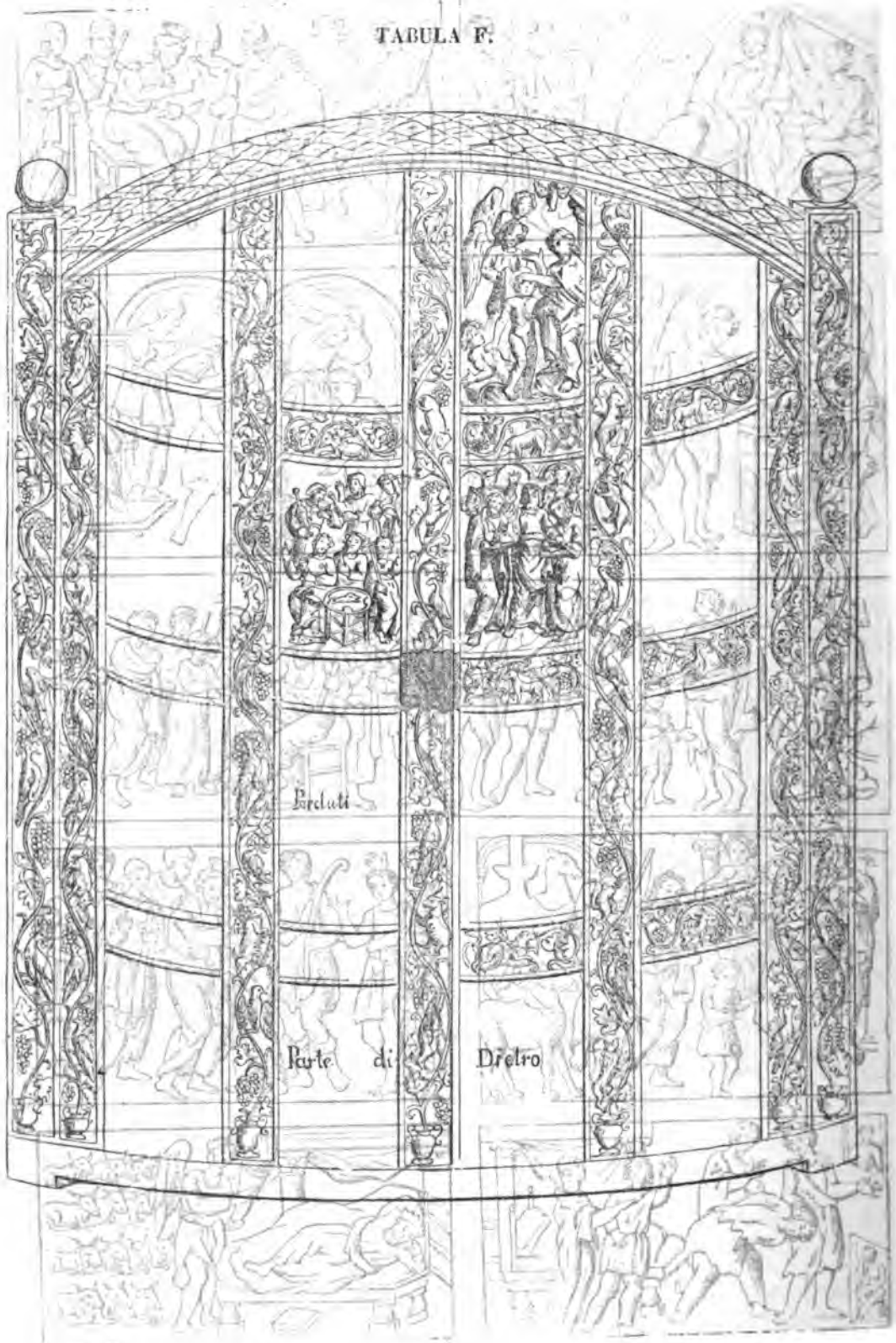

pars intima

TABULA F.

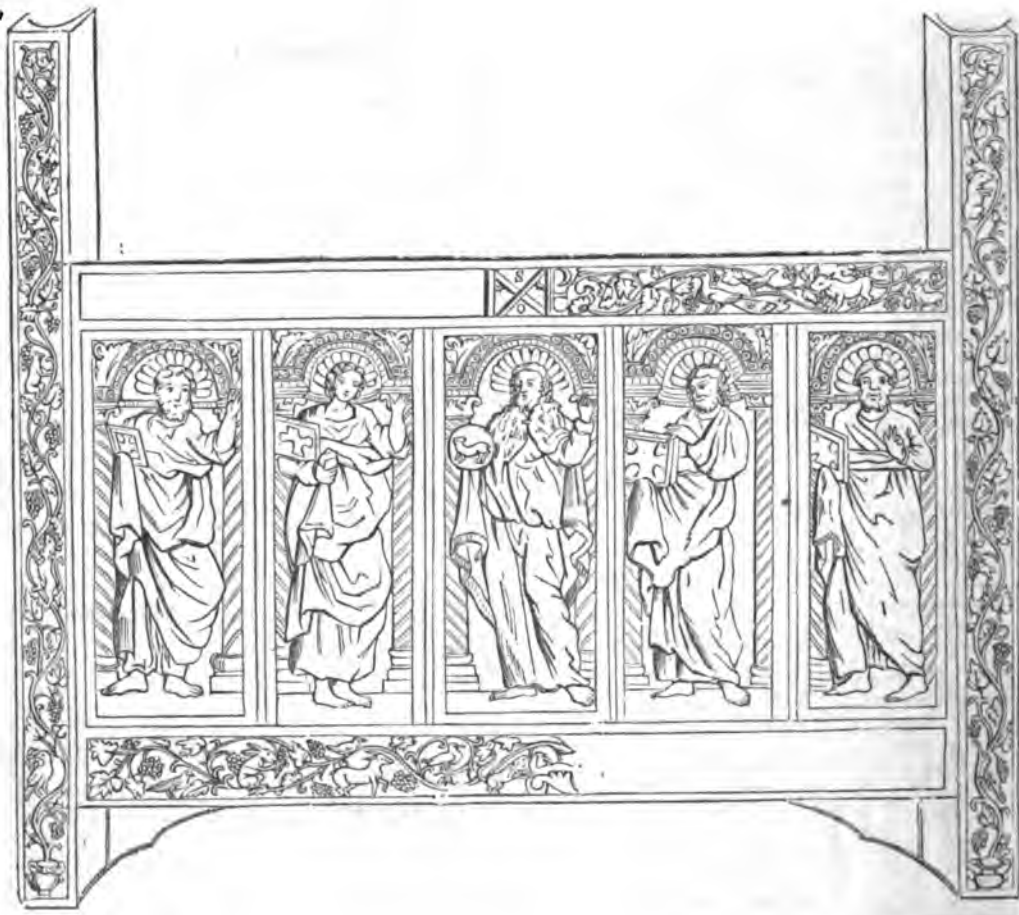

TABULA G.

TABULA H.

1. 1. 1. 1. 1.
2. 2. 2. 2. 2.
3. 3. 3. 3. 3.
4. 4. 4. 4. 4.

Calendarium Ecclesie Mutinensis.

MONITUM.

Exstat in insigni Tabulario Mutinensis Cathedralis Codex membranaceus, in quo descriptæ sunt caractere Langobardico leges Salicæ, Langobardicæ, Romanæ, cum quibusdam Capitularibus. In fine ejusdem Codicis legitur Calendarium pro divinis officiis, et regulæ quædam pro anni temporibus, quibus ex Computistarum rationibus ea disponebantur. Cum autem Mutinensis Ecclesia Ravennati tanquam Metropoli subderetur, visum est pergratum Lectori futurum, si Calendarium idem apponeretur, ex quo appareret quænam sanctorum officia celebrari consueverint in Ecclesiis Ravennati subjectis. Ad initia autem sæculi xi Calendarium hocce spectare arbitror. Alia fortassis haud inutilia hinc habebit Lector eruditus.

JAN. DIES XXXI, LUN. XXX.		A	p	F	vi	
a	A Kal. Jan.		q	G	v	
b	B iii Non.	Circumcisio Christi.	r	A	ii i.	Dies Ægypt.
c	C iii	Dies Ægypt.	s	B	iii	
d	D Prid.		t	C	Prid.	
e	E Non.		MAR. DIES XXXI LUN., XXX.			
f	F viii Id.	Epiphania Domini.	a	D	Kal. Mar.	Dies Ægypt.
g	G vii		b	E	vi Non.	
h	A vi		c	F	v	
i	B v	Pauli Anachoritæ.	d	G	iiii	
k	C iii		e	A	iii	
l	D ii	S. Leucii confess.	f	B	Prid.	
m	E Pr. Id.		g	C	Non.	
n	F Idib.		h	D	viii Id.	
o	G xix Kal. Feb.	S. Felicis in Pncis.	i	E	vii	
p	A xviii		k	F	vi	
q	B xvii	S. Marcelli PP.	l	G	v	
r	C xvi	S. Antonii Monachi.	m	A	iiii	S. Gregorii PP.
s	D xv	S. Priscæ.	n	B	iii	
t	E xiiii		B o	C	Prid.	
u	F xiii	S. Sebastiani.	p	D	Id.	
a	G xii	S. Agnetis.	q	E	xvii Kal. Apr.	
b	A xi	S. Vincentii.	r	F	xvi.	
c	B x		s	G	xv.	
d	C viiii		t	A	xiiii	
e	D viii	Conversio S. Pauli.	u	B	xiii	
f	E vii		a	C	xii	S. Benedicti abbatis.
g	F vi		b	D	xi.	
h	G v	Octava sanctæ Agnetis.	c	E	x	
i	A iii		d	F	viii.	
k	B ii		e	G	viii	Adnunciatio S. Mariæ.
l	C Prid.	S. Geminiani episcopi.	f	A	vii	
FEB. DIES XXVIII, LUN. XXVIII.			g	B	vi	
m	D Kal. Feb.	S. Severi episcopi.	h	C	v	
n	E iii Non.	Purificatio S. Mariæ.	i	D	iiii	Dies Ægypt.
o	F ii		k	E	iii	
p	G Prid.	Dies Ægypt.	l	F	Prid.	
q	A Non.	S. Agathæ.	APRIL. DIES XXI, LUN. XXVIII.			
r	B viii Id.		C m	G	Kal. April.	
s	C vii		n	A	iiii Non.	
t	D vi		o	B	iii	
u	E v		p	C	Prid.	
a	F iii	S. Scholasticæ.	q	D	Non.	
b	G ii		r	E	viii Id.	
c	A Prid.		s	F	vii	
d	B Id.		t	G	vi	
e	C xvi Kal. Mar.	S. Valentini.	u	A	v	
f	D xv	S. Faustini et Jovite.	a	B	iiii	Dies Ægypt.
g	E xiiii		b	C	iii	
h	F xiii		c	D	Prid.	
i	G xii		d	E	Id.	
k	A xi		e	F	xviii Kal. Mai.	S. Tiburtii, et Valeriani.
l	B x		f	G	xvii	
m	C viiii		g	A	xvi	
n	D viii	Cathedra S. Petri : vernus	h	B	xv	
o	E vii	dies xii.	i	C	xiiii	

k D XIII
 l E XII
 m F XI
 n G X
 o A VIII
 p B VIII
 q C VII
 r D VI
 s E V
 t A III
 a F III
 b A Prid.

MAL. DIES XXXI, LUN. XXX.

c B Kal. Mai. S. apostolorum Philippi, et Jacobi.
 d C vi Non.
 e D v Inventio S. crucis, Alexandri, Eventii, et Theoduli.
 f E III Dies Egypt.
 g F III S. Joannis ante Portam Latinam.
 h A Non.
 i B viii Id.
 l C VII S. Michaelis, et Victoris.
 m D VI S. Gordiani, et Epimachi, et Christianæ.
 n E V S. Pancratii, Nerei, et Achilæi.
 o F III S. Mariæ ad Martyres.
 p G III
 q A Prid.
 r B Id.
 s C xvii Kal. Jun. S. Possidonii, et S. Syri.
 t D XVI
 u E XV S. Pudencianæ.
 a F XIII S. Senesii, et Theoponti.
 b G XII
 c B XI
 d C X
 e D VIII S. Urbani. Dies Egypt.
 f E VII
 g F VI
 h G V
 i A V
 l B III
 m C III
 n D Prid.

JUN. DIES XXX, LUN. XXVIII.

o E Kal. Jun. S. Nicomedis.
 p F III Non. Sanctorum Petri, et Marcelli.
 q G III
 r A Prid.
 s B Non.
 t C viii Id.
 u D viiiii Id. S. Primi, et Feliciani.
 a E V Dies Egypt.
 b F III S. Barnabæ apostoli.
 c G III
 d A Prid.
 e B Prid.
 f C Id.
 g D xviii Kal. Jul.
 h E xviii Id. S. Viti, et Modesti, atque Crescentiæ.
 i F XVI Dies Egypt.
 k G XV S. Marci, et Marcelliani.
 l A XIII S. Gervasii, et Protasii.
 m B XIII
 n C XII
 o D XI
 p E X
 q F VIII Vig. S. Joann. Baptistæ.
 r G VIII Nat. S. Joann. Baptistæ.
 s A VII
 t B VI S. Joannis, et Pauli.
 a C V

A b D III S. Leonis P., et vig. apost. Petri et Pauli.
 e E III Nat. eorumdem.
 d F Prid. Sanctor. Cantianhorum.

JUL. DIES XXX, LUN. XXX.

e G Kal. Jul.
 f A vi Non. S. Processi, et Martiniani.
 g B III
 h C III
 i D III S. Margaritæ.
 k E Prid. Oct. apostolorum.
 l F Non.
 m G viii Id.
 n A VII
 o B VI vii Fratrum S. Felicitatis.
 p C V
 q D III S. Naboris, et Ermargoræ.
 r E III Dies Egypt.
 s F Prid.
 t G Id. S. Quirici, et Julitæ.
 u A xvii Kal. Aug.
 a B XVI
 b C XV
 c D XIII
 d E XIII S. Praxedis.
 e F XII S. Mariæ Magd. Dies Egypt.
 f G XI S. Apollenaris.
 g A X S. Christianæ.
 h B VIII S. Jacobi apostoli fratris Joannis evangelistæ.
 i C VIII
 k D VII S. Nazarii, et Celsi.
 l E VI S. Feliciss., Simplicii, Faustini, et Beatrix.
 m F V S. Abdon, et Sennen.
 n G III

AUG. DIES XXX, LUN. XXIX.

q C Kal. Aug. vii Fratrum Machabæorum Dies Egypt.
 r D iv Non. S. Stephani pontificis.
 s E III
 t F Prid.
 u G Non.
 a A viii Id. S. Sixti Felicissimi, et Agapiti.
 b B VII S. Donati episcopi.
 c C VI S. Cyriaci.
 d D V Vig. S. Laurentii.
 e E IV S. Laurentii.
 f F III S. Tiburtii.
 g G Prid.
 h A Id. S. Hippolyti, et Cassiani.
 i B XIX Kal. Sept. S. Eusebii.
 k C XVIII Assumptio S. Mariæ.
 l D XVII
 m E XVI S. Agapiti.
 n F XV
 o G XIV
 p A XIII
 q B XII S. Hippolyti, et Timothei.
 r C XI
 s D X
 t E IX
 u F VIII S. Bartholomæi apost. Autumn. dies xci.
 a G VII
 b G VII
 c A VI S. Hermetis, et Aug.
 d B V Decollat. S. Joannis Baptistæ, et Savinæ.
 e C IV S. Felicis, et Adaudi. Dies Egypt.
 f D III
 g E Prid. SEPT. DIES XXX, LUN. XXX.
 h F Kal. Sept. S. Prisci
 i G IV Non.

k	A	iii	Dies Ægypt.
l	B	Prid.	
m	C	Non.	
n	D	viii Id.	
o	E	vii	
p	F	vi	Nat. S. Mariæ.
q	G	v	S. Gorgoni.
r	A	iv	
s	B	iii	S. Proti, et Hyacinthi.
t	C	Prid.	
u	D	Id.	
a	E	xviii Kal. Octob.	
b	F	xvii	Exalt. S. Crucis, Cornelii, et Cipriani.
c	G	xvi	S. Nicomedis.
d	A	xv	S. Euphemie.
e	B	xiv	
f	C	xiii	
g	D	xii	Vig. S. Matthæi apost.
h	E	xi	Nat. S. Matthæi apost. Ægypt.
i	F	x	
k	G	ix	
l	A	viii	Conceptio S. Joannis Baptistæ.
m	B	vii	
n	C	vi	
o	D	v	S. Cosmæ et Damiani.
p	E	iv	
q	F	iii	Bedfc. S. Angeli.
r	G	Prid.	S. Hieronymi.
OCTOB. DIES XXXI, LUN. XXVIII.			
s	A	Kal. Octob.	
t	B	vi Non.	S. Thomæ apostoli. Dies Ægypt.
u	C	v	
a	D	iiii	
b	E	iii	
c	F	Prid.	
d	G	Non.	
e	A	viii Id.	
f	B	vii	S. Domnini, Dionisii, Rustici, et Eleutherii.
g	C	vi	
h	D	v	
i	E	iiii	
k	F	iii	
l	G	Prid.	S. Callisti P.
m	A	Id.	
n	B	xvii Kal. Nov.	S. Galli abbatiss.
o	C	xvi	
p	D	xv	S. Lucæ evangelistæ.
q	E	xiiii	
r	F	xiii	
s	G	xii	
t	A	xi	Dies Ægypt.
a	B	x	
b	C	viii Id.	
c	D	viii	
d	E	vii	
e	F	vi	Vigilia apostolorum Simonis, et Judæ.
f	G	v	Nat. eorundem.
g	A	iiii	
h	B	iii	
i	C	Prid.	S. Perpetuæ.
NOVEMB. DIES XXX, LUN. XXX.			
k	D	Kal. Nov.	Festa omnium sanctorum, et

A	E	iiii Non.	Cæsarii diac.
m	F	iii	
n	G	Prid.	S. Vitalis, et Agricole.
o	A	Non.	Dies Ægypt.
p	B	viii Id.	
q	C	vii	
r	D	vi	Quatuor Coronatorum.
s	E	v	S. Theodori.
t	F	iiii	
u	G	iii	S. Martini, et Mennæ.
a	A	Prid.	
b	B	Id.	S. Bricii confessoris.
c	C	xviii Kal. Dec.	
d	D	xvii	
e	E	xvi	Initium Quadragesimæ.
f	F	xv	
g	G	xiiii	
h	A	xiii	
i	B	xii	
k	C	xi	S. Cæcilie.
l	D	x	S. Clementis.
m	E	viii Id.	S. Prosperi. Hiemps incipit.
n	F	viii	dies xc.
o	G	vii	
p	A	vi	
q	B	v	
r	C	iiii	Vig. S. Andreae, et S. Saturnini.
s	D	iii	S. Andreae apostoli.
t	E	Prid.	
DECEMB. DIES XXXI, LUN. XXXI.			
u	F	Kal. Decemb.	
a	G	iv Non.	
b	A	iii	
c	B	Prid.	
d	C	Non.	
e	D	viii Id.	
f	E	vii	S. Ambrosii et Saxini.
g	F	vi Id.	S. Dalmatii et Zephoris.
h	G	v	
i	A	iv	
k	B	iii	S. Damasus P.
l	C	Prid.	Dies Ægypt.
m	D	Id.	S. Lucie virginis.
n	E	xix Kal. Jan.	
o	F	xviii	
p	G	xvii	
q	A	xvi	
r	B	xv	S. Ignatii.
s	C	xiv	
t	D	xiii	S. Hilarii.
a	E	xii	S. Thomæ apostoli.
b	F	xi	
c	G	x	
d	A	ix	Vig. Nat. Domini.
e	B	viii	Nat. Domini nostri Jesu Christi.
f	C	vii	S. Stephani.
g	D	vi	S. Joannis evangelistæ.
h	E	v	Nat. Innocentium.
i	F	iiii	
k	G	iii	
l	A	Prid.	S. Silvestri papæ.

Anni Domini.	
D III.	E. DCCCCXCI.
E V.	G. DCCCCXCII.
F VI.	A. DCCCCXCIII.
G VII.	B. DCCCCXCIII.
H VIII.	C. DCCCCXCIV.
I VIII.	E. DCCCCXCVI.
K X.	F. DCCCCXCVII.
L XI.	G. DCCCCXCVIII.

Anni Domini.	
M XII.	A. DCCCCXCVIII.
N XIII.	C. I.
O XIII.	D. I.
P XV.	E. I.
Q XVI.	F. I.
R XVII.	A. I.
S XVIII.	B. I.
T XVIII.	C. I.

Regule ad Kalend. inveniendum.

Jan. Aug., et Decemb. unam regulam habent, hoc est dies xxxi, iiii Non., viii Id., xviii Kal.

Mar., Maius, Jul. et Octob. unam regulam habent, hoc est dies xxxi, vi Non., viii Id., xvii Kal.

April., Jun., Sept. et Novemb. unam regulam habent, hoc est dies xxx, iiii Non., viii Id., xviii Kal.

Febr. suam propriam regulam habet, hoc est dies xxviii, iiii Non., viii Id., xvi Kal.

Quando vero bissextus evenerit xxviii diebus calculabitur.

Regulares Kalend.

Mar.	V.
Apr.	I.
Mai.	III.
Jun.	VI.
Jul.	I.
Aug.	III.
Sept.	VII.
Octob.	II.
Novemb.	V.
Decemb.	VII.
Jan.	III.
Feb.	VI.

Concurrentes.

B.	I.	II.	III.	III.
B.	VI.	VII.	I.	II.
B.	III.	V.	VI.	VII.
B.	II.	III.	III.	V.
B.	VII.	I.	II.	III.
B.	V.	VI.	VII.	I.
B.	III.	III.	V.	VI.

Hæ sunt concurrentes
Kalendarum.

A

Argumentum ad Kalend. inveniendum.

Si vis scire qualiter Kalendarum dies inveniendus, sume concurrentes ejusdem anni, et junge regularibus Kalendarum ejusvis mensis, partire per vii, et quot fuerint infra vii vel supra, ipse est dies Kalendarum.

Cap. ad lunam inveniendam.

Si nosse vis quota sit luna in Kalendis, sume epacta ejusdem anni, et adde regularibus lunarum ejusvis mensis, et quot fuerint infra xxx vel supra, ipsa luna erit in Kalendis.

Reg. Lunarum.

Sept.	V.
Octob.	V.
Nov.	VII.
Decemb.	VII.
Jan.	VIII.
Feb.	X.
Mar.	VIII.
Apr.	X.
Mai.	XI.
Jun.	XII.
Jul.	XIII.
Aug.	XIII.

Epacta Lunarum.

Nullæ XI.	XXII.		
III.	XIII.	XXV.	
VI.	XVII.	XXVII.	
VIII.	XX.	I.	XII.
XXIII.	III.	XV.	
XXVI.	VII.	XVIII.	

Hæ sunt Epactæ
Lunarum.

Argum. ad terminum Septuag., et Quadrag., et Paschæ, et Rogat. inveniendum.

Jan. habet reg. xxxii ad septuagesimum inquirendum. Ideo subtraha ex ipsis xxxii regularibus epactæ, quæ in illo anno discurrit. Et si xvii, vel amplius remanserint, talem diem infra Jan. habebis terminum septuag., et si minus quam decem et septem remanserint, non erit in mense Jan. terminus lxxmæ, sed in Feb.

Item unde supra.

Feb. ad lxxmam inquirendum habet reg. xxxi, et ex ipsis subtraha epactas ex ipso anno, unde inquiris; et quanti remanserint, tantos dies in mense Feb. erit terminus lxxmæ. Vide non obliviscaris anno bissextili unum addere tam in Jan. quam in Febr. ✕

Alia.

Ad ipsos dies septuagesimales adde xxi, et ex hac summa, quando in Jan. fuerit lxxma, abstrahas dies mensis Jan., et quando in Feb. fuerit lxxma, abstraha dies mensis Feb., et invenies initium xlmæ; et si in Feb. evenerit ut sint et lxxmæ, et initium xlmæ, non remanebunt tanti ut mensem integrum abstrahere possis. Ideo tantos dies intra mensem Feb., quantos inveneris, erit initium xlmæ.

Alia.

Ad dies Quadragesimales adde xlii, et ex hac summa, si in Feb. fuerit initium xlmæ, abstraha dies mensis Feb., et si in Mar. fuerit initium xlmæ abstraha dies martii; et si sic prope fine Feb. fuerit initium xlmæ, ut dies Feb., et dies Mar. id est sine bissexto lviii, cum bissexto lx recedere possit. Tantos dies, quanti superfuerint, erit Pascha in mense Aprili. Et si in Martio fuerit initium xlmæ, abstrahas dies Martii; quanti remanserint, tantos dies in Aprile erit Pascha.

Alia unde supra.

Ad dies paschales Martii adde v, et si minus xxx, vel æqualiter xxx fuerint, tantos dies in Aprile erunt Rogationes. Et si plus xxx fuerint, abstractis xxx, quanti remanserint, tantos dies in mense Maii erunt Rogationes.

B

Caput de Paschate.

Ad dies paschales April. adde vi, et quanti fuerint, tantos dies in Maio erunt Rogationes.

Caput de Pent.

Ad dies Rogationes adde xiii, et si minus xxxi, vel æqualiter xxxi fuerint, tantos dies in Maio erit Pent., et si plus xxxi fuerint, abstractis xxxi, quanti remanserint, tantos dies in mense Junii erunt Pent.

Cap. Lunæ.

De luna septuagesimæ tolle viii, et quando bissextus est, tolle viiii, et invenies qualis sit luna initio xlmæ.

Alia.

Ad lunam quadragesimalem adde xii, et invenies lunam paschalem.

Ad lunam paschalem adde vii, et invenies lunam Rogationum.

Argumentum ad solam xlmam inveniendam.

Feb. ad xlmam inquirendam habet reg. xxxii; et scito quota luna fuerit in Kal. Feb., tantos tolle de illis regularibus. Et si septem vel amplius quam septem remanserint, tantos dies intrante Feb. erit terminus xlmæ, et si minus quam vii remanserint, non erit in Feb. terminus xlmæ, anno tamen bissextili unum addere non obliviscaris.

D

Term. Quad.

Mar. ad xlmam inquirendam habet reg. xxxiii, ex quibus epacta illius anni, unde inquiris, recede, et invenies, quantos dies intrante Mar. erit terminus xlmæ, terminus vero xlmæ nullatenus sit ante viii Id. Feb., nec Prid. Non. Mar. Et quantos dies ante Prid. Id. April. habueris Pascha, tantos dies ante Kal. Mar. habebis initium xlmæ, et quantos dies Prid. Id. April. habueris Pascha, tantos dies post p. Kal. Mar. habebis initium xlmæ, et si Prid. Id. April. habueris Pascha, tantos dies post Kal. Mar. habebis initium xlmæ, et si Id. April. habueris Pascha, Kal. Mar. habebis initium xlmæ.

Mar. habet regulam xxxvi ad xiiii Lunam inveniendam: ideo subtraha ex ipsis xxxvi reg. epactæ, quæ in ipso anno discurrit, et si xxxi, vel amplius remanserint talem diem de mense Mar. habebis lunam xiiii, et si minus xxi remanserint, non erit de mense Mar. luna Paschalis, sed de Aprili.

PALATINI SOCII

In bullam Paschalis papæ I ad Petronacium Ravennæ archiepiscopum.

Cum inter plura venerandæ antiquitatis monumenta, quæ colendæ memoriæ Federicus cardinalis Bonromæus congresserat ad ornatum suæ bibliothecæ, quam avita familiæ *humilitate* Ambrosianam appellari maluit, offenderimus exemplum bullæ Paschalis pontificis ad Petronacium Ravennæ archiepiscopum, de qua in præfatione ad Pontificale Ravennæ meminit vir clar. Ludovicus Antonius Muratorius, et præcedenti pag. 184 (*Hujus volum. col. 745*) D. Benedictus Bacchinus, non ingratum eruditus fore putavimus, si eam, prout in nostro exemplo legitur, hic ederemus. Hoc autem eo libentius aggredimur, quod animadvertimus a Hieronymo Rubeo, qui eam exhibet *Histor. Ravenn. pag. 237*, et *Ughello Italiæ Sacræ tom. V*, cæterisque omnibus qui a Rubeo integram exscripserunt, eam adeo erroribus depravatam tradi, ut lector locutionis ejus sæculi gnarus non semel atque iterum verborum insueta novitate percussus hæreat.

Autographum arboris cortici, seu, quod verosimilius est, ut etiam Bacchinus præcedenti p. 170 (*Col. 721*) observavit, Ægyptiacæ papyro inscriptum fuisse ex præfatio Rubeo discimus, qui loco supra citato, post recensitum bullæ contextum: « Hæ litteræ, » ait, « in bibliotheca archiepiscopatus Ravennatis adhuc exstant in arboris cortice, cujus est longitudo duorum cubitorum, unius latitudo, exarata characterè Longobardo omnium, quæ ibidem sunt tabularum (multæ autem sunt) pulcherrimo, lineis inter se duobus transversis digitis distantibus. Cum autem pluribus exesæ sint locis. Julius Ruverus cardinalis et archiepiscopus, antiquitatis studiosus, ne tam vetustum monumentum periret (putatur enim *απόρραρον*), tenui subjectæ telæ agglutinandum duxit. Ex his potest cognosci archiepiscopum Ravennatem apud imperatores suum etiam habere internum, apocrisarium, ut diximus vocatum, consuevisse. Sunt hæ datæ litteræ anno a partu Virginis octingentesimo decimo nono. » Hactenus Rubeus, qui eadem pagina Petronacii electionem in annum 817 rejicit. Clariss. vero Bacchinus præcedenti pag. 16 (*Col. 451*) Martinum Petronacii prædecessorem obiisse circa ann. 819, et Petronacium post annum 821 ordinatum asserit, pag. vero 19 (*Col. 455*) circiter annum 822 collocandam censet, re tamen melius perpensa ab hac sententia infra discedit; pag. etenim 170 (*Col. 121*): « Paschalis, ait, papæ initia ad diem 28 Januarii anni 817 alligat Baronius; et Petronacii initia ante annum 819 collocanda concluditur ex ejusdem Paschalis privilegio dato mense Julio indictione XII. » Quod etiam rursus pagina 184 (*Col. 745*) confirmat. Nos vero præfatio Rubeo accuratissimo scriptori acquiescere non dubitamus.

Quod ad rem diplomaticam spectat, characteres ejusdem prorsus notæ sunt atque illi quibus Benedicti papæ III et Nicolai I bullæ conscriptæ fuerunt, quarum specimina exhibet Mabillon. de *Re Diplomatica* tabula XLVII, typographi errore signata XLVIII, et seqq. XLVIII et XLIX, ex quo discimus nono præcipue sæculo id scripturæ genus a Romana curia usurpatum. Quo vero tempore initium habuerit et cessaverit non satis constat: certe Joannis V et Sergii I diplomata, primum anno 685, secundum anno 697 conscripta, etsi nonnullorum characterum forma convenient, plerumque tamen adeo differunt, ut alterius scripturæ genus videatur esse, unde nostræ initium octavi sæculi principium non superare putamus. Decimo autem sæculo circa finem jam de-

Asiisse Joannis papæ XIII bulla. data anno 972, argumento est; eam autem, uti et præcedentes, apud laudatum Mabillonium, tab. XLVI et L, videre licet.

Formula in *perpetuum*, quam nostra habet, frequentissima est in bullis pontificiis noni ac decimi sæculi, quamvis et ante nonum et etiam undecimo sæpe occurrat, ut in bullario Cluniacensi, Cassinensi, Romano, et alibi passim reperitur. Aliam etiam ejusdem Paschalis I bullam ad Ingoaldum Farfensem abbatem habet Bullar. Cassinense, tom. II, cum eadem formula in *perpetuum*; ea tamen non omnes ejus ævi pontifices constanter usi sunt, quinimo ipsam adhibuisse pontifices nonnullos credimus in bullis tantum majoris momenti, et quæ in longum tempus extendebantur, reservata altera *Salutem et apostolicam benedictionem* ad minora rescripta, quæ in præsens erant exsequenda, ut ex bullis Gregorii VII et Urbani II liquet.

Salutatio expressa his verbis *Bene valete* in bullis noni et decimi sæculi plerumque occurrit; sæculo autem undecimo Leo papa IX eadem verba in monogramma redegit, ut Mabillonius de *Re Diplomatica* pluries animadvertit.

Notæ chronologicæ duplici ordine adhibebantur ante Leonem IX: prima etenim *scripti*, secunda *dati* diplomatis tempus designabat, interposita inter illas prædicta salutatione *Bene valete*.

Prima chronologica nota mensem et indictionem continebat, nunquam autem, quod viderimus, diem. (De bullis loquimur quarum inscriptio clauditur his verbis in *perpetuum*; posteriorum etenim, in quarum fronte legitur *Salutem et apostolicam benedictionem*, dispar est ratio.) Secunda, diem mensis, annos imperatoris, cum iterata indictione, interdum etiam, sed non semper, ut in nostra bulla vides, annos pontificis assignabat, quod apud citatos auctores passim invenies. Hoc etiam cum doctissimo Mabillonio de *Re Diplomatica* « advertendum est » (sunt ejus verba, lib. II, cap. 25, n. 2) « in bullis quæ *scriptum* et *datum* habent, *datum* non raro alia manu, aut certe alio characterè exaratum esse, et quidem nonnunquam aliquot diebus post contextum, ut probat atramenti diversitas; nimirum *scriptum* denotat tempus scripti a notario instrumenti: *datum* exprimit tempus quo diploma impetranti traditum est a bibliothecario seu cancellario, cujus notarius *scriptum* confecerat. » Quod in nostro exemplo optime apparet. *Datum* enim non solum diversa characteris forma, sed etiam gracilioribus litteris a contextu notabiliter differt.

Cæterum, quod materiam respicit, nostrum exemplum vulgari charta ex linteorum fragminibus constat, quæ postmodum oleo delibuta fuit, quo facilius autographo superposita characteres, servata sua magnitudine ac forma, exscriberentur. Quod et præstitum est eruditi alicujus viri opera, qui deperiens in dies autographum hoc modo quasi renovare sat egit. Ejusdem amplitudine assertam a Rubeo mensuram exæquat, nunc tamen in novem aqualia frustra transversim recisum, et in libri commodiorem usum alligatum asservatur inter mss. codices in fol., lit. E, num. 106. De ipsius antiquitate nil certi definimus, cum nulla in eo temporis nota reperitur; antiquum tamen esse vel ex hoc ipso apparet quod in eo nonnulla legantur quæ Rubeus, autographi ante annum 1571 inspector, tanquam obliterata omisit; idque manifestius etiam fit quod nostrum exemplum, quamvis summa cura servatum, plures characteres,

non deus ac eukro exteros, a trahentis ac redine cor-
roga exhibeat, quod procul dubio magna antiquita-
tis indicium esse, veterum codicum peritis. Viris per-
suasum iam est.

Quod ultimum remanet, lectores monitos volumus,
lacunas, quas in nostro exemplo offendimus, quas
que ab autographo jam tunc oblitterato exscribi non
potuisse credibile est, a nobis restitutas fuisse, ad-
hibito tamen alterius formae caractere, ne lectoribus
suspensum facere viderentur. Hoc maxime necessarium
fuit, circa finem bullae, in secunda chronologica nota,
quae incipit *Datum*; ea etenim, ut pote, graciliori
quod supra inhiuimus, caractere scripta, majorem
temporis injuriam perpassa est, ac ut plurimum adeo
attenuata, ut oculos fugiat: ne tamen absque ratio-
ne nos eam restituisse credamur, litterisque ac si-
gillis non veram, sed ad ingenit nostri placitum effor-
matam significationem tribuisse, consule bullas eor-
dem sacro, et, praecedentibus, datas, in primis Be-
nedicti papa III, apud Mabillon, part. II, pag. IV Act. SS.
Benedict., quam iterum exhibet in libro de Re-
diplomatica, pag. 459, in qua invenies: *Datum No-*
nnae Octobris, per mandatum Theophylacti, sancti ecclesie
sanctae sedis, apostolicae, imperante A. nostro piissimo
perpetuo Augusto Hohario, a Dep. coronato magno
imperatore anno tricesimo nono, et post consulatum
ejus, anno tricesimo nono, sed et, in duodecimo nono in-
peratore eius, filio anno, septimo, indictione quarta.
Vide et aliam Honorii papa I, ad cognomen

summ Dorubernensem episcopum, apud Bedam lib.
II, cap. 10, quam ex correctione Chiffletii et Mabillon-
ii sic legas: *Datum die quartae Idus Junias, impe-*
rantibus dominis nostris piissimis Augustis Heraclio
anno vigesimo quarto, post consulatum ejusdem anno
vigesimo tertio, atque Constantino filio ipsius anno
vigesimo tertio, et consulatum ejus anno tertio, sed et
Heraclio felicissimo Caesare, id est filio ejus anno
tertio, indictione septima. Ubi advertite clausulam id
esse filio ejus forte la Betti Interpositam fuisse. Vide
et unam ejusdem Paschalis I PP. ad Bernardum
Viennensem antistitem, apud Mabillonium, sec. IV
Act. SS. Benedict., part. II, pag. 567, quam de Re-
diplomati., pag. 183, sic corrigit: *Datum imperante*
quinto nostro perpetuo Augusto Ludovico a Deo coro-
nato magno, et, pia imperatore, anno quarto, et post
consulatum ejus anno quarto. Vide et alias in bulla-
riis supra recensitis, et apud Sirmundum, Ughel-
lum, Debecum, Baluzium, et ceteros, quas si cum
nostra correctione conferas, nullus probo dubita-
tioni locus remanebit. Sed quid diutius moramur. In
re tam clara, et ne his quidem ignota qui eruditio-
nem vel a primo lumine salutarum? Age ergo, ad
bullam ipsam veniamus, quam ita imprimi curavi-
mus, ut e nostri textus regione Rubri textus appo-
situs sit, quo facilius utriusque discrimen cognosca-
tur: Orthographiam vero Alabrosiani exempli quam-
vis minus accuratam, omnino retinendam, putavi-
mus.

PASCHALIS PP. I

AD PETRONAGIUM BAYRNNE, ARCHIEPISCOPUM

Paschalis episcopus servus servorum Dei reve-
rende et sanctissimo patri Petronacio archiepiscopo
sanctae Havennatis Ecclesiae et per te in eadem
Ecclesia in perpetuum

Paschalis episcopus servus servorum Dei, rev-
erendissimo patri Petronacio archiepiscopo S. Raven-
Ecclesiae, et per te in eadem Ecclesia in perpetuum.

Cum piae desiderii voluntate et laudande devo-
tionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvan-
da, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, quae leg-
galiter geruntur, et equitati personarum conveniant,
nulla valeat refragatione perturbare, sed inrefraga-
vile jura Deo valeat perducere et ob hoc apostolicis
promulgatis sanctionibus propria quae rationis sup-
petunt fas exigit possidenda confirmari. Igitur quo-
niam quibund fraterna sanctitas tua direxit nobis per
Sergium religiosum diaconem sanctae tuae Raven-
natis Ecclesiae privilegia domini Adriani quondam
papae praedecessoris nostri, in quo confirmabit
privilegia Leonis quondam imperatoris facta ab Epi-
phanio quondam religioso notario, et scriuario,
et apocrisario sanctae Ravennatis Ecclesiae, qui

Cum pia desiderii voluntates, et laudanda devo-
tionis intentio, apostolicis sit semper studiis adju-
vanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quae
legaliter geruntur, et aequitati persona conveniant,
nulla valeat refragatione perturbari sed inrefraga-
bile jure de eo, et permanere, et ob hoc apo-
stolicis promulgatis sanctionibus propria quae ratio-
nis supplicunt, fas exigit possidenda confir-
mari. Legitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua
direxit nobis per Sergium religiosum diaconem san-
ctae tuae Ravennatis Ecclesiae, et eundem, Adria-
ni quod papa praedecessoris nostri, in quo confir-
mabit privilegia Leonis, quod imp. facta ab Epipha-
nio, quod religioso notario, et scriuario, et apocri-
sario Ravennatis Ecclesiae, qui inseruit ab ho-
memoria Damiano archiepiscopo, et tunc confirmate

a Confirmatio pro confirmatio in data...
infra scriptam verbo post ad, quod legendum post-
lavia. Contra in illis verbis dicitur in b, et leg-
mus inrefragabile pro inrefragabile, perturbare pro
perturbare, episcopus pro episcopo, pro corroboratis, venera-
bilis pro venerabilis, jurem pro jurem, etc. quod
eo sacro sequentibus.

b Notarium variis factis dignitas pro vario tem-
porum dolo etiam dicitur. Notarii vero episco-
porum etiam eorum deservit, qui ut plurimum ex ele-
ctorum ordine assumebantur, eos alia etiam munia
in Ecclesiis obtinere colliguntur ex libro Sacramento-
rum D. Gregorii. Et tunc illuminantur duo cerei,

quos tenent duo notarii, etc. De us vide Ducan-
gium in Glossario Mabilloniano, et cetera.
c Scriuarii erant antiqui scriptum operam suam im-
cabant, et scribitorum vestes agebant. Vide Ma-
cium, Godefroidum, et alios. Scrivia erant recitari
notaria scriptorum, publicorum, ut apud Schollasius
Julianus Anteres. Cod. Theoloso, et usum, etc.
d Apocrisarius, seu apocrisarius, non unius quili-
nomen est. Interdum sumitur pro cancellario, qui
sigillum principis servat, et diplomata regis signat,
ut apud Joan. de Janua. Apocrisarius, secreta-
rius, consularius, vel etiam dicitur cancellarius, qua
ipse est secretarius regis, vel imperatoris, et ejus

directus est a venerandae memoriae Damiano archiepiscopo, ut confirmatae sacrae essent praecedentes formulas ab ipso Leone imperatore tam divinae memoriae prisci Justiniani quamque ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctae vestrae Ecclesiae praerogata in quibus et aliis piis capitulis et ut sine sacrilegio vel feritis rapinae ejus fines praerogatae sunt et promulgationes postulabit quoque nobis tua auctoritas eadem ipsa per nostros apostolicos apices firmitatem accipere. Unde annuentes praeparatis sancimus et confirmamus omnia quaecumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis Ecclesia tam praedecessorum nostrorum pontificum scilicet sanctae recordationis Hadriani et Leonis seu praedecessorum illorum quamque imperatorum vel dona regum aut a Christianis hominibus per donationibus vel venditionibus seu testamentis oblata juxta ordinem generaliter et specialiter omnium sanctae tuae Ecclesiae largitatem corroboratis firmitatem in perpetuum habere praecipimus et confirmamus ut nullum locum aut jus subjacentem sub ditione sanctae tuae Ecclesiae per quolibet adventionis argumento potentia quoquomodo audente judicari suffultum civili aut militari praecincto usurpari vel subtrahere aut violare vel novatione edificationis inducere, sed si quis corutum aut cadentem templum renovare aut edificare temptaverit non habere licentiam ante hoc agere nisi prius per solitam benedictionem paterna sanctitati vestrae sanctae et venerabilis curiae ibi figuratur neque qui ex alio episcopatu ditione aut civitatis ibidem venientes et commorantes Deo amabiles clericos praesumere in subjacentibus vobis Ecclesiis sine praerogatione vestram sacerdotalem agere ministerium, magis autem et omnes advenarum religiosissimos clericos nites, ut ne actiones vestram sanctitatem obaudire, ac definire, et secundum divinarum legum, et sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre Monasterio vero sancti primi martiris Stephani qui sic nominatur fundamenta et rejacet juxta palatium cum omnibus eidem pertinentibus religiosis monachis omnia veneranda oracula vel monasteria, et ceteros venerandos locos sub parochia existentes sanctitati vestrae sub ditione et potestate sanctitati vestrae subjaceant, et per te sanctae tuae Ecclesiae et quaecumque sacris eis privilegiis in integro observandis super his nec nullum molestia aut angarias aut gravamina aut

sacrae essent praecedentes formulas ab pio Leone imp. tam divinae memoriae prisci Justiniani, quamque ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctae vestrae Ecclesiae praerogata, in quibus et aliis piis capitulis: et ut sine sacrilegio vel feritis rapinae ejus fines praerogatae sunt, et promulgationes postulabit quoque tua auctoritas eadem, praepositos nostros apostolicos apices firmitatem accipere; unde annuentes praeparatis sancimus, et confirmamus omnia quaecumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis Ecclesia, tam praedecessorum nostrorum pontificum; scilicet sanctae recordationis Hadriani, et Leonis sui praedecessorum quamque imp. vel dona regum, aut a Christianis hominibus perdonationibus, vel venditionibus, seu testamentis oblata, juxta ordinem generaliter, et specialiter omnium sanctae tuae Ecclesiae largitatem corroboratis firmitatem in perpetuum habere praecipimus, et confirmamus, ut nullum locum, aut jus subjacentem sub ditione sanctae tuae Ecclesiae pro quolibet adventionis argumento potentia quoquomodo judicari suffultum civili, aut militari praecinas usurpari vel subtrahere, aut violare h. .... innovatione edificationis inducere. Sed si quis. .... aut cadentem templum renovare, aut edificare temptaverit, non habere licentiam ante hoc agere, nisi prius per solitam benedictionem paterna sanctitati vestrae sanctae, et venerabilis coram ibi figuratur, ne q. . . que ex alio episcopatu ditione, aut civitatis ibidem venientes, et commorantes Deo amabiles clericos praesumere in subjacentibus vobis Ecclesiis sine praerogatione vestram sacerdotalem agere ministerium, magis autem, et omnes advenarum religiosissimos clericos nites, ut ne actiones vestram sanctitatem obaudire, ac definire, et nec secundum divinarum legum, et sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre. Monasterio vero sancti primi martiris Stephani, qui sic nominatur fundamenta et se jacet juxta palatium, et omnibus eidem pertinentibus religiosis monachis omnia veneranda oracula vel monasteria, et ceteros venerandos locos sub parochia existentes sanctitati vestrae sub ditione et potestate sanctitati vestrae subjaceant, et per te sanctae tuae Ecclesiae. Et quaecumque sunt eis privilegia legis in integro observandis super his nec nullum molestia, aut angarias, aut gravamina aut excubis quilibet inferre parti sanctae tuae Ecclesiae nec non

secreta scilicet. Pro referendario etiam, ut continet Carolus Dufresne in Glossario. Hoc tamen loco intelligendus est pro internuntio archiepiscopi Ravennatis apud Orientem imp. Leonem, quod maxime pontificibus et patriarchis tunc temporis in usu fuit. Eorum in numeris erat, ut res Ecclesiarum suarum peragerent, et de his ad principem referrent, si aliqua emergeret difficultas in rebus ecclesiasticis ad politiam pertinentibus, quae a principe censuri deberet. Vide Justin. novel. 6. c. 2 et 3. D. Gregor. M. lib. in Dial. c. 56. Fuit etiam nomen dignitatis in aula regum et imperat. cuius erat munus circa res ecclesiasticas, unde et responsalis negotiorum ecclesiasticorum dicitur ab Hincmaro lib. de Ord. Palatii cap. 15. Idque officii gerentem, quod Con-

stantinopoli apocrisarius Romane Ecclesiae, cuius instar erat, neque tamen a sede apostolica deligebatur, sed a rege. Idem cap. 16. c. Apocrisarius, quem nostrates capellanum vel palatii custodem appellabant, omnem clerum sub cura et dispositione sua regerat. Cui sociabatur summus cancellarius, qui secretis olim appellabatur, et tunc illi subjecti praesidentes, et intelligentes, ac fideles viri, qui praecipue regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, et secreta illius custodirent. Angariae, quas nunc pro justis exactionibus, pro coactionibus, ac compulsionibus vulgus accipit, apud veteres erant servitia, quae quis vel in persona, vel in re, facere tenebatur. Opera autem vocarimus; quoti autem, et cuius generis, fuerint longum esset assi-

excuvias ^a quilibet inferre parti sanctae tuae Ecclesiae, necnon colonos aut *partiaros* ^b et servos subiacentes parti sanctae vestrae Ecclesiae a quolibet omnium ad militandum *subtrahere*, sed si militati fuerint eos discingi et desmilitari juvemus vestrae venerandae *redituros* parti, ut si quis talia temeranter praevicari temptaverit de his quae a nobis pia *sancita* sunt et juste a nobis petistis et per praesentem nostram apostolicam continetur *formula* non solum nihil praevalet, sed etiam pro talem atrocem audaciam et *omnium* suarum facultatum amissione faciantur necnon et animarum adversiois periculum minime declinare poterint sufficientibus omnibus in ostensione sola hujus apostolicae nostrae exarationis. Si quis vero contra hoc nostrum apostolicum praeceptum egerit componat auri obriti ^c libras quinque insuper et anathematis vinculis sit *innodatus* et perpetuae condemnationis *summissus*. Quod praeceptum confirmationis a nobis factum scribendum praecepimus Timotheo notario et scriniario sedis nostrae in mense Julio indictione duodecima ✕ Bene valete ✕.

Datum v Idus Julias per manum Sergii bibliothecarii sanctae sedis apostolicae imperante domino nostro *perpetuo* Augusto Hludovico a Deo coronato magno *pacifico* imperatore anno sexto ^d et post con-

gnare; nam diversae pro diversis temporibus, et pro varia principum avaritia, vel clementia. Plerumque tamen hoc nomine veniunt servitia quae cum plaustris, equis, mulis, asinis, ac personis quisque prestare tenebatur in transitu regum et Caesarum, tum praecipue exercituum, ac bellici apparatus transvectione. Plura videbis in Capitularibus Caroli Magni, lib. 1, cap. 81; lib. vii, cap. 367. Capit. Caroli Calvi, tit. xxiii, cap. 14; apud Goldastum Cart. Aleman. cap. 42; Cod. Theodos. de cursu pub. in leg. Visigoth. lib. v, tit. 5, § 3, et alibi passim. Angariarum etiam meminit Guntherus Liguini, lib. ii :

Hujus ab antiquo Comitatum in finibus urbis
Solut ab angariis Itatorum pene solutus
P. asidio Liguini Guido Blandratensis habebat.

^a *Excuvias* pro *excubiis*, quod hic non pro custodum vigiliis, ut vox sonat, sed pro quovis injusto gravamine, molestia, servitio intelligendum est, ut optime advertit Ducangius, et noscitur ex Leg. Langobard. lib. iii, tit. 9:2, in qua de illis hominibus qui res suas alienaverunt: « Ubicumque super eas resident, distringat eos comes per excubias publicas, sicut lex continet. » Ubi Glossa: « Id est servitium ad pontes restaurandos. »

^b *Partiarum*, servorum genus, de quibus fusius alibi.

^c *Obriti*, seu obrizi, quod purum, optimum, et probatum significat. Ducangius ad verbum *Obrizum* habet sequentia: « Auribricum corrupte etiam in diplomate Longobardico Paschalis I PP. pro Ecclesia Ravennensi. » Si de nostra Lulla loquitur, unde hanc lectionem desumpsit, nobis non constat. Rubeus, qui primus eam vulgavit, in editione Veneta anni 1589, habet *auribriti*, in praecedenti pariter Veneta anni 1572 nulla est huius mentio, imo plurima desunt, quae postea vel addiit, vel correxit, ut inter caetera, Petronacis electionem, quam, Paschale PP. jam mortuo, accidisse dixerat. Ughellus tamen in editione Romana, quam in recenti Veneta habet *auri boni*, corrupte quidem, ut in caeteris etiam diplomatibus, quae amanuensium errore plerumque vitata,

A colonas, aut pa. . . . res vos subjacentes parti sanctae vestrae Ecclesiae, a quolibet omnium ad militandum subtrahere, sed si militati fuerint, eos discingi, et desmilitari jubemus nostrae venerandae *redituros* parti, ut si quis talia temerantes *prevertere* tentaverit, de his quae a nobis pie sancita sunt, et *juxta* a nobis petistis, ut per praesentem nostrarum apostolicam continetur *formula*, non solum nihil praevalet, sed etiam pro tale matricem audaciam, et omnia suarum facultatum amissione faciantur, nec non, et animarum adversioes periculo minime declinare poterint sufficientibus omnibus in concessione sola hujus apostolicae nostrae exarationis. Si quis vero contra hoc nostrum apostolicum praeceptum . . . egerit, componat auri brici libras quinque ^B quae insuper, et anathematis vinculis sit *innodatus*, et perpetuae condemnationi *summissus*. Quod praeceptum confirmationis a nobis factum, rescribendum praecepimus Timotheo notario, et scriniario sedis nostrae in mense Julio indictio xii. Bene valete. Guidus Julius per manum regi. . . . biblio. . . . sedis apostolicae imp. Augustinus Hludovic. . . . bono.

autographa consulentes invenimus. In nostro certe exemplo *auri obriti* lectio perspicua est. Auri obriti mentionem habet, ut edita omittamus, diploma Berengarii favore Ticinensis Parthenonis sanctae Mariae Theodotae (nunc vulgo indigitatur ad Pusterulam, ea fortasse de causa quod juxta antiqua Urbis moenia, et prope unam ex minoribus seu posterioribus portis, quas tunc temporis pusterulas vel posterolas vocabantur, edificatus sit) dat. v Idus Martii (anno Incarnationis Domini 899, anno vero domini Berengarii gloriosissimi regis 13, per indictionem 3.)

Et alterum Ludovici imperatoris Bosonis provinciae regis filii pro eodem Parthenone, datum Papiae (v Idus Martii anno Incarnationis Domini 981, anno vero domini Hludovici gloriosissimi imperatoris 4, per indictionem 4.) Caterum frequens in diplomatibus, praecipue Caesareis, haec vox, ut frequentior etiam *auri cocti*, *auri puri*, *auri purissimi*, *auri perfectissimi*, *auri probatissimi*, et *auri optimi*. Illud interim notandum est, multam pecuniariam contra transgressores, quae in Caesarum et regum Italiae diplomatibus nono et sequentibus saeculis frequentissima est, in bullis pontificiis, caeterisque ecclesiasticis monumentis, rarius occurrere, et fortasse tantummodo in illis quae intra sanctae sedis dominium exsequenda erant, uti nostra haec Paschalis I et in concilio Romano sub Silvestro PP. in quo caenobii Perusini asseritur immunitas, et statuitur « Ut quicumque Perusinae Ecclesiae episcopus hanc definitam litem renovare tentaverit, decem libras purissimi auri Lateranensi palatio componat » apud Labbe Concil. tom. IX, col. 4247. Plerumque tamen pontifices solas imprecationes adhibere contra infractores, iis autem qui eorum mandata servarent vitam aeternam a Domino deprecantes. Harum vero exempla, quae passim apud auctores invenies, ne longiores simus, consulto omittimus.

^d Ludovici annus imperii sextus mense Julio, annus est Domini decimus nonus supra octingentesimum; cum enim a Carolo patre in conjugentum Aquisgrani habito Casarico diademate insignitum fuisse, et imperii consortem declaratum anno 815,

sulatum ejus anno sexto a sed et Hlothario novo A imperatore ejus filio anno . . . . . b indictione XII.

auctores admittunt, solum de mense certant. Chronographus Moissiacensis Septembri id factum recitat: « Mandavit (nempe Carolus) ut qui quid in unamquamque synodum definissent, ad placitum constituti imperatoris renuntiassent, quod ita factum est, et in ipso anno mense Septembri jam dictus Carolus fecit conventum magnum populi apud Aquis palatium de omni regno, vel imperio suo, et conveniunt episcopi, abbates, et comites, et senatus Francorum ad imperatorem in Aquis, et ibidem constituit capitula numero XLVI (Pagius in Critica ad Annales Baronii legendum censet numero XXVI) de causis, quæ erant necessariae Ecclesie Dei, et Christiano populo. Post hæc habuit consilium cum præfatis episcopis, et abbatibus, et comitibus, et majoribus natu Francorum, ut constituerent filium suum Ludovicum regem et imperatorem. Qui omnes pater consenserunt, etc. » Annalista Cæsareus, a Lambecio editus, ad annum 45 Caroli regis, Ludovicum mense Augusto imperatorem renuntiatum asserit hisce verbis: « Richulfus archiepiscopus Moguntiacensis Ecclesie defunctus est v Idus Augusti, et placitum magnum in mense Augusto ad Aquis factum est, et Karlus imperator constituit Hlodoveum (idem est ac Ludovicus) filium suum simul imperare cum eo, imponens diadema capiti ejus, etc. » Pagius in Critica Historico-Chronologica in Annales cardinalis Baronii Ludovicum mense Novembri inauguratum fuisse contendit: « Ludovici et Bernardi inauguratio (sunt ejus verba ad ann. 815, num. 15) mense Novembri peracta, ut ex dicendis de morte Bernardi anno 817, num. 15 patebit. » Ad annum autem 817 hæc habet: « Bernardus sepultus fuit Mediolani in ecclesia sancti Ambrosii, ubi exstat inscriptio a Baronio num. 48 recitata, in qua legitur: Regnavit annos quatuor, menses quinque, obiit xv Kalend. Maii, indictione 11, » ideoque sequenti Christi anno (hoc est 818), et regnum inierat mense Novembri anni 815, ut hæc verba demonstrant. » Jam vides quibus argumentis Pagius Ludovicum ad imperii consortium a patre accersitum fuisse, non mense Septembri, ut refert chronographus Moissiacensis, non mense Augusto, ut habet annalista Cæsareus, sed mense Novembri, probare nitatur; cum enim viderit uno eodemque tempore, scilicet in conventu Aquisgrani habito, Ludovicum ad imperium ascitum, ac Bernardum Italico regno præfectum fuisse, Bernardum vero e vivis migrasse xv Kalend. Maii, postquam regnaverat annos quatuor, et menses quinque, invito calculo, ac detractis a die xv ante Kal. Maii annis quatuor et mensibus quinque, utriusque electionem in mensem Novembris anni 815 incidere animadvertit, ideoque non nisi ab eo mense eorum inaugurationem repetendam putavit. Cæterum Pagius hanc sententiam ex Carolo Sigonio, de Regno Italiae lib. iv, accepit, Sigonius autem Bernardi regis inscriptionem mutuatus est a Tristano Chalco, lib. v, qui lapidem efflossum fuisse circa annum 1498 innuere videtur, eo scilicet tempore quo Ludovicus Sfortia Mediolani dux magnificentissimi monasterii ad basilicam S. Ambrosii, quale in præsentem conspicitur, fundamenta jecit. Ipsam vero inscriptionem, quæ in præfata basilica adhuc asservatur, hic dare placet ea potissimum de causa, quod Baronius, sicut et Sigonius ad annum 818, et Pagius ad annum 817, indict. numerent undecimam, cum tabulam ipsam marmoream, hodie etiam, indict. tantummodo decima signatam videre quilibet possit; hæc autem, et si vulgari calculo minus conveniat quam undecima, non ideo contra tot auctorum mentem Bernardi obitum ad annum 817 retrahendum putamus, aut lapicidam erroris insimulandum, sed potius ab hoc derivasse credimus, quod Mediolani apud ejus ævi ecclesiasticos peculiaris in usu fuerit indictio, ut Puricellus in Monumentis basilicæ Am-

brosianæ animadvertit, et hæc non semper constans, quod nos fortasse alibi ostendemus. Inscriptio sic se habet:

BERNARDUS
CIVILITATE MIRABILIS
CETERISQ. PIIS VIRTUTIBUS INCLYTUS REX
IHC REQUIESCIT
REG. AN. IIII. M. V. OBIIT. XV. KL. MAI IND. X.
FILIIUS PLE M. PIPINI.

Hæc ergo inscriptione quantum temporis Bernardus regnaverit, ac quando diem clauserit extremum, cognoscimus; an vero regnum ab ea die auspiciatus sit qua in conventu Aquisgrani habito, a Carolo imperatore Italiae rex fuit renuntiatus; an ab ea qua Modœtiæ Italici regni coronam obtinuit, nonnisi divinando assequi possumus. Dubium igitur adhuc erit utra, mense Novembri, vel ejus inauguratio, vel ejus coronatio, acciderit; quanquam de coronatione potius intelligendum illud nos persuadet, quod Pagius ipse habet ad prædictum annum 815, num. 17: « Auctor Vitæ Ludovici Pii refert, tota ætate in patris comitatu fuisse, deinde imperii diademate coronatum, ac mense tandem Novembri, in Aquitaniam reversum esse. » Quapropter si Ludovici et Bernardi inauguratio uno eodemque tempore contigit, et Ludovicus ante mensem Novembris jam coronatus erat, etiam Bernardum ante hoc tempus regem dictum fuisse credere licet. Hoc fusius aliquanto prosequi non abs re fore putavimus; cæterum mense Julio anni 819, non alium certe quam sextum imperii Ludovici numerare quis potest, utrumque illius initium a mense Augusto, Septembri, et vel ab ipso Novembri, deducat.

Utrum vero ipse annos imperii solum a morte patris, hoc est a v Kal. Februarii anni 814 numeraverit, an etiam ab ea die qua imperii consors dictus fuit, dubium adhuc est. Pagius loco nuper citato utramque epocham ab eo usurpatam fuisse asserit: « Ludovicus in diplomatibus plerumque quidem annos ab obitu patris, sed quandoque etiam ab eo die quo consors imperialis nominis dictus est, deducit, ideoque hæc duæ epochæ non confundendæ. » Cujus rei etsi vir doctissimus nulla ibi referat exempla quibus ejus sententia firmetur, aliqua tamen ei non defuisse credimus, cum nos etiam nonnulla offenderimus Ludovici diplomata a scriptoribus edita, quorum notæ ad illud tempus quo patri in imperium successit nequaquam referri poterant; quod autem in eorum numericis notis error semper irrepperit, nec asserere, nec negare audeamus; id tamen sæpius occurrere, præcipue in iis libris qui pluries recusi fuerant, cuilibet autographa consulenti, vel diplomata ipsa attentius consideranti, facile liquebit. Du Chesnii habet diploma Ludovici Pii favore Christianorum qui ex Hispania in Galliam, Saracenorum tyrannidem fugientes, sese receperant, ejus hæc est subscriptio: « Datum Kalend. Januariæ, anno, Christo propitio, secundo imperii domini Hlodovici piissimi Augusti, indictione 2. Actum Aquisgrani palatio regio. » Indictio octava non competit nisi Kalendis Januarii anni 815, ergo annus imperii secundus non potest deduci a morte Caroli; ipse enim, ut supra diximus, obiit v Kalend. Februarii anni 814, ideoque annus imperii primus nondum expletus erat: ab ipsius igitur inauguratione secundum imperii annum numerandum esse aliquis pro certo putabit. Verum si alterum ejusdem Ludovici præceptum pro cænobio Dionysiano, quod habet Mabillon. de Re diplomat., pag. 594, ejus characterum etiam specimen exhibet tabul. 26, cum prædicto conferas, errorem in ejus nota numerica annum imperii designante latere invenies. Præceptum enim Dionysianum

a Annus post consulatum Ludovici restituendus

non sic se habet: «Data Kalend. Decemb. anno, proprio Christo, primo imperii domni Hludovici serenissimi angusti indictione 8. Jam vides Kalend. Decemb. indictione 8 incidere in ultimum mensem anni 815, ideoque hoc preceptum unico mense supradictum antevertere, et tamen anno primo imperii insignitum esse; ut quid ergo Ludovicum Kal. Decembris ab ejus inauguratione imperium auspicari, Kal. vero Januarii proxime sequentibus, a morte patris annos numerare, credamus? Certe hoc brevi temporis intervallo nihil evenit quod variande epochae causa foret; errorem tamen viderunt etiam Baluzius t. I Capitul. Reg. Franc., et Pagius ad annum 815, num. 4, eumque emendaverunt, annum imperii primum pro secundo reponentes, plurimae hujus notae diplomata eodem modo emendatos fuisse facile credimus, ubi vel autographa inspicere, vel cum aliis eodem seu proximo tempore datis conferre licuisset. Nos equidem quotquot adhuc Ludovici autographa vidimus a v Kalend. Februarii anni 814, imperii annos constanter numerum animadvertimus. Ejus tamen quinque status distinguendi sunt, quippe vivente patre fuit primum Aquitaniae rex, tum, eo mortuo, imperator solus, dein cum Lothario, sed postmodum ab eo divisus, ac demum post exactionem in thronum restitutus.

¶ **A**ntus etiam imperii Lotharii restituendus foret: secundus certe, aut tertius repouit debet, ipsum enim a Ludovico patre ad imperii consortium accessum fuisse in conventu Aquisgranensi habito in aestate anno Domini 817, omnibus notum est. Scriptorum tamen sententiae differunt circa mensem; annalista enim Caesaris a Lambecio citatus mense Junio id accidisse refert: «Anno quarto (scilicet Ludovici Augusti) conventum suum habuit Hludovicus imperator cum Francis in Aquisgranensi mense Junio, et indicto (Addé ex chronographo Hildensheimensi) Junio ordinatus est filius ejus Hludarius in imperatorem, ut consors regni fieret cum patre. Eo autem Stephanus papa decessit, cui successit Paschalis in pontificatu, &c. Annalista Moissiacensis non indicat mensem, quavis cetera exactissime

fuit: sextum autem reponendum putavimus sepe citati Mabill. exemplo moti, qui de re Diplom. lib. II, cap. 25, n. 5. Paschalis I PP. ad Bernardum Viennensem antistitem bullam referens, cujus in precedenti, et nos mentionem habuimus, anno ejus imperii 4 annum pariter post ejus consulatum 4 tribuit, imò tertio, qui in saec. quarto Act. SS. Benedict. part. II, pag. 567, per errorem irrepserat, substituit. Credit etenim, ut arbitror, vir doctus, Ludovici consulatum, quem Caesaris Kalendis Januarii coram coronationem subsequentibus tantum iniri consuevisse alibi observaverat, ab anno 814 repetendum esse, ea potissimum de causa quod a patre jam precedenti anno Aquisgranensi coronatus et ad imperii consortium accessus fuerit, nisi forte cum Pagio ad annum 817, num. 2, tunc temporis in more positum fuisse placeat, Caesaris ipso quo imperium alibi de consulatu perpetuum capessere. Notandum tamen est in bulla ejusdem Paschalis I PP. a Cornelio Margarino relata in Bullarii Cassinensis t. II, consolat. 16, nullam post consulatum notam reperiri, eam autem in exemplo non defuisse credimus, sed scribatum oscitantia neglectam, nam praeter quod in nostra clare legitur, etiam in praefata ejusdem pontificis bulla ad Bernardum Viennensem antistitem apposta est: quamobrem in iam citata, contra ejusdem pontificis et aliorum ejus aevi morem, consulo omissam fuisse, difficile credimus. Haec autem usum usque ad X saltem seculi initium perdurasse, multiplice bullarum inspectione permoti concludimus.

(*) Patrologie tom. CIV.

describat his verbis: «Ludovicus imperator apud Aquis palatium celebravit Pascha. Et in ipsa aetate (forsan aestate) jussit esse ibi conventum populi de omni regno, vel imperio suo apud Aquis sedem regiam, id est, episcopos, abbates, sive comites, et majores nata Francorum, manifestavit eis mysterium consilii sui, quod cogitaverat ut constitueret unum de filiis suis imperatorem. Habebat enim tres filios ex uxore Hermengarda regina. Nomen uni Clotarius, nomen secundi Pippinus, et nomen tertii Ludovicus. Tunc omni populo placuit, ut ipse, se vivente, constitueret unum ex filiis suis imperare, sicut Karolus pater ejus fecerat ipsum. Tunc tribus diebus jejunatum est ab omni populo, ac letantiae factae. Post hoc jam dictus imperator Clotarium, qui erat major natus, imperatorem elegit, ac per coronam auream tradidit ei imperium, populis acclamantibus et dicentibus: Vivat imperator Clotarius! Facta est autem letitia magna in populo die illo. Et ipse imperator benedixit Dominum, dicens: (Benedictus es Dominus Deus noster, qui dedisti hodie ex semine meo sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.) Audiens autem Bernardus filius Pippini regis rex Italiae quod factum erat, cogitavit consilium pessimum, voluitque in imperatorem et in filios suos insurgere, et per tyrannidem imperium usurpare.

¶ Baluzius, in notis ad Agobardum (*), Lotharium tertio Kalend. Augusti imperatorem dictum fuisse, ex auctore incognito Annalium Auiacensium, affirmat, Pagius vero etsi ex die, quae anno 817 incidebat, inferiam quintam, renuntiatum fuisse imperatorem non inficietur, eadem tamen coronatum non fuisse affirmat, quod per ea tempora mos invaluerit, ut hujusmodi ceremoniae Dominicis tantum diebus, aut festis solemnibus, praeferatur. Cum igitur nostra bulla data sit v Idus Julias anni 819, si Lotharii annos imperii a mense Junio numeres, secundus jam expletus erat, et ceperat tertius; si vero a iii Kalend. Augusti exordium facias, secundus adhuc imperii annus curabat. Sed his dictis non immeritumur. Praestat hac occasione ceteras ejus epochas breviter attingere, quae, omissa ea regni Bajorici, haec sunt, videlicet: ab ejus confirmatione in imperium in conventu Noviomagensi facta, hoc est a mense Maio anni 821; a conventu Attiniacensi, in quo missus fuit in Italiae regnum, anno scilicet 822, mense Augusto, ut Eginhardo placet; a die v Aprilis anni 825 quo Paschalis solemniter sacra iura, qua a Paschale papa Romae regi Italici atque imperii coronam accepit; ac demum a morte Ludovici ejusdem patris, quo xii Kalend. Julii anni 840 accidit, ut Nithardus, annalista Metensis et Fuldensis, ceterique consentiant. Mortuo tamen patre duas epochas usurpare coepit, primam a die 20 mensis Junii, qua, ut nuper diximus, Ludovicus emortuus fuit, ab eaque imperii in Francia annos numeravit, alteram ab anno 820 deductionem asserit. Mabillonius de Re Diplomatica lib. II, cap. 26, num. 15, ubi plura exempla in medium proferi, quibus probat annos imperii Italici in Lothario semper precedere Francicos annis viginti. Qua ratione vero Lotharius exordium Italici imperii mortuo patre petierit ab anno 820, se nondum assequi potuisse ingenue fatetur vir doctus loco citato, tantummodo dubitat vel a Bernardi morte repetendum, si haec usque ad finem anni 819 protrahi posset, vel forsam ab ejus confirmatione in imperium, quam mense Maio anni 821 in conventu Noviomagensi factam jam diximus. Quod ad Bernardi mortem spectat, eam precedenti nota d' xv Kalend. Maii, ex sepulchrali ejusdem inscriptione accidisse probavimus; quod vero confirmationem respicit, id ex istis diplomatum subscriptionibus quas ipse loco supra citato adducit ad pro-

¶ **B**enedictus es Dominus Deus noster, qui dedisti hodie ex semine meo sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.) Audiens autem Bernardus filius Pippini regis rex Italiae quod factum erat, cogitavit consilium pessimum, voluitque in imperatorem et in filios suos insurgere, et per tyrannidem imperium usurpare.

(*) Patrologie tom. CIV.